STRATEGIJA LITERARNE ČEZMEJNE POTI DANTE (D.1.2.2)

Izola, december 2025

Projekt DANTE sofinancira Evropska unija v okviru Programa Interreg VI-A Italija-Slovenija.
Il progetto DANTE è co-finanziato dall'Unione europea nell'ambito del Programma Interreg VI-A Italia-Slovenia.
www.ita-slo.eu/dante

DANTE Project Interreg Italia – Slovenia DANTE

I. GLAVNI CILJI PROJEKTA....4
a) Oblikovanje čezmejne, celostne in trajnostne strategije literarnega turizma, ki povezuje naravno in kulturno dediščino s sodobnimi praksami kulturnih in kreativnih industrij....4
b) Naslavljanje dveh ključnih ciljnih segmentov....5
II. ANALIZA OKOLJA....6
a) Pregled in sinteza obstoječih strategij, politik in analiz na lokalni, regionalni in evropski ravni....10
b) Analiza glavnih dejavnikov povpraševanja....21
c) SWOT analiza literarnega turizma v čezmejnem prostoru....25
III. MOTIVACIJA IN VEDENJE CILJNIH SKUPIN....30
a) Analiza motivov za obisk literarnih poti....30
b) Dejavniki nakupnega vedenja....31
c) Vedenjski model: potrebe, želje, značilnosti skupine, proces odločanja, nakupna odločitev, uporabniška izkušnja....32
IV. SEGMENTACIJA CILJNIH SKUPIN....33
a) Demografska in psihografska segmentacija....33
b) Geografska segmentacija....36
V. POZICIONIRANJE ČEZMEJNE LITERARNE POTI....40
a) Oblikovanje jasne identitete literarne poti....40
b) Diferenciacija glede na konkurenčne produkte....41
c) Vključitev naravne in nesnovne kulturne dediščine....41
VI. MARKETINŠKI SPLET ČEZMEJNE LITERARNE POTI DANTE....43
a) (P1) Produkt oz. storitev....55
b) (P2) Cena....59
c) (P3) Tržne poti....60
d) (P4) Promocija in komunikacija....61
e) (P5) Ljudje....65
f) (P6) Procesi....65
g) (P7) Fizični dokazi....67
VII. ZAKLJUČEK S POVZETKOM AKTIVNOSTI PO IZVEDBI STRATEGIJE....68

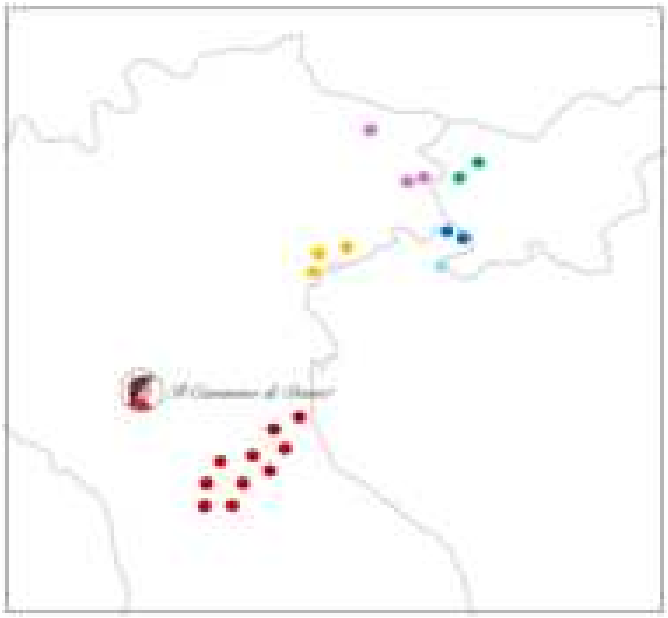
a) Povzetek ključnih aktivnosti 68
h) Časovni okvir in faze implementacije 74
i) Priporočila za institucionalno podporo, financiranja, upravljanja poti 76
VIII. POVZETEK ZA POLJUDNO RABO (Citizen Summary) 77
VIRI in LITERATURA 78

I. GLAVNI CILJI PROJEKTA

a) Oblikovanje čezmejne, celostne in trajnostne strategije literarnega turizma, ki povezuje naravno in kulturno dediščino s sodobnimi praksami kulturnih in kreativnih industrij

Ob pregledu in analizi vseh materialov je opredeljen **splošni cilj projekta,** to je **povečati regionalno povezanost literarnega turizma**. To bo omogočeno z oblikovanjem celovite čezmejne, trajnostne in prožne literarne destinacije, ki ponuja **kulturni in počasni turizem** z zasnovo **čezmejnega modela** upravljanja. **Pomemben cilj** projekta je **spreminjati odnos do dediščine** čezmejne regije, ki jo turizem vključuje skozi literarne poti in čezmejno strategijo za **trajnostni in dolgoročni dvig ponudbe**.
Veliki in strateški cilj projekta pa je, da se čezmejni literarni turizem DANTE poveže in sinergijsko naveže na Il *Cammino di Dante*, ter da je na ta način celotna **pot certificirana v programu Cultural Routes of the Council of Europe.**

Povezava med Literarno čezmejno potjo DANTE in Cammino di Dante:

V akcijskem načrtu in časovnici izvedbe Literarne čezmejne poti DANTE bodo vključeni kriteriji za pridobitev certifikata.

b) Naslavljanje dveh ključnih ciljnih segmentov

V strategiji čezmejnega literarnega turizma DANTE sta prepoznani **dve večji skupini kupcev -** tržnih segmentov. Prvi segment predstavljajo **posamezniki.** V strokovni in znanstveni literaturi se jih pogosto povezuje z nostalgijo in nostalgičnostjo (Squire, 1993; Herbert, 1995, 2001; Robinson, Andersen, 2002). Skupino posameznikov sestavljajo tako strokovnjaki iz področja akademije in raziskovanja, ter predvsem turisti, ki jih privlačijo kulturna potovanja v različnem obsegu in z različnimi vsebinami. Skupno jim je, da jih zanima branje in so občutljivi na preplet znanja, izkušenj in čustev.
Drugi segment predstavljajo **organizacije in institucije**, ki jim literarna dediščina predstavlja kot motor in gonilno silo turističnih obiskov. V strategiji je ta skupina pomemben segment, saj vpliva na to, da se zagotovi dodano vrednost takšne ponudbe turizma. Ta skupina pomembno vpliva tudi na to, da se posamezen kraj literarne poti odkrije ter preuči, ter da se ob tem spodbudi potovanje, ki prinaša pozitivne gospodarske učinke.
Za vsakega od segmentov je v strategiji opredeljena natančnejša segmentacija glede na namen potovanja, vedenje kupcev, demografske / ekonomske / psihografske / geografske značilnosti ter cene, ki so jo pripravljeni plačati.

Posamezniki
V segmentu posameznikov so v nadaljevanju definirani in opisani vsi relevantni pod-segmenti posameznikov. Opozorili smo na to, da je pri operacionalizaciji strategije in pri izdelavi akcijskega načrta potrebno upoštevati karakteristike **primarne in sekundarne ciljne skupine posameznikov**, ter da je za pritegnitev posamezne ciljne skupine potrebno upoštevati njihove motive in dejavnike z različnimi orodji trženjskega spleta in komuniciranja. Čeprav so literarni turisti prepoznani kot nišna publika v turizmu, pa ne gre spregledati **dimenzijo pripadnosti**, ki jo predstavlja literarni turizem. V strategiji smo opozorili na dimenzijo globljega povezovanja med ljudmi in **oblikovanja smiselnih skupnosti** okoli interesov, ki te ljudi povezujejo. Oblikovane so tudi **persone** ciljnih skupin posameznikov, ki bodo pri akcijskem načrtu izvedbe strategije služile za razvoj ponudbe, ki bo prilagojena različnim tipom posameznikov.

Organizacije in institucije

Organizacije in institucije predstavljajo obliko posrednih poti trženja, kar je komplementarno neposrednemu trženju do posameznikov. Segment organizacij in institucij se bo izkoristil v smislu **spodbujanja in vključevanja lokalnih skupnosti in obogatitve obstoječe ponudbe.** Hkrati pa ta segment vpliva na priložnosti za podjetništvo ter razvoj, ter hkrati pomembno vpliva na **promocijo trajnostne in avtentične literarne turistične izkušnje,** ki je v zadnjem obdobju v porastu. Partnerstva med lokalnimi oblastmi in organizacijami, kulturnimi ustanovami, turističnimi združenji in zasebnimi podjetji tudi spodbujajo rast tega sektorja. V tem kontekstu ima tudi literarni turizem pomemben gospodarski vpliv. Ne samo v smislu podpore delovnih mest lokalnega gospodarstva, temveč tudi kot pomemben pozitiven vpliv na celotno turistično izkušnjo.

II. ANALIZA OKOLJA

Literarni turizem

Leta 2024 je **turizem** predstavljal 10% svetovnega gospodarstva in prispeval 10,9 bilijona USD k svetovnemu BDP. Sektor je podpiral 357 milijonov delovnih mest po vsem svetu, približno eno od desetih delovnih mest, kar poudarja njegovo osrednjo vlogo na trgu dela. Tudi poraba mednarodnih turistov se je močno povečala in dosegla 1,9 bilijona USD. (vir: worldbank.com).

V zadnjih letih je opaziti, da je varstvo dediščine in podnebju prijazni načini preživetja pomemben del razvoja turizma. **Turistična dejavnost je** v zadnjih letih tako postala tudi izrazito dinamična. Zato je potrebno, da ponudniki turističnih proizvodov sledijo **potrebam turistov 21.stoletja**. Middleton (2001, str. 53) navaja naslednje značilnosti porabnikov turističnih storitev, za katere pravi, da so:

- premožnejši,
- bolje izobraženi in željni stalnega izobraževanja,
- aktivnega prizadevanja za ohranitev zdravja,
- starejši, a še vedno aktivni, z več potovanji ter mednarodnimi potovalnimi izkušnjami
- bolj izpostavljeni množičnim medijem in informacijam na splošno,
- spretnejši pri uporabi računalnikov,
- raznoliki in individualistični v svojem povpraševanju ter kulturno raznoliki.

Številne analize in **trendi turizma** omenjajo, da bo torej v bodoče velik fokus na poglobljenih doživetjih, ki temeljijo na izkušnji in bivanju, ki temelji na trajnosti. Turisti vedno bolj iščejo pristne in pomenljive trenutke ter celovita doživetja, kar pa je pomembna značilnost literarnega turizma.

Literarni turizem kot vrsta kulturnega in dediščinskega turizma vključuje "potovanja v kraje, znane zaradi povezanosti s knjigami in njihovimi avtorji" (Squire, 1993). Literarni turizem je prepletanje najrazličnejših praks obiskovanja in označevanja prizorišč, povezanih z avtorji in njihovimi deli (Watson, 2009). Gre za obliko turizma, ki združuje kulturo, umetnost, zgodovino in osebne interese v literaturi. Je niša »kulturnega turizma«, saj se nanaša na kulturno dediščino (Robinson & Andersen, 2002). Običajno se nanaša na potovanje v kraje, predstavljene v fiktivnih »in nefiktivnih« literarnih besedilih, kraje, povezane »z življenjem in smrtjo pisateljev«, kraje, ki so »navdihnili literarne avtorje«, in kraje, ustvarjene za »slavljenje literature in njenih avtorjev« (Hendrix, 2008, Croy, 2012). Eden pomembnejših premikov v zadnjih letih na področju literarnega turizma je bil prehod iz nišnih v dosti bolj množične turistične priložnosti.

Velikost svetovnega trga literarnega turizma je leta 2024 znašala 2,4 milijarde USD, ter je predvideno, da bo do leta 2034 imela 3,3-odstotno letno stopnjo rasti (vir: futuremarketinsights.com). Analiza panoge kaže, da se pričakuje opazen razvoj, ki ga bo poganjalo vse večje zanimanje za literarne destinacije in koncept knjižnega romanja. Vzpon digitalnih in družbenih medijev dodatno pomembno vpliva na literarni turizem, saj izboljšuje dostopnost. Platforme kot npr. Instagram, Meta ali X vplivajo na literarni turizem s povečanjem ozaveščenosti in doseganjem globalnega občinstva. Ta digitalni razvoj pa privablja turiste vseh slojev in starostnih skupin. Te številke nas opozarjajo, da ta vrste turizma ni več samo niša. Isti vir omenja, da je posebno zanimanje med mlajšimi generacijami (rast med generacijo milenijcev za 60%), kar je del vse večjega premika, v katerem 89 % dopustnikov pravi, da je potovanje čas za "vlaganje vase" in ne le za počitek.

Obdobje po pandemiji Covid nakazuje nadaljnji razvoj in porast literarnega turizma, povezanega z naraščajočo potrebo po potovanjih s kulturnimi motivi in po odkrivanju krajev, ki jih množični turisti manj obiskujejo. Nekateri turisti iščejo predvsem potovanja, ki dajejo prednost počasnosti in trajnosti.. Pri literarnem turizmu je pomembna tudi personalizacija ter prilagajanje potovalnih paketov. Literarni turizem tako združuje dve kulturni praksi: potovanje in branje. Travel weekly je objavil trend nove generacije bralnih klubov, vinskih barov s knjižnično tematiko, javnih branj in vzpona t.i. BookToka in Bookstagrama – branje je v modi in potovalna industrija to opazuje. Tržnica dogodkov v živo Eventbrite je poročala

o 26% medletnem povečanju knjižnih dogodkov v letu 2023 in 35% porastu udeležbe v ZDA. Turistični operaterji pripravljajo itinerarje za bibliofile, da bi oživili svojo ljubezen do pisane besede. Čeprav sodi literarni turizem v segment t.i. nišnih potovanj kulturnega turizma, je njegov vsebinski potencial izjemen, saj se nanaša na kulturno dediščino (Robinson & Andersen, 2002). Kot piše Potočnik Topler et al. (2024) imajo literarno turistična potovanja dolgo ali kratko časovno trajanje in prostorsko dimenzijo ter vključujejo obiske krajev, kjer je pisatelj živel, resnične ali namišljene kraje, predstavljene v njegovem delu, obiske pokrajine, ki je navdihnila njegova besedila, obiske knjižnih mest, ki lahko gostijo literarne festivale.

Festivali so v literarnem turizmu najbolj priljubljena mesta predvsem zaradi svoje edinstvene sposobnosti združevanja literarnega občudovanja s kulturno poglobitvijo in sodelovanjem v skupnosti (npr. Edinburški mednarodni knjižni festival, Hay Festival, Literarni festival v Jaipurju). Ponujajo dinamično platformo za udeležence, da sodelujejo v avtorskih branjih, panelnih razpravah, podpisovanju knjig in literarnih delavnicah. Ustvarjajo živahno vzdušje, ki slavi literaturo v različnih oblikah in žanrih. V letu 2024 so predstavljali 37,6% celotne vrednosti tega turizma.

Segment	Festivali
Delež v vrednosti (2024)	37,6%

Vir: Literary Tourism Market, 2024

Drug pomemben trend razvoja literarnega turizma predstavljajo spletne platforme za rezervacijo izletov, nastanitev in doživetij. Platforme, kot npr. TripAdvisor, Airbnb Experiences in spletna mesta organizatorjev potovanj, ponujajo celovite sezname literarnih izletov ter omogočajo prilagoditev načrta potovanja glede na interese in želje. Platforme pa so tudi pomemben promocijski oz. komunikacijski kanal, saj omogočajo posameznikom raziskovanje, primerjavo in rezervacijo literarnih izletov, ter nastanitev in doživetja. Ta dostopnost je še posebej pomembna za mednarodne obiskovalce. Skupaj z družbenimi omrežji pa so velika pomoč nišnim ponudnikom ter lokalnim operaterjem, saj omogočajo doseganje širšega občinstva.

Segment	Spletne rezervacije
Delež v vrednosti (2024)	48,4%

Vir: Literary Tourism Market, 2024

V nadaljevanju so v tabeli prikazane ostale različne oblike literarnega turizma, s poudarkom na raznolikosti izkušenj, ki so na voljo ljubiteljem in raziskovalcem literature.

Tabela: Oblike literarnega turizma

OBLIKA	OPIS	PRIMERI
Kraji, predstavljeni v besedilih	Potovanje na resnične ali namišljene lokacije, upodobljene v literarnih delih.	Obiski prizorišč iz romanov, kot so lokacije iz Prevzetnosti in pristranosti
Življenje in smrt pisateljev	Obisk krajev, povezanih z osebnim življenjem in smrtjo avtorjev.	Ogledi Shakespearovega rojstnega kraja v Stratfordupon-Avonu ali Hemingwayevega doma v Key Westu.
Navdihujoče pokrajine	Raziskovanje pokrajin, ki so navdihnile literarna dela.	Obisk Lake Dsitrict, ki je inspiriran po Wordsworth in Coleridge
Literarni festivali in knjižna mesta	Udeležba na festivalih ali obisk mest, posvečenih knjigam in literaturi.	Festival Hay v Hay-on-Wyeju v Walesu;
UNESCO mesta literature	Potovanje v mesta, priznana po svoji literarni dediščini in prispevkih	Edinburgh na Škotskem; Melbourne v Avstraliji.
Spominska mesta	Obisk spomenikov in grobov znanih pisateljev.	Dantejeva grobnica v Raveni v Italiji; Chateaubrianova grobnica v St. Maloju v Franciji.
Ogledi domov in strašišč	Vodeni ogledi krajev, povezanih z uglednimi avtorji.	Ogledi »Domov in strašišč najuglednejših britanskih pesnikov«.
Literarni parki	Raziskovanje določenih parkov, ki praznujejo literarno dediščino.	Literarni parki v Italiji, posvečeni različnim avtorjem in njihovim delom.
Literarni sprehodi in potovanja	Sodelovanje na vodenih sprehodih in določenih poteh, ki raziskujejo literarne teme in zgodovine	Ogledi Jane Austen v Bathu v Združenem kraljestvu; literarni sprehodi po Parizu, ki raziskujejo Hemingwayeva strašišča.
Romanja v literarne kraje	Zgodovinska in sodobna potovanja v kraje literarnega pomena.	Romanja na Petrarcove lokacije v Provansi ali Dantejeva mesta v Firencah in Raveni.
Romantični in veliki ogledi (Grand tours)	Zgodovinska potovanja na kraje, povezane z romantičnimi in zgodnejšimi literarnimi osebnostmi.	Obiski lorda Byrona na italijanskih literarnih krajih;
Literarni muzeji	Obisk muzejev, posvečenih določenim avtorjem ali literarnim gibanjem.	Muzej pisateljev v Edinburghu, posvečen Walterju Scottu, Robertu Louisu Stevensonu in Robertu Burnsu.
Počasen in trajnostni turizem po Covidu	Osredotočanje na trajnostna, kulturno motivirana potovanja na manj znana literarna mesta.	Po covidu poudarek na odkrivanju manj obiskanih literarnih destinacij.

Vir: Researching literary tourism, Potočnik Topler in avtorji, 2024

S porastom množičnega izobraževanja v drugi polovici 20. stoletja sta kulturni in komercialni praksi literarnega turizma postali osnova tudi za raziskovalne teme, hkrati pa sta ustvarili izobražen razred strokovnjakov v potovalni industriji, ki iščejo smisel in razvoj.

To je tudi namen ter cilj postavitve literarne čezmejne poti DANTE. Fokus in rdeča nit strategije je, kako dodatno popularizirati literarni turizem, tako v poslovnem kot tudi v raziskovalnem smislu.

a) Pregled in sinteza obstoječih strategij, politik in analiz na lokalni, regionalni in evropski ravni

Obstoječe strategije ter pripravljene analize in politike **potrjujejo pomen literarnega turizma.** Ta oblika turizma ponuja edinstveno priložnost za združevanje literarne dediščine z oživitvijo lokalnih skupnosti in spodbujanje trajnostnih turističnih praks (Potočnik Topler, 2020, 23-25). Vsi ti učinki predstavljajo pomembne vhodne informacije za pripravo strateškega načrta projekta Dante, ki bo temeljil na literarni dediščini območja, ki zajema pokrajini Benečijo ter Furlanijo in Julijsko Krajino ter slovensko Obalno-Kraško in Severno-Primorsko regijo.

Slovenija in Italija sta kot članici EU zavezani k upoštevanju evropske zakonodaje, ki se nanaša na kulturno dediščino in njen razvoj v turizmu. V tem kontekstu so pomembne smernice UNESCO za svetovno dediščino, ki spodbuja države članice k varovanju in ohranjanju kulturne dediščine, ki je pomembna za turizem. Dodatno EU spodbuja države članice, da vključijo kulturni turizem v širše politike trajnostnega turizma.

Na podlagi aktualne **italijanske nacionalne strategije** za razvoj turizma (PST 2023-2027) je predviden večji poudarek na kulturnem in literarnem turizmu. Deželne in regionalne institucije sledijo tem usmeritvam; **dežela Benečija** spodbuja kulturno dediščino in lokalne tradicije ter z zakonom št. 23/2004 spodbuja oblikovanje literarnih turističnih poti, povezanih z zgodovinskimi kraji in hišami-muzeji. Tudi avtonomna **dežela Furlanija-Julijska Krajina** je razvila zakonske in pravne podlage za varovanje kulturne dediščine in izročil, skladno s priporočili evropske in italijanske zakonodaje. V tem kontekstu je regionalni zakon št. 22 določil finančno podporo za pomembne kulturne dobrine.

Prav tako je **aktualna strategija slovenskega turizma** (2022-2028), ki nosi fokusni slogan Zelena butičnost, dala velik poudarek kulturnemu turizmu in njegovi uravnoteženosti s turistično ponudbo velikega nabora naravnih znamenitosti. V zakonu o varstvu kulturne dediščine (ZVKD-1) so določeni postopki za nadzor in ohranjanje kulturne dediščine. Zakon spodbuja uporabo kulturne dediščine v turistične namene pod pogojem, da se ohranja njena zgodovinska vrednost in integriteta. **Obe državi** torej poudarjata, da je turizem

pomemben vir prihodkov, literarni turizem pa ponuja nišno področje, ki lahko dodatno pripomore k širšemu razvoju turističnega sektorja.

Trenutno stanje literarnega turizma je **v Italiji** zelo razvito; številne regije ponujajo uveljavljene literarne poti, muzeje ter spominske kraje za znane italijanske in tuje ustvarjalce. Italija ima zaradi svoje kulturno-literarne tradicije, kot tudi zaradi geografske lege precej večji in razvitejši okvir za literarni turizem.

Poleg literarnih parkov so pomembnega pomena tudi **literarne poti.** Romarska pot **Camino di Dante** (https://www.ilcamminodidante.it/), je prva romarska pot na svetu, ki ni posvečena sakralni vsebini, temveč literarnemu ustvarjalcu in njegovemu delu Božanska komedija. V Furlaniji Julijski Krajini je zaradi svoje bogate zgodovine na voljo velik nabor literarnih poti in različnih **tematskih itinerarijev**, ki se delijo na: Pisatelji vojne, Pisatelji ob vodi, Pisatelji v gorah I, Pisatelji v gorah II, Pisatelji v mestih, Pisatelji ob meji, Pisatelji nižine. Mnogi kraji v Furlaniji Julijski Krajini so tudi prizorišča **literarnih festivalov** v obliki kulturnih, glasbenih in športnih prireditev. Na tem mestu izpostavljamo le nekatere kraje, ki so specifično povezani z literarno umetniškimi dogodki in bi lahko neposredno prispevali k razvoju literarno-turističnih itinerarijev.

Dežela **Benečija** ima prav tako bogato literarno-turistično ponudbo: literarno-turistični parki, spominske hiše in literarni muzeji, literarni festivali, literarne kavarne, literarni aperitivi in literarni itinerarji. **Literarno-turistični parki** so geografska območja, pogosto naravni kraji ali majhna mesta, ki so tesno povezani z življenjem in deli velikih pisateljev. Na območju Benetk ni literarnih parkov, vendar pa v deželi Benečiji obstajata dva: Literarni park Andree Zanzottija (Treviso) in Literarni park Francesca Petrarce na območju naravnega rezervata Colli Euganei (Padova). **Spominske hiše in literarni muzeji** so med najpomembnejšimi kulturnimi viri za literarni turizem.

Najpomembnejše na področju Benetk in Benečije so:

Območje Benetk		Območje Benečije	
Peggy Guggenheim Collection Benetke (VE)		Villa Brandolini Vedelago (TV)	Villa Buzzati Traverso Belluno (BL)
Casa Museo Palazzo Fortuny Benetke (VE)		Museo Casa Giorgione Castelfranco Veneto (TV)	Casa Mazzarotto Padova (PD)
Casa Goldoni Benetke (VE)		Villa museo Gallimberti Farra Ponte di Piave (TV)	Castello di Monselice Monselice (PD)
Casa Nabucco Isola di Torcello (VE)		Museo Giuseppina Antonio Canova Possagno (TV)	Casa Museo Giacomo Matteotti Fratta Polesine (RO)
Casa Bortoli Benetke (VE)		Casa natale e museo di San Pio X Riese (TV)	Palazzo Maffei Verona (VR)
Museo Nazionale di Villa Pisani Stra (VE)		Casa natale di Tiziano Vecellio Pieve di Cadore (BL)	Museo di Hemingway e della Grande guerra Bassano del Grappa (VI)
Museo Letterario Iginio Ugo Tarchetti Fossalta di Portogruaro (VE)		Casa museo Gaia da camminto Portobuffolè (TV)	Museo di Vittorino Cazzetta Selva di Cadore (BL)
Museo di Villa Foscarini Rossi Stra (VE)		Museo della Casa dell'Alchimista Tambre (BL)	Casa Museo Fenzo Legnago (VR)
Casa di Marco Polo Benetke (VE)		Casa Museo del Petrarca Arquà Petrarca (PD)	
Galleria di Palazzo Cini Benetke (VE)			
Casa rosa Benetke (VE)			

Vir: Čezmejna strategija za upravljanje literarnih turističnih poti

Literarni festivali so eden najbolj dinamičnih kulturnih virov literarnega turizma, ki ponujajo priložnosti za razprave in so srečanja s pravimi »literarnimi odri«. Na območju Benetk in Benečije so poznani:

Območje Benetk		Območje Benečije	
[illegible] Venezia (VE)		[illegible] Abano Terme (PD)	[illegible] Treviso (TV)
[illegible] Mestre (VE)		[illegible] Rovigo (RO)	[illegible] Schio (VI)
[illegible] Venezia (VE)		[illegible] Vorlage, Dolcè (VR)	[illegible] Cortina d'Ampezzo (BL)
[illegible] Dolo (VE)		[illegible] Rovigo (RO)	[illegible] Verona (VR)
[illegible] Jesolo (VE)		[illegible] Lonigo (VI)	[illegible] Isola vicentina (VI)
[illegible] Venezia (VE)		[illegible] Verona (VR)	[illegible] Arzignano (VI)
[illegible] Portogruaro (VE)		[illegible] Vittorio Veneto (TV)	[illegible] Pieve di cadore (BL)
[illegible] Mestre (VE)		[illegible] Bassano del Grappa (VI)	[illegible] Trichiana (BL)
		[illegible]	[illegible] Verona (VR)

Vir: Čezmejna strategija za upravljanje literarnih turističnih poti

Literarni itinerarji, kot poti ki omogočajo raziskovanje krajev, povezanih z literarnimi deli ali življenji pisateljev. Na območju Benetk in Benečije so poznani:

Območje Benetk		Območje Benečije	
[illegible] Venezia (VE)		[illegible]	[illegible]
[illegible] Venezia (VE)		[illegible] Belluno (BL)	[illegible]
[illegible] Cavallino Treporti (VE)		[illegible] Verona (VR)	[illegible]
[illegible] Venezia (VE)		[illegible]	[illegible]
[illegible] Portogruaro (VE)		[illegible] Verona (VR)	
[illegible] Venezia (VE)			

Vir: Čezmejna strategija za upravljanje literarnih turističnih poti

Literarne kavarne združujejo tradicijo kavarn in ponujajo srečanja z dejavnostmi namenjenimi literaturi in umetnosti. Na območju Benetk in Benečije so poznani:

Območje Benetk		Območje Benečije	
Caffè Florian Venezia (VE)		Caffè Pedrocchi Padova (PD)	Caffè Letterario Oderzo (TV)
Caffè Quadri Venezia (VE)		Caffè letterario Tergeste Padova (PD)	Caffè letterario Montebelluna (TV)
Caffè la Caletta Venezia (VE)		Caffè Monzani caffè Verona (VR)	Caffè e parole Verona (VR)
Caffè Lavena Venezia (VE)		Letterarium Belluno (BL)	Leggi e gusta Vago (VR)
Sublimina Venezia (VE)		LibroCaffè Padova (PD)	Il Cioccolatino Verona (VR)
Caffè letterario di Venezia Venezia (VE)		Caffè letterario di Feltre e Valsugana Feltre (BL)	Bar 2000 - caffè letterario Campolongo di Cadore (BL)
Caffè letterario San Donà di Piave (VE)		Caffè letterario Conegliano Conegliano (TV)	Bistrot Letterario Vigonza (PD)
Caffè la Serra Venezia (VE)		Il caffè letterario Treviso (TV)	Alle dolcezze caffè Padova (PD)

Vir: Čezmejna strategija za upravljanje literarnih turističnih poti

Literarni aperitivi pa so v zadnjem času postali koncept, ki vključuje trenutek družabnosti, kjer ljudje razpravljajo o knjigah in literaturi, izmenjujejo ideje o tehnikah pisanja ali predstavljajo dela in avtorje. Ta nov način branje spreminja v sproščujoč in družaben dogodek. Na območju Benetk in Benečije so poznani:

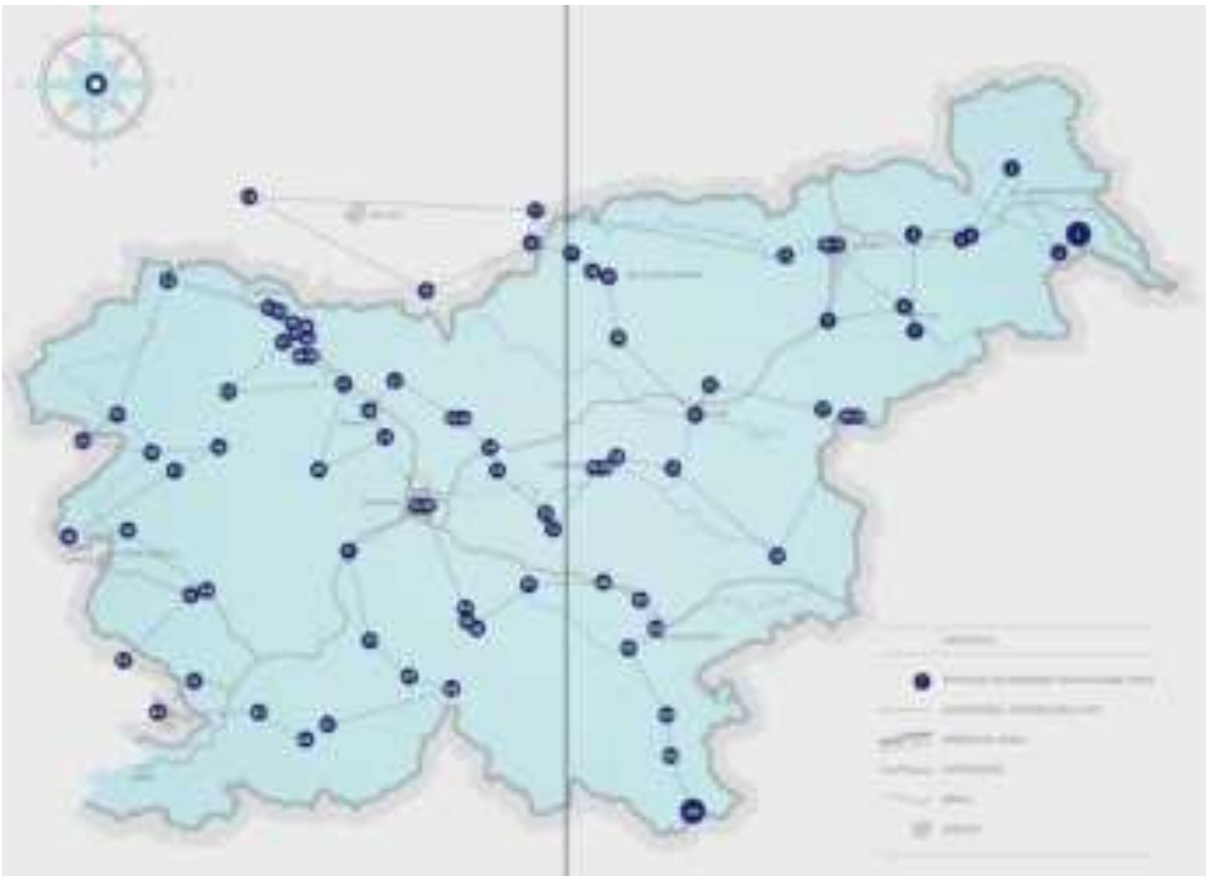
Območje Benetk		Območje Benečije	
Aperitivo letterario di scrittori Portogruaro, VE		Aperitivo letterario: la salsa della vicenda Verona (VR)	Aperitivi con Autore Battaglia terme (PD)
Aperitivo letterario Mestre (VE)		Tabula con libri Asiago (BL)	Il racconto leggo, aperitivo con autore Monselice (PD)
Aperitivi letterari a stretto giro Venezia (VE)		Aperitivi letterari Soave (VR)	Notte di versi Verona (VR)
		Aperitivo di storie Vittorio Veneto (TV)	Aperitivo con autore Verona (VR)
		Sorbi letterari Padova (PD)	

Vir: Čezmejna strategija za upravljanje literarnih turističnih poti

V Sloveniji je literarno-turistična ponudba razpršena, povezana z lokalno kulturno in literarno dediščino. Trenutno je manj razpoznavna veja turizma, ki je v fazi razvoja in počasi postaja pomembna turistična niša na področju turizma. Prevladuje literarni turizem, ki se veže na avtorje visoke književnosti. Poleg knjižnic, ki najpogosteje pripravljajo literarne dogodke in kulturne prireditve, so v določenih slovenskih krajih postavljeni tudi posebni prostori, namenjeni predstavljanju in promociji književnosti ter njihovih avtorjev – predvsem Slovencem, pa tudi tujcem. Društvo slovenskih pisateljev je leta 2013 predstavilo

več kot 700 kilometrov dolgo **slovensko pisateljsko pot**, ki poteka po vsej Sloveniji (Društvo-dsp, 2020). Pot povezuje 104 **rojstne hiše in domove slovenskih pesnikov in pisateljev.**

Slika: Slovenska pisateljska pot

Vir: drustvo-dsp.si

Razvoj literarnega turizma v Sloveniji je v skladu z ambicijo Slovenije, da se umesti kot zelena, aktivna in zdrava destinacija za pet-zvezdična doživetja, k čemur stremi s promocijo osrednjega slovenskega certifikacijskega orodja za spodbujanje trajnostnega razvoja turizma, imenovanega Zelena shema slovenskega turizma (STO, 2018).

Poleg slovenske pisateljske poti imajo svoje literarne poti še posamezni kanonizirani avtorji, poznana je literarna pot pisateljic, ki povezuje muzeje, spomenike, čitalnice, spominske sobe, kavarne ter poleg znanstvenega in kulturnega področja vključuje lokalne skupnosti, turistične znamenitosti, gastronomijo in ustvarjalno industrijo. **Slovenske literarne poti** ponujajo različne vsebine, nekatere od njih so povezane z festivali. Poleg slovenskih literarno-turističnih aktivnosti pa je potrebno izpostaviti **mednarodne literarne festivale,** ki jih gostuje Slovenija. Literarno-turistična dejavnost v Sloveniji je torej

prisotna, a v posameznih delih države različno razvita. V primerjavi z Italijo je razvitost slabša; glavni razlogi so manjša sredstva in vlaganje, kar se kaže v pomanjkanju promocije na področju literarnega turizma, ki bi prispevala tudi k promociji slovenske književnosti, branja in pismenosti. Spletne strani posameznih spominskih hiš so pogosto na voljo le v slovenskem jeziku in so kot take nedostopne potencialnim tujim turistom. Med drugim je razlog za slabšo razvitost tudi slaba prepoznavnost slovenskih književnikov v tujini na sploh, v določenih primerih pa odmaknjenost literarnih krajev in slaba prometna povezava (Jurinčič, 2016; Potočnik Topler, 2016; Potočnik Topler, 2017). V določenih primerih je izziv tudi nivo promocije literarnih krajev, znamenitosti in poti; te predstavitve bi morale biti čimbolj zanimive, interaktivne ter na voljo tudi v angleškem jeziku. V tem kontekstu predstavlja projekt čezmejnega literarnega turizma Dante velik potencial.

Pregled dobrih praks:

Il Cammino di Dante

Literarna pot se razprostira na območju med Ravenno in Firencami in vključuje dve italijanski regiji. Sledi življenjski poti Dante Alighierija ter povezuje kraje iz njegovega izgnanstva.
Marketinški pogled:

- Poudarek na avtentičnosti in počasnem turizmu (slow tourism) – oglašuje se kot pot za ljubitelje kulture, ki želijo doživeti Dantejev svet preko narave. Je kombinacija pohodništva in visoke kulture
- Zgodovinsko-narativno pripovedovanje – uporablja odlomke iz *Božanske komedije*, simboliko pekla, vic in raja
- Pokrajina in kulturni turizem – kombinacija pohodništva, italijanskih srednjeveških mest in literature

- Ciljna publika: kulturni turisti, pohodniki, intelektualci, literarni festivali, tudi Erasmus in mednarodni gostje
- Komunikacijski kanali: Spletna stran, Meta družbeni profili (Facebook, Instagram, Youtube), povezava s turističnimi organizacijami Toskane in Emilije-Romanje.

Tudi poročilo o izvedbi študijskega potovanja v Firence in deželo Emilija Romanja v okviru projekta DANTE je opozorilo na nekaj pomembnih sodobnih praks in dimenzij Dantejeve poti. V trajnostnem smislu je zanimiva ponudba tradicionalnega Dantejevega kosila po konceptu »Kilometer nič«, omenjeni so tudi primeri prikaza Dantejevih del v digitalni obliki, kot npr. virtualno VR doživetje, označevanje znamenitosti s QR-kodo, multimedijske predstavitve Dantejevega življenja in dela ter drugi inovativni pristopi k ohranjanju in predstavitvi literarnih vsebin. Glavni “selling point” poti je unikatna kombinacija narave in literarne dediščine, ki jo lahko obiskovalec doživi fizično. Čeprav posamezne točke poti preko digitalnih kanalov omogočajo visoko doživetje literarne dediščine, pa je pot splošnemu občinstvu manj poznana. V tem kontekstu ima potencial za gradnjo večje prepoznavnosti, saj je slow travel pomemben svetovni trend.

Jane Austin Literary Trail

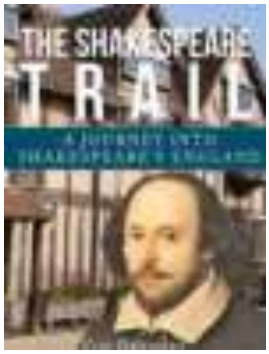

Literarna pot Jane Austen popelje obiskovalce skozi več krajev, ki so bili navdih za njene romane. Na poti se obišče njen dom (muzej), ter lokacije iz knjig kot npr. Prevzetnost in pristranost. Ponuja mirne angleške vasi ter sprehode po pokrajini, ki jo je opisovala v svojih delih.

Marketinški pogled:

- Emocionalni branding – romantična viktorijanska estetika, mirne angleške vasi, nostalgija po 'plemeniti Angliji'
- Dogodki in tematski dnevi – čajanke, viktorijanski plesi, obletnice književnih likov
- Ciljna publika: predvsem ženske 20–60 let, ljubiteljice romanov, kulturne obiskovalke, tudi turistične skupine
- Komunikacijski kanali: Meta družbeni profili, brošure o njenem življenju, literarne skupnosti na družbenih omrežjih, organizirani pop-up markets. Jane Austen House zelo aktivno uporablja družbena omrežja, bloge, organizirani različni dogodki, darilne trgovine. Jane Austin fundacija.

Glavni “selling point” poti je romantična nostalgija, predvsem ob obisku avtoričinega doma. Pot je manj globalno poznana kot Shakespeare ali Potter.

Shakespeare Trail

Pot povezuje ključna mesta iz njegovega življenja in ustvarjana ter ponuja vpogled v zgodovinsko Anglijo 16. stoletja.

Marketinški pogled:

- Uporaba Shakespeara kot globalnega kulturnega simbola – močno nacionalno oglaševanje kot 'obvezno doživetje'

- Institucionalna podpora – Royal Shakespeare Company, muzeji, britanski turizem
- Močna izobraževalna komponenta – šolske skupine, mednarodne izmenjave, gledališki festivali
- Ciljna publika: mednarodni turisti, študenti, akademiki, ljubitelji gledališča
- Komunikacijski kanali: profesionalne kampanje, socialna omrežja, blogi, podcasti, gledališke produkcije, velika prisotnost v medijih. Gradi na zelo tradicionalni podobi, kar lahko predstavlja oviro za mlajšo ciljno publiko, ki išče večjo modernost predstavitve.

Glavni "selling point" je ta, da je Shakespeare globalna blagovna znamka, z močno kulturno in institucionalno podporo.

Harry Potter Locations trail

Pot ni klasična literarna pot, temveč je kombinacija knjižnih in filmskih lokacij. Vodi iz Londona, v Oxford ter na Škotsko, kjer so številne filmske kulise.
Marketinški pogled:

- Izjemno močan franšizni marketing – Warner Bros in Visit Britain promovirata izkušnje povezane s filmom in knjigo
- Vizualna privlačnost in fotogenična mesta – poudarek na "Instagrammable" lokacijah
- Interaktivne izkušnje – studijski ogledi, vožnja z vlakom, tematske trgovine
- Ciljna publika: družine, mladi odrasli, pop kulturni oboževalci, mednarodni turisti
- Kanali: TikTok, Instagram, YouTube, globalne oglaševalske kampanje.

Glavni "selling point": vstop v svet magije – močna emocionalna vez s pop kulturno ikono.

Pot Miru

Pot miru ni literarna pot, je pomnik spomina in potovanje, ki vodi k univerzalni in izjemni vrednoti – mir.

Marketinški pogled:

- Mednarodna povezljivost – od Alp do Jadrana
- Diferenciacija – ni le planinska in zgodovinska pot, temveč je kombinirana izkušnja, ki te emocionalno angažira. Vodeni izleti, sezonski izleti, večdnevna doživetja
- Ciljna publika - kulturni turisti, outdoor pohodniki, družine in izobraževalne skupine
- Močni narativ – je blagovna znamka, ki prodaja izkušnjo pomena, ne atrakcije
- Komunikacijski kanali – centri za obiskovalce (interaktivne vsebine, informacije, promocijska gradiva), družbena omrežja, knjižni sejmi
- Primer počasnega in trajnostnega turizma, kar je močan trend.

Cankarjeva literarna pot

Cankarjeva literarna pot je kulturno-turistična pot, ki ima močno kulturno identiteto v visoki prepoznavnosti Ivana Cankarja kot literarne ikone.

Marketinški pogled:

- Glavni potencial poti – močna kulturna identiteta v avtentičnem prostoru odraščanja avtorja

- Diferenciacija – zaradi krepitve konkurence (Prešernova, Kosovelova pot itd.) je nujna večja diferenciacija
- Ciljna publika – kulturni turisti, družine in individualni obiskovalci, šole
- Močna narativna osnova – življenjska zgodba Ivana Cankarja v krajih, kjer je nastajala njegova literatura je dobra osnova za modernizacijo interpretacije ter prilagoditev sodobnemu, izkustveno usmerjenju obiskovalcu
- Komunikacijski kanali – osredotočenost na tradicionalne kanale in oblike (plakati, letaki, partnerstvo s TV Slovenija). Močna povezava s planinskimi društvi, portali kolesarskih in pohodnih poti. Digitalni kanali (SEO optimizacija, družbena omrežja) slabše razvita
- Potrebno povečanje prepoznavnosti blagovne znamke – uporaba enotne vizualne podobe in nadgradnja doživljaja.

Vsi preučevani primeri kažejo, da je bodoči razvoj literarnega turizma zelo odvisen od interaktivnih izkušenj in sposobnosti ustvarjanja močnih zgodb, ki presega samo literarno besedilo, temveč se prevede v osebno izkušnjo obiskovalca. Preučevani primeri kažejo na to, da je uspeh zagotovljen v primeru, ko blagovna znamka, lokacija in izkušnja delujejo kot enoten in prepoznan narativ.

b) Analiza glavnih dejavnikov povpraševanja

Literarni turizem je potrebno obravnavati z več vidikov, saj je njegova narava v osnovi transdisciplinarna. V pripravo čezmejne strategije literarnega turizma v okviru projekta DANTE so za razumevanje dejavnikov spodbujanja te vrste turizma bila potrebna literarna, geografska, ekonomska in marketinška znanja.
Navdušenci, ki jih pogosto imenujemo literarni turisti, iščejo kraje, povezane z njihovimi najljubšimi knjigami in avtorji. Ta trend, znan kot biblio turizem, poudarja globoko čustveno in kulturno povezavo, ki jo popotniki vzpostavijo z literaturo. To jih motivira, da se podajo na potovanja, navdihnjena s knjigami in pripovedovanja zgodb. Za potrebe projekta Dante so projektni partnerji poleg globinske analize in pregleda relevantne literature o pomenu in priložnostih literarnega turizma izvedli tudi več delavnic, ter sestavili anketni vprašalnik za potencialne deležnike in končne uporabnike. V okviru raziskave je bilo prepoznanih 9 specifičnih skupin deležnikov:

1. Ustvarjalci – pesniki, pisatelji, prevajalci, uredniki
2. Bibiliotekarji in antikvarji
3. Organizatorji turističnih dogodkov
4. Vodje kulturnih ustanov

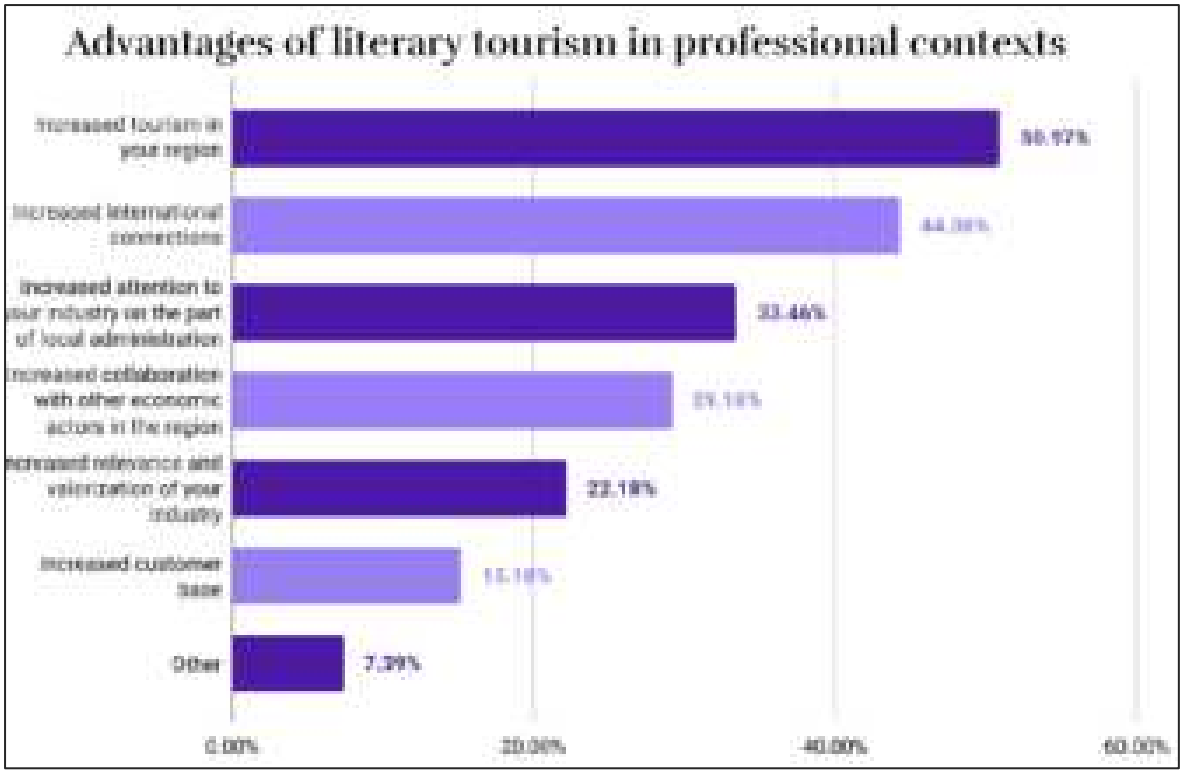
5. Predstavniki lokalne in regionalne oblasti
6. Predstavniki turističnega sektorja (hoteli, restavracije, trgovine)
7. Turistični vodniki in ponudniki turističnih aranžmajev
8. Novinarji in upravitelji socialnih omrežij
9. Univerzitetni profesorji, raziskovalci in akademiki.

Pregled pomembnejših rezultatov:

Večina anketirancev meni, da je literarni turizem zelo pomembna (45,9 %) ali pomembna (28 %) veja turizma. Najpogosteje navedena prednost je povečan turizem v regiji (50,97 %).

Deležniki menijo, da je Dante literarna pot velika priložnost za promocijo in izboljšanje lokalne dediščine ter ohranitev obstoječih kulturnih in literarnih tradicij. Omenjajo, da je projekt ključnega pomena za krepitev odnosov med Italijo in Slovenijo ter za postavitev osnove za medsebojno izboljšanje literarne dediščine in tradicije obeh narodov. Podpirajo aktivno vključevanje lokalnih skupnosti v razvoj projekta, saj participativen pristop velja za ključnega pri ustvarjanju pristnih turističnih izkušenj, ki bolje odražajo potrebe in pričakovanja prebivalcev. Poleg tega bo zagotovil širšo podporo skupnim elementom. Vključevanje strokovnjakov za literarni turizem je prednostna naloga deležnikov, saj lahko specializirani strokovnjaki ustvarijo uspešne turistične modele in ustvarijo učinke za vključene skupnosti.

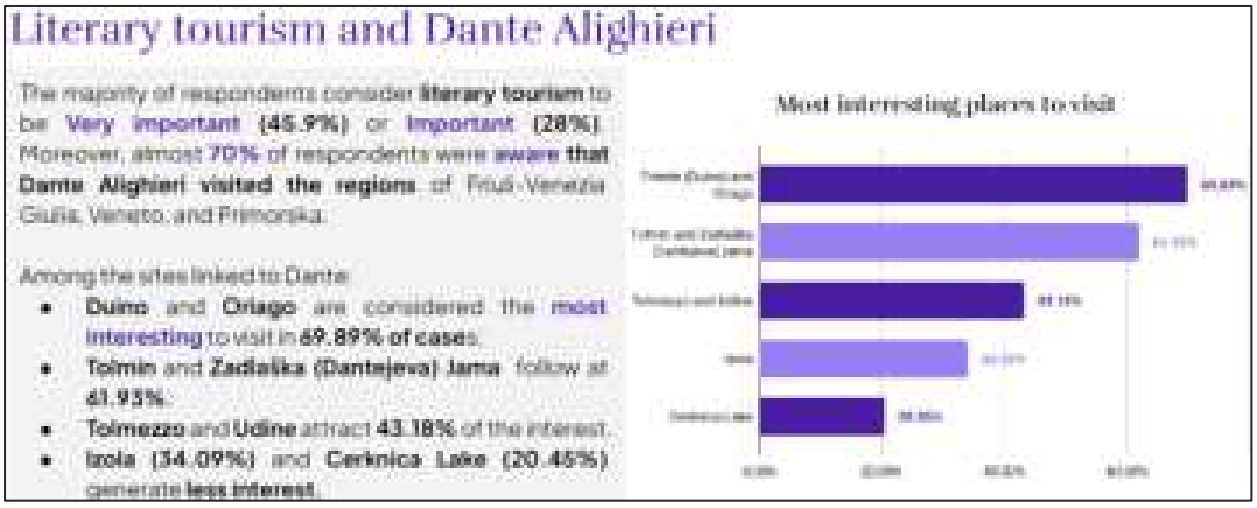
Slika: Prednosti literarnega turizma s strani profesionalne stroke

Vir: Formules, 2025

Najprivlačnejši kraji in Dante Alighieri - Med kraji, povezanimi z Dantejem prednjačijo: Devin in Oriago veljata za najbolj zanimiva za obisk (v 69,89 % primerov), sledita Tolmin in Zadlaška (Dantejeva) Jama z 61,93 %. Tolmezzo in Videm pritegneta 43,18 % zanimanja, medtem ko Izola (34,09 %) in Cerkniško jezero (20,45 %) vzbujata manj zanimanja.

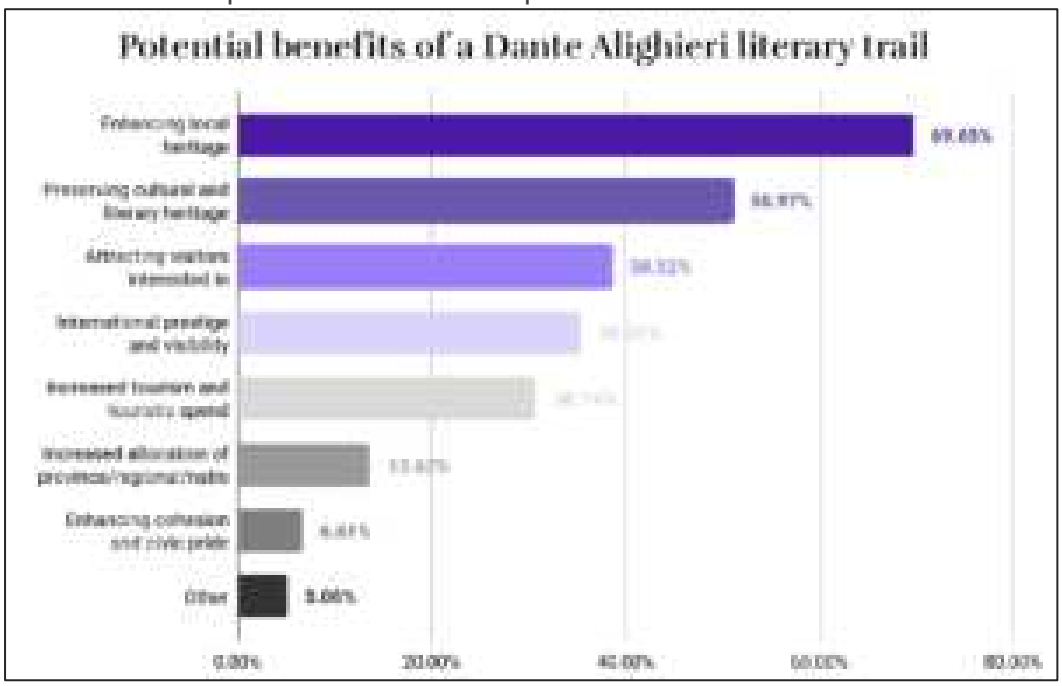
Slika: Najprivlačnejši kraji povezani z Dantejem

Vir: Formules, 2025

Koristi in prednosti čezmejne literarne poti - Večina anketirancev vidi koristi, vključno s krepitvijo lokalne dediščine (69,65%), ohranjanjem kulturnih in literarnih tradicij (50,97%), privabljanjem obiskovalcev, ki jih zanima izobraževalni turizem (38,52%), povečanjem mednarodnega ugleda in prepoznavnosti (35,41 %), povečanjem porabe, povezane s turizmom (30,74 %). Skoraj vsi podpirajo izvajanje trajnih ali dolgoročnih sprememb, da bi olajšali razvoj in trajnost literarnega turizma.

Slika: Koristi in prednosti literarnih poti

Vir: Formules, 2025

96,5 % vprašanih meni, da bi kulturne poti lahko izboljšale dediščino in tradicije obeh narodov. Predlogi za literarno pot poudarjajo različne teme in kulturne elemente, vključno z zgodovinskim pomenom regije in obmejnega območja. Glavni dejavniki povpraševanja so povezani z dobro promocijo aktivnosti, skupaj s spoštovanjem poti, ki naj bi povezale kraje in literarno izkušnjo Dante krajev z okoljsko trajnostjo in gastronomijo.

Na skupnih delavnicah in srečanjih strokovnjakov, predstavnikov lokalnih skupnosti in kulturnih ustanov je bilo torej potrjeno, da so **čezmejne destinacije še posebej primerne za razvoj literarnega turizma**, saj pogosto predstavljajo **stičišča različnih kultur in tradicij**.

c) SWOT analiza literarnega turizma v čezmejnem prostoru

Na osnovi izvedenih delavnic je ob diskusiji in sodelovanju vseh vključenih partnerjev bilo izvedeno več globinskih diskusij, ter na osnovi tega oblikovana celovita SWOT analiza trenutnega stanja, ki je ponudila praktičen okvir in uvid v oceno trenutne situacije.
'S' in 'W' elementa analize sta nam ponudila vpogled v ocenjene prednosti in slabosti delovanja znotraj partnerstva v projektu Dante.

V okviru elementa 'S' (Strenghts) so bili tako oblikovani stališča in odgovori na vprašanja:

- Kaj počnemo dobro?
- Iz katerih virov se lahko črpa priprava strategije in bodoča literarna pot DANTE?
- Kaj vidimo kot našo moč?

Na delavnicah so kot **prednosti** najpogosteje omenjene naslednje teme:

- Znanje in izkušnje: Projekt temelji na obstoječem strokovnem znanju in preverjeni praksi, kar zmanjšuje tveganja in povečuje verodostojnost ponudbe literarne poti,
- Sodelovanje več vpletenih deležnikov: Povezovanje različnih partnerjev omogoča večjo inovativnost, širši nabor storitev ter učinkovitejšo izvedbo literarne poti,
- Širitev dosega ponudbe: Z vključevanjem novih elementov se obstoječa, lokalna turistična ponudba nadgrajuje in postaja privlačnejša tudi za širši spekter obiskovalcev.

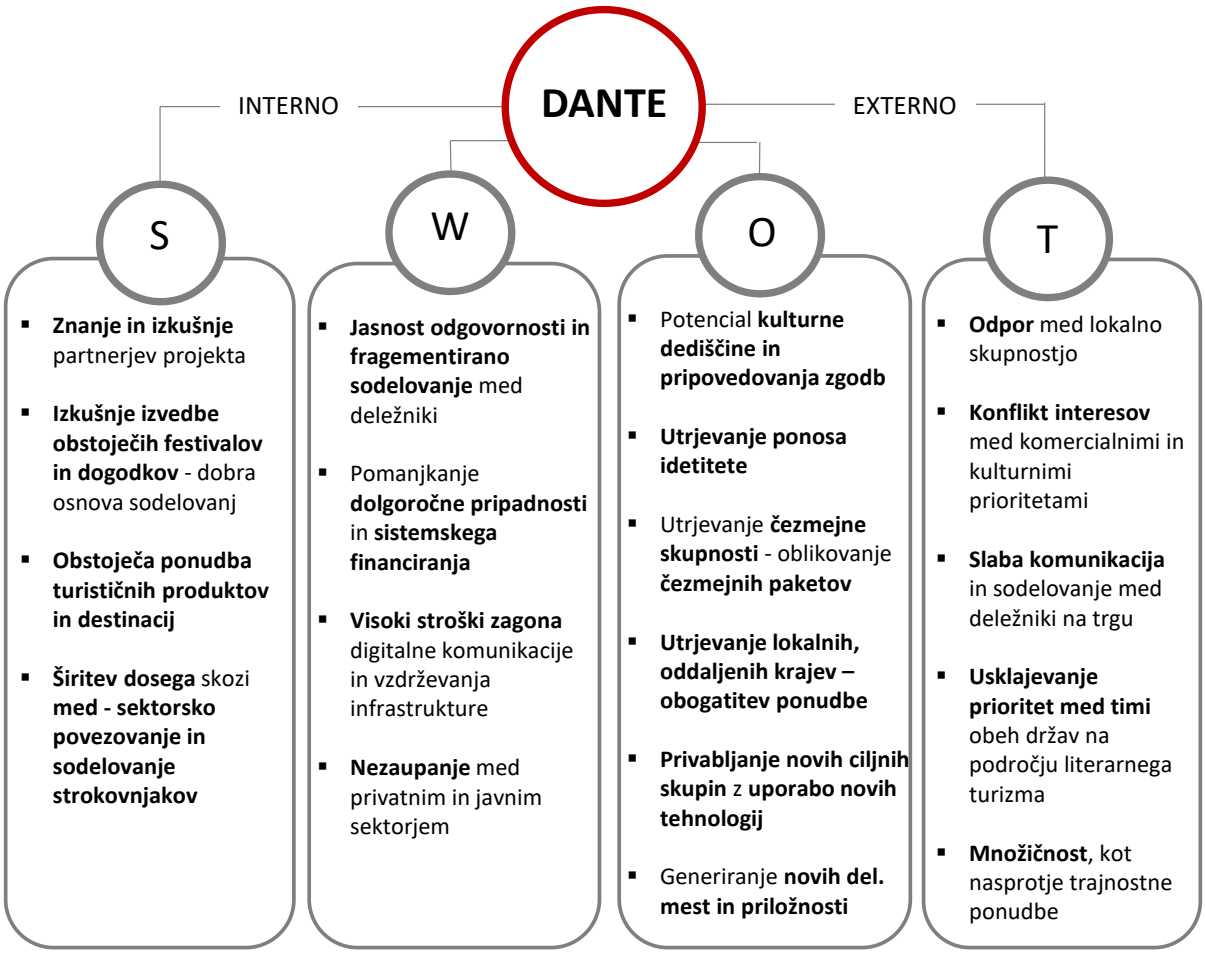
V elementu 'W' (Weakness) je definirano:

- Kaj bi lahko v bodoče izboljšali?
- Kje imamo manj virov kot drugi?
- Kaj naj bi drugi videli kot našo slabost?

Na delavnicah so kot **slabosti** najpogosteje izpostavljene teme:

- Nejasno določena odgovornost med deležniki,
- Pomanjkanje dolgoročne pripadnosti ter stabilnega sistemskega financiranja,
- Visoki stroški zagona,
- Nezaupanje med zasebnim in javnim sektorjem.

Slika: SWOT analiza literarnega turizma Dante kot orodja za razvoj in ohranjanje čezmejne kulturne dediščine

Vir: delavnice deležnikov projekta

Elementa 'O' in 'T' se nanašata na oceno priložnosti in nevarnosti v zunanjem okolju. V okviru elementa 'O' (Opportunities) smo iskali predvsem odgovore na vprašanja:

- Katere priložnosti se nam odpirajo?
- Kateri trend bomo izkoriščali?
- Kateri elementi lahko vplivajo na konkurenčnost?

Kot največje **priložnosti** so udeleženci delavnic prepoznali naslednje:

- Razvoj nove veje turizma: dopolnitev obstoječega turistične ponudbe, ki ustvarja dodatno vrednost ter oživlja destinacije,
- Gradnja novih razvojnih priložnosti: sodobni trendi v turizmu omogočajo ustvarjanje inovativnih produktov, ki krepijo konkurenčnost,

- Privabljanje novih ciljnih skupin: razširitev ponudbe omogoča nagovarjanje segmentov, ki jih tradicionalni turistični produkti niso dosegli, kar lahko poveča prihodke in prepoznavnost destinacij.

V elementu 'T' (Threats) pa so iskali odgovore:

- Katere grožnje nam lahko škodujejo oziroma negativno vplivajo na našo literarno pot?
- Katere ovire prepoznavamo?
- Kaj počne naša konkurenca?

Glavne **nevarnosti** so prepoznane v:

- Možnem nasprotju interesov in v usklajevanju med prioritetami,
- Splošni odpor do sprememb lokalnih skupnosti,
- Slaba koordinacija in komunikacija med deležniki ter usklajevanje z obstoječo ponudbo,
- Administrativne ovire za razvoj infrastrukture in pridobivanje sredstev,
- Krepitev množičnega turizma, ki ne gre v korak s trajnostnim razvojem.

Pri pripravi strategije smo se osredotočili na:

1. **POVEZAVO S - O**: kako bomo naše **prednosti povezali in spremenili v priložnosti**

Znanje in izkušnje -> Razvoj nove veje turizma

Obstoječe strokovno znanje ekip se lahko izkoristi za oblikovanje inovativne turistične niše – literarne turistične poti DANTE. Znanje omogoča definicijo kakovostne vsebine, kar poveča uspešnost vstopa na novo turistično področje. Istočasno so zmanjšana tveganja pri uvajanju nove veje turizma.

Sodelovanje več vpletenih -> Gradnja novih razvojnih priložnosti

Pri literarni turistični poti se običajno povezujejo knjižnice, muzeji, lokalne skupnosti, turistične organizacije in kulturni ustvarjalci. Sodelovanje več deležnikov odpira pot za inovativne oblike turizma.

Širitev dosega ponudbe -> Privabljanje novih ciljnih skupin

Literarna pot razširi obstoječo turistično ponudbo destinacije z novimi kulturnimi in izobraževalnimi vsebinami. S tem privabi strastne ljubitelje literature, kulturne turiste, ter obiskovalce, ki iščejo avtentična doživetja. Z nadgradnjo in diverzifikacijo ponudbe destinacija nagovori obiskovalce, ki jih tradicionalni produkti do sedaj niso pritegnili.

2. **<u>POVEZAVO S - T</u>**: kako bomo naše **prednosti izkoristili za zmanjšanje nevarnosti**

Znanje in izkušnje -> zmanjševanje odpora do sprememb

Ker nosilci literarne poti že imajo dokazljive kompetence ter poznavanje ciljne publike in destinacije to definitivno krepi legitimnost projekta. Običajno je tako, da ko deležniki vidijo, da za potjo stojijo strokovnjaki, je odpor do sprememb manjši. Hkrati različna usposabljanja, delavnice in predstavitve zmanjšujejo strah pred novostmi in povečajo kakovost odločanja.

Sodelovanje več vpletenih -> zmanjševanje slabe koordinacije in komunikacije

Postavitev čezmejne literarne poti zahteva mreženje med občinami, kulturnimi organizacijami, ponudniki storitev, šolami, knjižnicami in deležniki turističnega sektorja. Zmanjšanje nevarnosti omogoča vzpostavitev formalne koordinacijske platforme – odbora, ki prevzame odgovornost za vodenje projekta po definirani časovnici. V odboru se odgovornosti jasno razdelijo, redna srečanja pa zagotavljajo redno in sprotno komunikacijo med deležniki, ter so osnova za usklajevanje ciljev vseh deležnikov. Hkrati pa vključenost vseh deležnikov zmanjšuje odpor ali zastoje.

3. **<u>ZMANJŠANJE W - O</u>:** kako **zmanjšamo slabosti,** na način da **razvijemo priložnosti**

Nejasna odgovornost med deležniki -> vzpostaviti sistem jasnega upravljavskega in koordinacijskega modela

Učinkovitost sodelovanja med deležniki bo prispevala k hitrejšemu in uspešnejšemu uveljavljanju literarne poti DANTE. Načini za to so: določitev ključnih nosilcev, vzpostavitev formalnega odbora z rednimi koordinacijskimi srečanji in s transparentnim ter rednim poročanjem. Podpis partnerskih dogovorov z jasno razmejenimi nalogami je lahko ena od oblik odgovornosti.

Pomanjkanje dolgoročne pripadnosti in sistemskega financiranja -> Razvoj stabilnih finančnih in organizacijskih temeljev

Pridobivanje EU sredstev ali dolgoročnih sponzorstev z aktivnim vključevanjem lokalnih skupnosti zagotavlja finančno stabilnost, ki je nujna za postavitev in razvoj novih turističnih produktov literarne poti DANTE.

Nezaupanje med privatnim in javnim sektorjem -> Krepitev partnerstev in transparentnosti

Zaupanje je možno samo ob transparentni delitvi podatkov o razvoju projekta, prikazu rezultatov in ocene tveganj. Organizacija delovnih sestankov, delavnic, okroglih miz projektnih timov poveča vključenost vseh, omogoča usklajevanje interesov in hkrati gradi verodostojnost projekta oz. Literarne poti.

Visoki stroški zagona -> Optimizacija začetne investicije in fazni razvoj

Priprava strategije in akcijskega načrta z jasno časovnico je pomembno ogrodje za izvedbo literarne poti. Obstaja vrsta možnosti za olajšan vstop na trg (npr. uvedba pilotnih projektov z manjšimi stroški za testiranje koncepta ali postopno uvajanje infrastrukture in storitev, kot tudi partnerstva z obstoječimi turističnimi ponudniki za zmanjšanje stroškov).

4. **<u>IZOGIBANJE W-T</u>:** Kako se **izogniti nevarnostim** na način, da **zmanjšamo** oziroma nadziramo naše slabosti.

Nasprotje interesov in težave v usklajevanju prioritet -> vzpostavitev formalne strukture

Vzpostavitev formalnega projektnega sveta in operativne skupine, kjer ima vsak deležnik jasno opredeljeno vlogo, mandat in odgovornost zmanjša rivalstvo in poveča občutek pripadnosti celotnemu projektu.

Splošni odpor lokalne skupnosti do sprememb -> transparentna komunikacija

Zgodnje vključevanje lokalne skupnosti preko delavnic, posvetov, fokusnih skupin, ter transparentno komuniciranje koristi zmanjšuje strah pred spremembami, ter hkrati ustvarja občutek soustvarjanja in ne vsiljevanja. Vključitev lokalnih prebivalcev je možna v skupnem razvoju zgodb, vodenju poti, predstavitvi lokalnih izdelkov.

Administrativne ovire pri razvoju infrastrukture in pridobivanju sredstev -> jasen načrt in strategija literarne poti

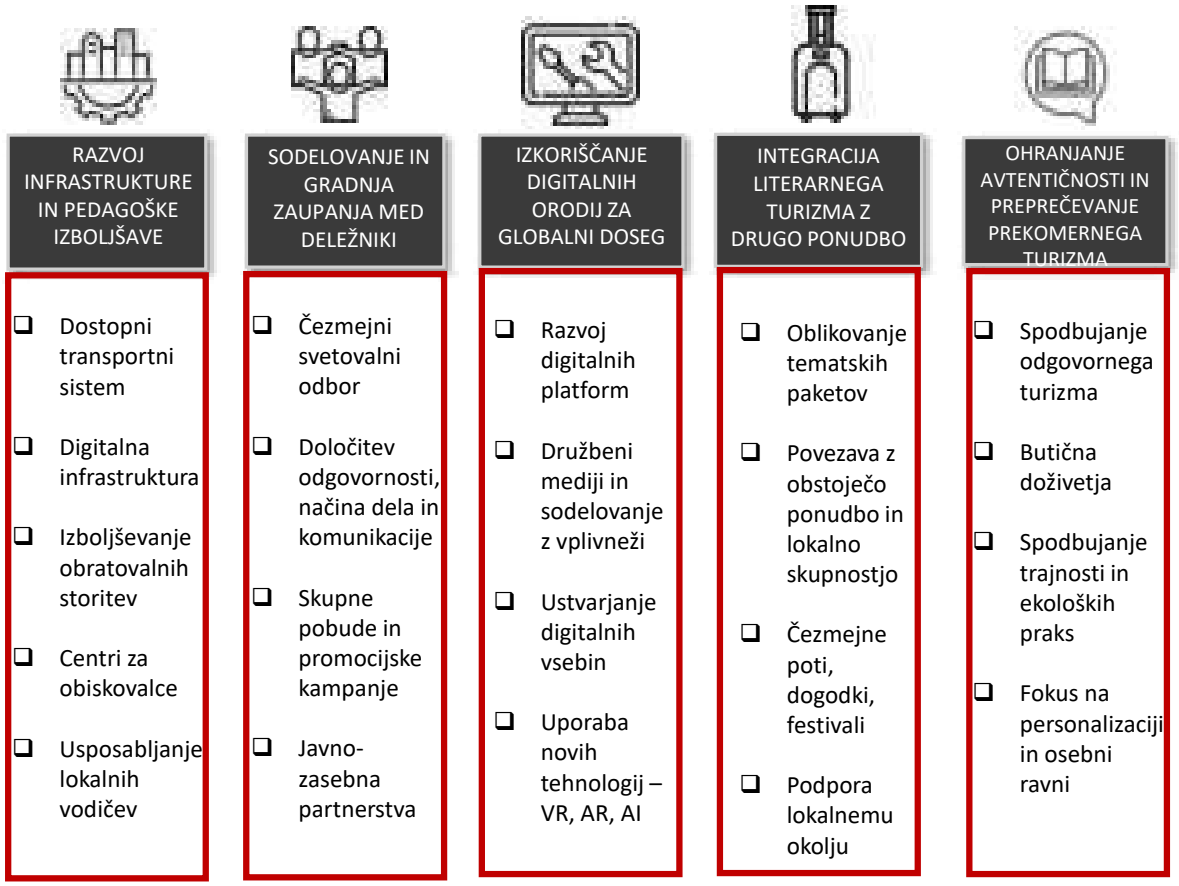
Kot omenjeno - projektni pristop zmanjša tveganje, da zadeve stojijo zaradi birokratskih ali finančnih blokad.

Krepitev množičnega turizma, ki ni v skladu s trajnostnim razvojem -> nadzor nad projektom oziroma razvojem literarne poti

Povezane slabosti kot so pomanjkanje dolgoročne pripadnosti ali visoki stroški zagona bodo minimizirane s projektnim pristopom. Aktivnosti kot so razvoj trajnostnih smernic destinacij in razvoj digitalnih sistemov bo vplival na literarno pot in njeno kulturno identiteto ter tako ustvaril kakovostno turistično izkušnjo.

Na osnovi SWOT analize so bili oblikovani tudi **ključni strateški stebri,** ki smo jih kot temeljne usmeritve in prioritetna področja vključili v oblikovanje marketinškega načrta.

Slika: Ključni strateški stebri projekta čezmejne literarne poti DANTE

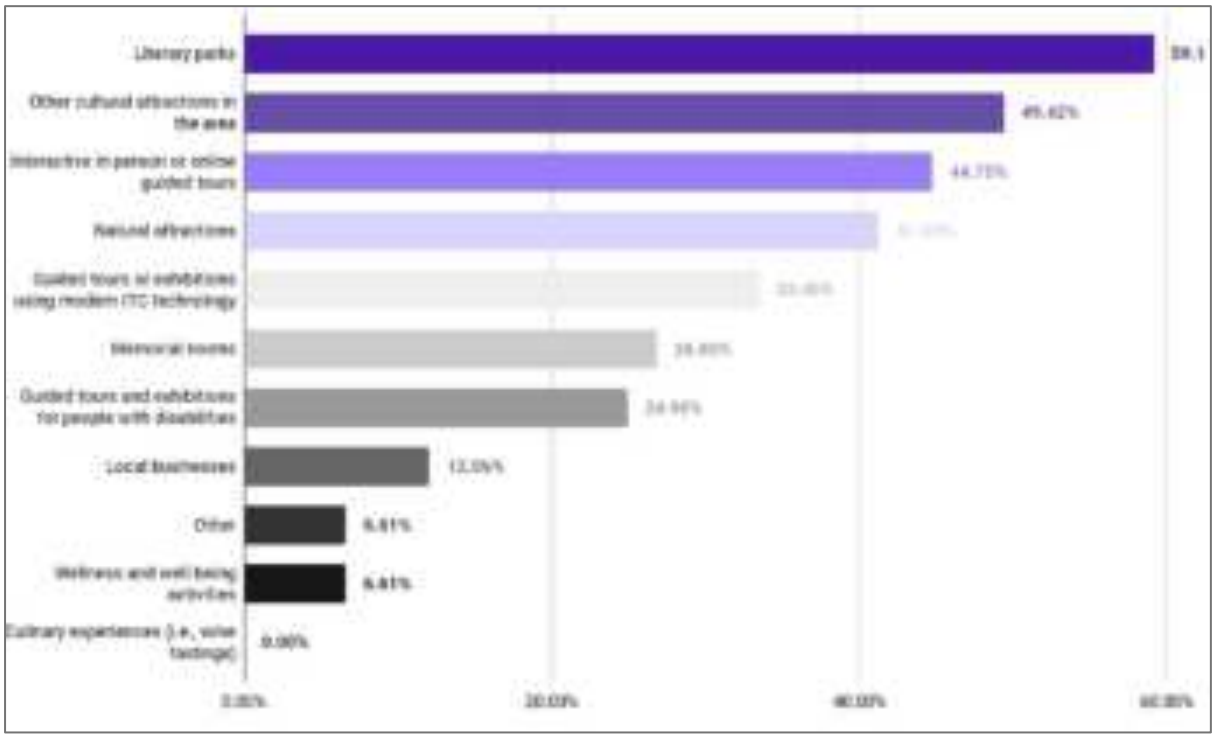
III. MOTIVACIJA IN VEDENJE CILJNIH SKUPIN

a) Analiza motivov za obisk literarnih poti

Pregled relevantne literature govori o tem, da **literarni turisti** (kot najpomembnejša primarna ciljna skupina) potujejo v kraje literarnega pomena, a je pogosto težko ločiti literaturo in literarne avtorje od širšega nabora motivacij za obisk določene destinacije. Velikokrat je obisk literarnega kraja **posledica druge primarne motivacije** za potovanje (opredeljeno kot sekundarna ciljna skupina), ter da redki te kraje izberejo namenoma zaradi njihove povezave z literarno umetnostjo. Pristni **literarni turisti** so opredeljeni kot tisti, ki potujejo predvsem na literarne festivale, knjižne festivale, domače muzeje pisateljev in v literarne krajine.

Strokovna literatura opredeljuje, da literarne turiste vodijo različni interesi in motivi. Najpogosteje se jih povezuje z nostalgijo in nostalgičnostjo (Herbert, 1995, 2001; Robinson, Andersen, 2002). Herbert (2001) opisuje, da so ti turisti običajno dobro izobraženi. Vsa ta dejstva smo upoštevali pri oblikovanju strategije čezmejne literarne poti DANTE. Prav tako je tudi raziskava med strokovnimi deležniki potrdila (vir Formules), da je potrebno večino zgoraj omenjenih motivov za obisk literarnih poti vključiti v strategijo literarne poti DANTE.

Slika: Predlog aktivnosti in znamenitosti med ključnimi deležniki

Vir: Formules, 2025

Strokovni deležniki ocenjujejo, da so motivi za literarno pot DANTE predvsem: literarno-turistični parki (59,14 %), druge kulturne znamenitosti (49,42%) in interaktivni vodeni ogledi (44,75%). Pomembne ocenjujejo tudi naravne znamenitosti (41,25%), ter ogledi in razstave z uporabo sodobne informacijsko-komunikacijske tehnologije (33,46 %). Cenjene so tudi spominske sobe (26,85 %) in ogledi, osredotočeni na dostopnost (24,90%).

b) Dejavniki nakupnega vedenja

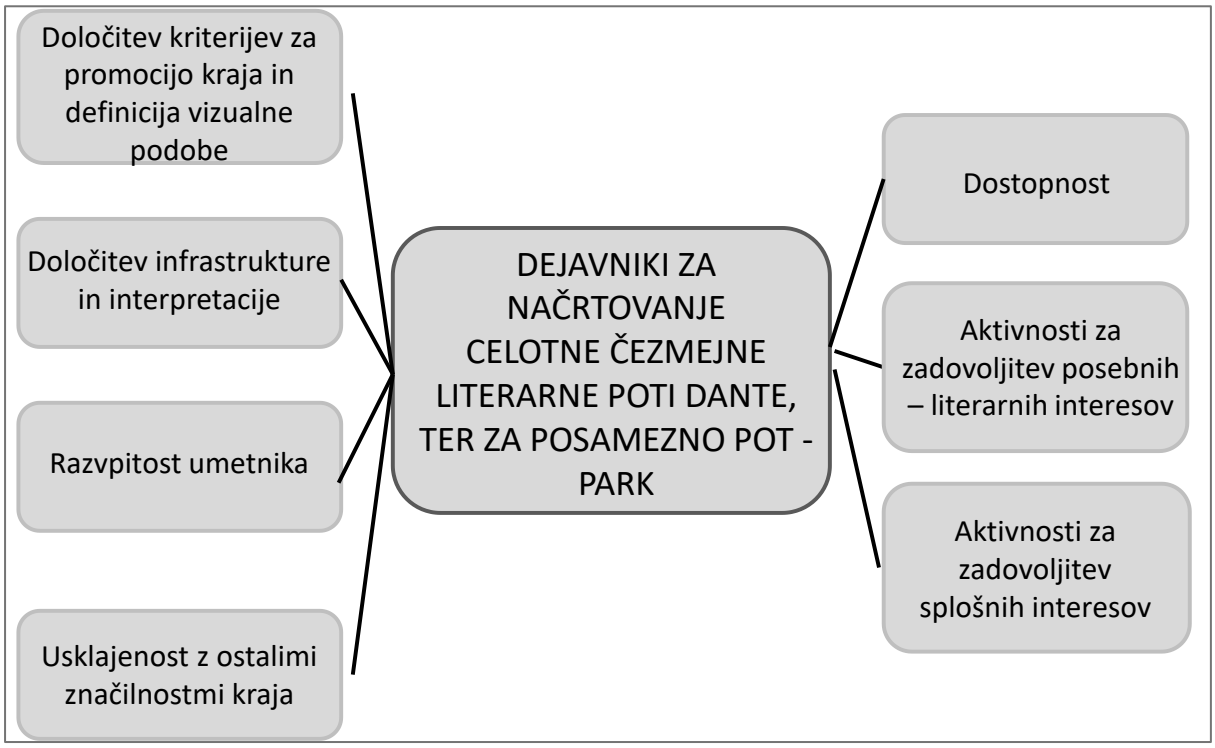
Dejavnike, ki vplivajo na nakupno vedenje literarnega turizma smo v pregledu ciljnih skupin razvrstili glede na:

- Osebne dejavnike in motivacijo
- Psihografske dejavnike

- Družbene dejavnike in
- Kulturne dejavnike.

Analiza dejavnikov in procesa nakupnega vedenja sta nam bili v pomoč pri razumevanju procesa odločanja za izbor literarnega turizma. Pri načrtovanju strategije smo vzeli model po Herbertu (1996), ki predstavlja glavne dejavnike, ki jih je potrebno upoštevati pri načrtovanju promocije kraja, znamenitosti ali destinacije.

Slika: Dejavniki načrtovanja čezmejne literarne poti DANTE

Vir: povzeto po Herbert, 1996

c) Vedenjski model: potrebe, želje, značilnosti skupine, proces odločanja, nakupna odločitev, uporabniška izkušnja

Kot smo opisali, obstajajo različne vrste motivov in potreb, kot npr. nostalgija po otroških spominih, povezanost z branjem ali čustvene poglobitve v dela avtorjev v avtentičnem okolju. Poleg nostalgije in čustvene angažiranosti je literatura dober motivator ter element procesa odločanja. V okviru definicije ciljnih skupin smo v strategiji prikazali tudi glavne skupine dejavnikov, ki vplivajo na vedenje posamezne skupine. Pomembna referenca nam je bil pregled raziskav na to temo, ki naštevajo različne motivacije za literarna potovanja. Motivacije za literarni turizem pa vključujejo tako duhovno in kulturno obogatitev, željo po soočanju z zgodovino in dediščino, kot tudi iskanje pristne izkušnje. Ne glede na to ali je

obiskovalec že bil povezan s posamezno literarno znamenitostjo ali destinacijo je ključno, da bo pot privlačna in predvsem avtentična. Kot je prikazano na spodnji sliki je eden od pomembnih dejavnikov usklajenost z ostalimi značilnostmi kraja. Zato je povezovanje s strokovnjaki in strategijo turizma posameznega kraja še kako pomembna. Prav tako je v strategiji predlagano, da se redno meri in spremlja zadovoljstvo obiskovalcev in turistov z njihovo izkušnjo. Zadovoljni obiskovalci so lahko tudi najboljši ambasadorji literarne poti.

Slika: Kriteriji vrednotenja čezmejne literarne poti DANTE

Vir: povzeto po Herbert, 1996

IV. SEGMENTACIJA CILJNIH SKUPIN

a) Demografska in psihografska segmentacija

Na delavnicah in v razgovorih so prepoznane različne ciljne skupine, ki smo jih v strategiji smiselno razvrstili glede na izbrane kriterije za segmentacijo (demografija, geografija in psihografija). Opredelili smo tri ključne ciljne skupine – prvi dve sta skupini t.i. končnih kupcev – turistov različnih ozadij in motivov, za katere smo na osnovi izdelanih person pripravili strateške smernice za razvoj literarne poti DANTE. Tretja skupina pa je skupina entitet turističnega sektorja iz posameznih lokalnih okolij.

Primarna ciljna skupina literarnih turistov je opredeljena kot skupina, kateri je literarna pot DANTE osrednji razlog potovanja. Prepoznane skupine:

- Literarni privrženci/ljubitelji literature (obiskovalci iz obeh držav ali širše)
- Tematski in izkustveni turisti (v povezavi s Cammino di Dante)
- Študentje, profesorji, raziskovalci književnosti (obiskovalci iz obeh držav ali širše).

DANTE	Profil ciljne skupine			Dejavniki nakupnega vedenja		
Primarne ciljne skupine	**Opis ciljne skupine**	**Demografske značilnosti**	**Psihografske značilnosti**	**Motivacijski dejavniki, prepoznavanje potrebe, želje**	**Iskanje informacij**	
					Tradicionalni mediji	**Digitalni mediji**
Literarni privrženci/ljubitelji literature (obiskovalci obeh držav ali širše)	Osebe, ki jih zanima literatura, življenje pisateljev in obisk literarnih krajev bivanja in delovanja avtorjev	Običajno bolj izobraženi posamezniki, starejši od 30 let, z višjimi dohodki. Iz urbanih in pol-urbanih okolij. Pogosti obiskovalci knjižnic, knjigarn, kulturnih prireditev.	Potujejo individualno ali v manjših skupinah. Pogosto obiskujejo muzeje, galerije ali kulturne prireditve. Strastni bralci. Intelektualno radovedni, zanima jih estetika jezika.	Načrtna želja obiskati rojstne kraje, hiše ali muzeje, kjer so živeli in delovali avtorji. Duhovna in kulturna obogatitev, potovanja doživljajo kot prostor za osebno rast, ter spoznavanje sebe in drugih.	Knjižnice, knjigarne, literarni festivali, različni bralni krožki, priporočila prijateljev	Spletna stran poti, ponudba posamezne literarne poti, parkov. Podkast o literaturi, razni literarni portali. Recenzije (Bookstagram), ocene in priporočila (Bookreads), spletne revije
				Želja po ogledu krajev, kjer so se dogajala literarna dela. Iskanje simbolne vrednosti. Želja po soočanju z zgodovino in dediščino. Čustvena povezanost.		
				Poglobiti znanje o literarnih delih. Pomembna je doživljajska vrednost poti, iskanje trajnosti in avtentičnosti poti.		
Tematski in izkustveni turisti, literarni romarji (v povezavi s Cammino di Dante)	Osebe, ki iščejo doživljajsko izkušnjo, ki je povezana z znanimi literati ali z njihovimi junaki. Visoko cenijo kulturno dediščino.	Mlajši in starejši izobraženi turisti z izkušnjami in s kulturnim kapitalom, na osnovi katerega cenijo in razumejo to obliko dediščine. Večinoma iz urbanih območij. Pripravljeni so plačati več za kakovostna doživetja.	Zanima jih umetnost, duhovnost, simbolika. Potovanje je iskanje smsila, Sposobnost povezave s prostorom in doživetje na duhovni ravni - želja ne le brati, ampak predvsem doživeti. Visoke bralne navade.	Izkušnja vživljanja v takratni čas, literarno zgodbo ali literarne junake. Iskanje pristne izkušnje. Pobeg. Soočanje z zapletom, zgodovino, dediščino. Pomoč odkriti svoj "pravi jaz". Iščejo umetniške in čutne izkušnje.	Knjižnice, knjigarne, antikvariati. Literarni festivali, različni bralni krožki, priporočila prijateljev ali mentorjev. Brošure kulturnih inštitucij. Pohodniški vodniki, turistične in kulturne revije.	Spletna stran poti, ponudba posamezne literarne poti, parkov. Podkast o literaturi, razni literarni portali. Recenzije (Bookstagram), ocene in priporočila (Bookreads), spletne revije. Blogi z osebnimi potopisi. Socialna omrežja (kratki posnetki poti), TripAdvisor ocene ture in namigi za mesta, izkušnje pohodnikov.
Študentje, profesorji, raziskovalci književnosti (obiskovalci obeh držav ali širše)	Akademska skupina, ki literarni turizem uporablja v raziskovalne in izobraževalne namene	Univerzitetni študentje jezikosolovja, kulturologije, filozofije, teologije.	Profesorji in raziskovalci, ki raziskujejo Dantejev vpliv na Srednjo Evropo. Dobri poznavalci literarne teorije.	Poglobljeno razumevanje konteksta literarnega avtorja, prostora, časa nastanka njegovih del. Organizacija terenskih ogledov za študente, objava znanstvenih člankov	Strokovna literatura, digitalne knjižnice, strokovna društva, monografije o literaturei, različne znanstvene revije, konference, simpoziji	Pregled digitalnih akademskih baz, podcasti o književnosti, spletni članki o literarnem turizmu, različni portali , spremljanje digitalnih muzejev, zbirk

Sekundarna ciljna skupina literarnih turistov je opredeljena kot skupina, kateri je literarna pot DANTE dopolnilni oziroma posredni motiv. Znotraj te skupine so prepoznani obiskovalci obeh držav ali širše:

- Kulturni turisti (obiskovalci iz obeh držav ali širše),
- Družine (obiskovalci iz obeh držav ali širše),
- Splošni turisti - obogatitev ponudbe (obiskovalci iz obeh držav ali širše),
- Literati, umetniki (obiskovalci iz obeh držav ali širše),
- Šole (obiskovalci iz obeh držav).

Na delavnici v Izoli je bil posebej izpostavljen segment aktivnih seniorjev. Občina Izola opaža potrebo in priložnosti v ciljanju bolj aktivnih in mobilnih gostov, kar zahteva oblikovanje ponudbe za aktivne pare ali samske turiste. Ta podsegment se v bistvu nahaja v vsakem segmentu primarne in sekundarne ciljne skupine; pri oblikovanju trženjske ponudbe (7P) bo poseben razmislek in ponudba oblikovana tudi za njih.

Tretja ciljna skupina pa je skupina, ki sodi v okvir turističnega in kulturnega sektorja, skupaj s katerimi se bo v posameznih točkah oblikovala ponudba literarne poti DANTE (oblikovanje ponudbe, cene, načina komunikacije ipd.). Te skupine predstavljajo pomemben in precej ključen del trženja oziroma tržne poti za pot DANTE. V to skupino sodijo naslednji partnerji:
Turistične organizacije, ki oblikujejo splošno ponudbo lokalnega turizma, vključno s kulturnim in literarnim turizmom:

- Nastanitveni sektor (hoteli, apartmaji, centri, restavracije…)
- Transportni sektor (letališča, avtobusni, železniški, ladijski prevoz, renta car…)
- Organizatorji potovanj (agencija, operaterji, organizatorji konferenc in dogodkov, turistični vodniki, booking agencije..)
- Turistične organizacije v destinaciji (info točke, info centri, turistična združenja…)

Kulturne, izobraževalne, dediščinske organizacije, ki ponujajo fizično in prostorsko izkušnjo:

- Knjižnice
- Muzeji in galerije
- Literarni muzeji, literarne hiše
- Literarna društva
- Kulturni centri

- Festivali in literarni sejmi
- Parki in vrtovi
- Športni in ostali centri.

Zavedamo se, da je za postavitev in uspešen razvoj čezmejne literarne poti DANTE ključen faktor interes posamezne destinacije, ter sodelovanje in dobro partnerstvo med turističnimi organi in kulturno izobraževalnimi inštitucijami.

b) Geografska segmentacija

Pri pripravi marketinškega načrta smo upoštevali tudi dimenzijo **geografskega trga**. V spodnji matriki smo opredelili ključne primarne, sekundarne in ostale trge za posamezno ciljno skupino.

Ciljni trgi literarne poti DANTE:

Primarna ciljna skupina literarnih turistov DANTE		**PRIMARNI TRGI**	**SEKUNDARNI TRGI**	**OSTALI TRGI**
SPLOŠNA JAVNOST	Literarni privrženci/ljubitelji literature	Slovenija, Italija	Sosednje države oz.države v radiju 500 km	Ostali trgi, vezano na lete bližnjih letališč
	Tematski in izkustveni turisti (v povezavi s Cammino di Dante)	Slovenija, Italija	Sosednje države oz.države v radiju 500 km	Ostali trgi, vezano na lete bližnjih letališč
STROKOVNA JAVNOST - AKADEMIKI IN RAZISKOVALCI	Študentje, profesorji, raziskovalci književnosti	Slovenija, Italija	Akademiki sosednjih držav	Akademiki ostali trgi, kot del študijskih potovanj

Sekundarna ciljna skupina literarnih turistov DANTE		**PRIMARNI TRGI**	**SEKUNDARNI TRGI**	**OSTALI TRGI**
SPLOŠNA JAVNOST	Kulturni turisti	Slovenija, Italija	Sosednje države oz.države v radiju 500 km	Turisti iz ostalih destinacij
	Družine	Slovenija, Italija	Sosednje države oz.države v radiju 500 km	Turisti iz ostalih destinacij
	Splošni turisti (obogatitev ponudbe)	Turisti destinacij krajev	Sosednje države oz.države v radiju 500 km	Turisti iz ostalih destinacij
STROKOVNA JAVNOST - AKADEMIKI IN RAZISKOVALCI	Literati	Slovenija, Italija	Sosednje države oz.države v radiju 500 km	Literati iz ostalih destinacij, del strokovnih potovanj
	Ostali umetniki	Slovenija, Italija	Sosednje države oz.države v radiju 500 km	Literati iz ostalih destinacij, del strokovnih potovanj
IZOBRAŽEVALNE INŠTITUCIJE	Šole	Slovenija	Sosednje države	-

Predlagan je model postopne širitve na različne skupine trgov. Kriteriji za postopen vstop na posamezno skupino trgov so: poznavanje Dantejevih del,

povpraševanje po kulturnem turizmu, sorodnost kultur, stroški investicije v trg (partnerska sodelovanja z agencijami, lokalnimi muzeji/institucijami, udeležbe na sejmih, stroški promocije in jezikovnih adaptacij).

Izbor ciljnih trgov:
Primarni trgi -> 'naravno' poznavanje Danteja, iščejo kulturne produkte visoke dodane vrednosti

- Italija
- Slovenija
- Sosednja trga (Avstrija, Hrvaška)

Sekundarni trgi -> trgi z velikim zanimanjem za kulturni turizem, povezava z Dantejem je manj neposredna. Potrebujejo več promocije in razlage Dante

- Švica
- Nemčija
- Francija
- UK

Terciarni trgi -> ostali napredni trgi z velikim potencialom, a z večjo kulturno distanco in logističnimi izzivi. Potrebujejo večje investicije in močna sodelovanja s potovalnimi agencijami

- ZDA
- Azijski trgi.

Slika: Postopnost širjenja na trge

Poleg kriterijev, ki smo jih opredelili že pri predstavitvi segmentov različnih skupin trgov pa je geografska segmentacija pomembna tudi zaradi:

- Razumevanja ciljnih trgov
    - Predvsem v smislu analize potenciala posamezne države iz katere bomo privabili turiste. Če bo v prvi fazi fokus na sosednjih trgih in skupni adremi s Cammino di Dante, bo v naslednji fazi fokus na aktivnem trženju poti na ostalih trgih
- Pozicioniranja konkurenčne prednosti literarne poti DANTE
    - Jasna predstavitev poti v več jezikih, s poudarki na priznanjih (trajnostni certifikati, UNESCO ipd.)
- Kulturne prilagoditve
    - Predvsem v smislu prilagoditve promocijskih sporočil kulturnemu ozadju ciljnih trgov. V tem delu je pomembna prilagoditev jezika – potrebni bodo prevodi materialov, oziroma primarno izvedba celotne komunikacije v treh osnovnih jezikih: slovenščina, italijanščina, angleščina
- Digitalne prisotnosti
    - Predvsem v smislu optimizirane in večjezične spletne strani DANTE, ustvarjanja in vzdrževanja aktivnih profilov na družbenih omrežjih, sodelovanje z influencerji oz. travel blogerji iz ciljnih držav
- Jasne logistike
    - Predvsem v smislu predstavitve enostavnosti dostopa do posamezne turistične znamenitosti in podatkov o povezavah in možnostih prevoza
- Prilagojene turistične ponudbe
    - Predvsem v smislu paketov, ki so prilagojeni raznolikim aktivnostim. V ta sklop sodi tudi koordinacija aktivnostmi med različnimi turističnimi in kulturnimi organizacijami, poenotena promocijska sporočila, večjezična ponudba storitev in materialov
- Trajnostne in odgovorne promocije
    - Predvsem v smislu izpostavljanja trajnostnih praks, ter predstavitve trajnostnih standardov
- Gradnja ugleda čezmejne literarne poti DANTE
    - Predvsem v smislu spodbujanja pozitivnih recenzij (TripAdvisor), uporabe družbenih dokazov (ocen ali priporočil), ter objave zgodb obiskovalcev iz iste države
- Ciljno usmerjene komunikacijske kampanje
    - Predvsem v smislu oglaševanja v posameznih državah, prilagojene vizualne in jezikovne vsebine ter izvedbe posameznih sezonskih kampanj.

DANTE	Profil ciljne skupine			Dejavniki nakupnega vedenja		
Sekundarne ciljne skupine	**Opis ciljne skupine**	**Demografske značilnosti**	**Psihografske značilnosti**	**Motivacijski dejavniki, prepoznavanje potrebe, želje**	**Iskanje informacij**	
					Tradicionalni mediji	**Digitalni mediji**
Kulturni turisti	Osebe, ki iščejo kulturno izkušnjo in vključujejo literaturo v njihov del kulturnega potovanja	Pogosto starejši pari ali individualni turisti, višje izobrazbe. Poklici z večjo kulturno senzibilnostjo (npr.kreativne industrije, mediji, izobraževanja). Iz urbanih okolij, visok socialni status (zanimanje za kulturno bogate kraje)	Kulturno radovedne osebe, povezane z literaturo, ter z željo po avtentični izkušnji. Kulturni življenjski slog in naravnanost k stalnemu učenju. Trajnostna naravnanost.	Želja po raziskovanju ahitekture, glasbe, kulture in literature. Nadaljevanje izkušnje pokrajin in krajev. Želja in motiv "doživeti zgodbo", potrebujejo izkustveni pristop. Ne marajo površinskega turizma, želijo globlje razumevanje.	Muzeji, galerije in ostale kulturne inštitucije. Potovalne agencije specializirane v kulturnem turizmu, vodniki in knjige.	Spletna stran poti, uradne spletne strani turističnih organizacij ali destinacij, blogi in potopisni portali, 'travel culture' kanali/dokumentarci (National Geographic), družbena omrežja, digitalne razstave (Google arts)
	Poseben fokus: italijanski kulturni turisti/popotniki		Osebe, ki se zanimajo za Danteja kot del italijanske in EU identitete. Oboževalci Dantejevih del	Spoznavanje Dantejeve dediščine izven Italije, spoznavanje njegovega vpliva na sosednje kulture. Želja hoditi po poteh Dantejevega izgnanstva. Združevanje znanja in izkušnje krajev.	Literarni vodiči, zgodovinski priročniki, dokumentarci na TV, potopisne oddaje	Potovalni podcasti, socialna omrežja (Pinterest z idejami za poti), Booking&Airbnb pregled nastanitvenih možnosti, vlogi ocene
Družine	Družine, ki se vključujejo v lietrarni turizem v sklopu širšega potovanja oziroma družinskega dopusta	Družine z mladoletnimi otroci, pogosto iz držav z močnim kulturnim ozadjem (Italija, Avstrija, Slovenija, Nemčija..).	Zabavno in izobraževalno preživljanje prostega časa, želijo imeti strukturiran program dopusta. Aktiven življenjski slog, učenje povezujejo z zabavo (kvizi, digitalne aplikacije, zabavni in izobraževalni sprehodi)	Dostopnost lokacije, trajanje poti, organizacija (voden ogled ali samostojno ob aplikaciji), cena, vizualna privlačnost ponudbe, promocija destinacije. Zanima jih vzgojno-izobraževalna komponenta počitnic, otrokom želijo približati literaturo na zabaven način.	Turistične brošure, vodniki, časopisi, priporočila prijateljev	Spletne strani turističnih organizacij, promocija ponudnikov aranžmajev, družbena omrežja in skupine (npr. Travelling with kids), kratki videi ali vlogi o turističnem kraju, Tripadvisor (komentarji družin)
Splošni turisti (obogatitev ponudbe)	Domači turisti, ki na počitnicah raziskujejo zanimivosti in dediščino svoje države.	Družine, pari, skupine (preko turističnih agencij)	Obisk brez predhodnega interesa, popestritev počitnic, pomemben je vpliv informiranja, želja po "razumeti kraj", raziskovalna žilica	Povezovanje z nacionalno identiteto in lokalnimi ustvarjalci. Krajši izleti z zanimivo vsebino. Doživeti izkušnjo, lokalno zgodbo	Literarni vodiči ali brošure kulturnih točk, priporočila lokalnih vodičev, revije o potovanjih	Spletne strani turističnih organizacij, promocija ponudnikov aranžmajev, Google search (splošno iskanje inforamcij o kraju, kot npr. Best things to do in .."), Ocene izkušenj, praktične informacije
	Tuji turisti, ki na počitnicah raziskujejo zanimivosti in dediščino države, ki jo obiščejo.					
Literati, umetniki	Ustvarjalni posamezniki, ki se ukvarjajo z umetnostjo (profesionalno ali ljubiteljsko)	Osebe vseh starosti, višje ali visoko izobražene, iz kulturnih oz. umetniških okolij	Interes za celostno doživetje: kultura, umetnost, narava, tišina, refleksija	Iskanje ustvarjalnega navdiha, sodelovanja, poglobljena kulturna izkušnja, oblikovanje skupnosti	Strokovna literatura, strokovna srečanja, srečanja društev, raziskave	Digitalne knjižnice, podcasti o kulturi, akademske baze člankov in objav
Šole	Učenci in dijaki (Slovenije in sosednjih držav) - dopolnitev in praktični vidik predmetov zgodovina, literatura, filozofija	Učenci osnovnih in srednjih šol	Velik razpon - od "nezainteresiranih učencev" do usmetniško usmerjenih učencev ter tudi tehničnih dijakov z odporom do branja	Ekskurzije, strokovne eksurzije, literarno in zgodovinsko raziskovanje ali projektne naloge	Strokovna srečanja, usmeritve šolskih programov, knjižnice, strokovna srečanja, društva	Spletne učne platforme, Tik tok (Studygram profili), Youtube kratki filmi, Google iskanje povzetkov

V. POZICIONIRANJE ČEZMEJNE LITERARNE POTI

a) Oblikovanje jasne identitete literarne poti

Stroka opredeljuje, da gre pri literarnem turizmu za prepletanje najrazličnejših praks obiskovanja in označevanja prizorišč, povezanih z avtorji in njihovimi deli (Watson, 2009). Tovrstna oblika turizma tako obsega pravzaprav vse, kar je povezano s potovanji in književnostjo. Smithova (2012, 9–11) pravi, da so del literarnega turizma tudi podpisovanje knjig in delavnice kreativnega pisanja ter da posameznike, da postanejo literarni turisti, spodbudijo ne zgolj drama, proza in poezija, ampak tudi biografska in avtobiografska dela. Povezava med branjem in turizmom je torej lahko zelo močna (Mansfield, 2015), zato je literarni turizem med drugim prepoznan kot orodje za privabljanje obiskovalcev v literarne kraje (Busby in Shetliffe, 2013). V zadnjih letih se je izkazalo, da imata literarni turizem in potopisno pripovedništvo čedalje pomembnejšo vlogo v promociji (O'Connor, Kim, 2014), marketingu in znamčenju destinacije ter v celostnem razvoju trajnostnega turizma (Vitić - Ćetković idr., 2020).

Pozicioniranje čezmejne literarne poti **temelji na študiju in raziskovalnem delu**. V procesu analize je bilo na podlagi širokega sodelovanja projektnih partnerjev ter deležnikov skrbno **preučevano in rekonstruirano Dantejevo življenje in njegovo delo**. To predstavlja tudi jedro identitete te poti. Vidimo jo kot pot z visoko simbolno ter turistično vrednostjo.

V procesu priprave strategije smo opredelili **želeno pozicioniranje** čezmejne literarne poti DANTE – opredeljena je kot:

»Avtentična renesančna kulturna izkušnja DANTE, ki gradi medkulturni dialog in je v močni povezavi z naravnim okoljem«

Zavedamo se, da bo **dejansko pozicioniranje** zaznano s strani turistov in obiskovalcev, ter bo predvsem odraz dobre izvedbe aktivnosti, interpretacije narativa v povezavi z lokalnim in naravnim okoljem, ter promocije čezmejnega turizma skozi različne kanale komunikacije in na vseh točkah stika. Zato je v strategiji tudi predvideno merjenje **zaznane pozicije**, kar pomeni tržne

prepoznavnosti v očeh turistov in obiskovalcev. Na ta način bo omogočeno sprotno spremljanje ali je snovalcem uspelo oblikovati želeno podobo in pozicijo.

b) Diferenciacija glede na konkurenčne produkte

Edinstvenost oziroma **nenavadnost čezmejne literarne** poti Dante je v tem, da se Dante dediščina poveže v skupno turistično izkušnjo, ki presega meje držav, jezika in navad ter tako gradi **skupno kulturno izkušnjo.**

Pri pozicioniranju smo upoštevali več konkurenčnih prednosti nastajajoče čezmejne literarne poti, s pomočjo katerih bomo razvili edinstveno (prodajno) prednost in pozicijo. Odločili smo se, da so prednosti čezmejne literarne poti DANTE tako v okviru **objektivnega** kot tudi **psihološkega pozicioniranja**.

Tako izpostavljamo naslednje elemente diferenciacije:

Objektivni elementi pozicije: naravne danosti, kot so npr.

- Literarna dediščina – združevanje dediščinskih točk dveh držav, kar ima širok kulturni vpliv in tvori transnacionalno kulturno identiteto
- Dante kot ključna figura in osebnost. Dante Alighieri je ena osrednjih osebnosti v evropski kulturni zgodovini, ki daje tej poti dodaten pomen in veljavo

Psihološki elementi pozicije:

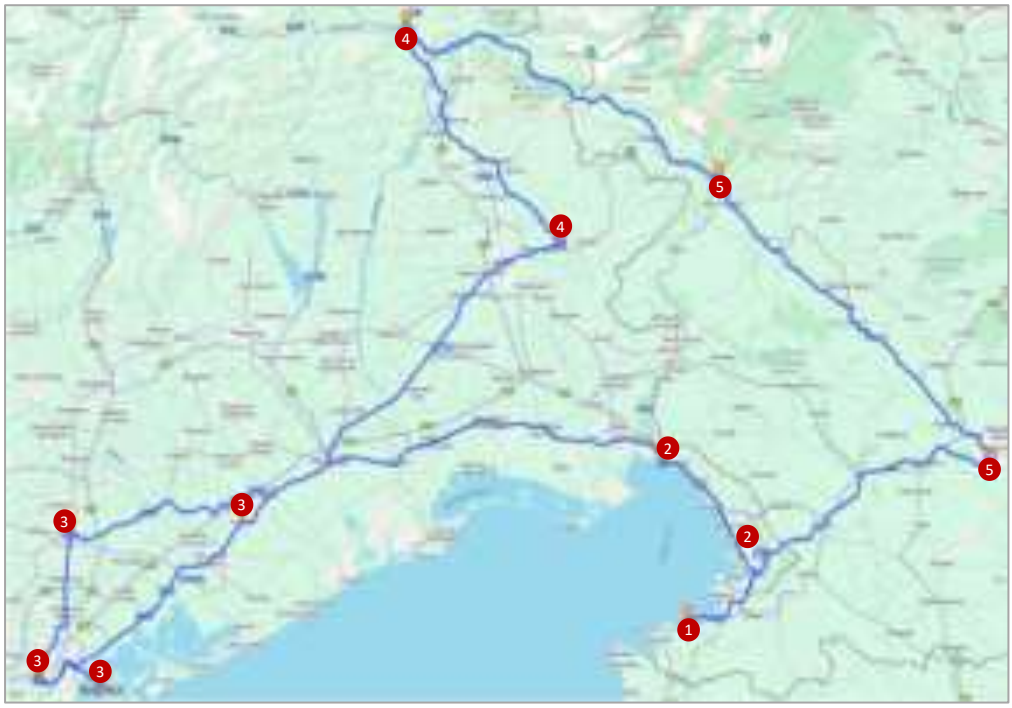
- Lastnosti prostorskega in krajevnega konteksta:
    - povezovanje mediteranske in alpske identitete,
    - Dantejevo pregnanstvo kot metafora prehajanja mej,
- Koristi glede na uporabnika:
    - obiskovalce, predvsem primarno ciljno skupino popelje v možnost skupne izkušnje s Cammino di Dante ali pa jim ponudi »samo« izkušnjo čezmejne poti s tematskimi postajami Inferno, Purgatoria, Paradiso v povezavi z naravnim in lokalnim okoljem,
    - sekundarni ciljni skupini (družine, turisti, kulturni turisti) ponudi pomembno kulturno obogatitev.

c) Vključitev naravne in nesnovne kulturne dediščine

Pozicioniranje posamezne poti oz. celotne čezmejne poti je narejeno **s pozornostjo do krajev, kjer je Dante živel oziroma bival določeno obdobje** (hiše, skale, parki, ulice...). Zato je predvideno, da se itinerar posamezne poti oz. celotne čezmejne poti naredi po topografskem pristopu.

V procesu pregleda Dantejevih literarnih del so bili **raziskani tudi kraji**, ki so opisani v njegovih besedilih. V teh primerih so pripravljeni **posamezni citati**, ki jih bo mogoče postaviti na točno določeno točko itinerarja. V tem procesu pa so preučeni tudi ostali dokumenti; na podlagi vseh teh materialov so prepoznane **točke, s katerimi je povezano delo avtorja**. Te točke so mišljenje tudi kot **posamezne točke itinerarja**, ki bodo v akcijskem načrtu natančneje razdelane. Izdelava literarnega itinerarja pa **poleg prepoznanih točk upošteva tudi dolžino poti** (Topler et al., str. 51). Itinerarji – posamezni literarno-turistični parki se nahajajo tako v mestih kot na ruralnem delu. Poti imajo različne dolžine - nekatere bodo oblikovane kot celodnevni sprehodi, za druge bo dovolj poldnevni obisk. V marketinškem načrtu je v sklopu promocije in komunikacije tudi predvideno jasno označevanje poti (predvideno z logotipom poti).

Slika: Načrt čezmenje litetrane poti DANTE

V projektu DANTE bo oblikovanih pet poti oz. itinerarjev, zasnovanih po metodi zgodbarjenja. Teh pet poti bo tvorilo skupno literarno pot. Natančen opis in program posamezne literarne poti je predstavljen v prilogah 1-5, ki se nahajajo na koncu dokumenta strategija.

Legenda čezmejne literarne poti DANTE:

1. Čezmejni center za obiskovalce v Izoli
   Raj - Spomin in rokopis
2. Literarni park Trst – Devin
   Izgnanstvo in veličastne pokrajine
3. Čezmejni center za obiskovalce Ceggia – Oriago – Benetke
   Vice - Karneval in skupnost
4. Literarni park Videm – Moimacco – Tolmeč
   Pravica in vladanje
5. Literarni park Tolmin
   Pekel - Spusti in globine

V okviru projekta je pripravljeno tudi 8 pilot projektov; le-te so financirali v regiji Furlanija-Julijska Krajina:

1. Torviscosa letteraria
2. Dall'Arzino al Cellina: pietre e poeti raccontano
3. TRACCE DI PAROLE. Anita Pittoni e Giani Stuparich a Trieste "Dove i luoghi incontrano le storie"
4. Sulle tracce di Pasolini: viaggio letterario nelle piazze di San Vito al Tagliamento
5. Per li rami
6. Passeggiate d'Autore
7. Dante la notte nel castello millenario: la storia a portata di click
8. Lâ di là / Andare oltre.

Natančen opis in program posameznega projekta je predstavljen v prilogi 6, ki se nahaja na koncu dokumenta strategija.

VI. MARKETINŠKI SPLET ČEZMEJNE LITERARNE POTI DANTE

Čezmejna literarna pot DANTE kot blagovna znamka

V turistični dejavnosti se srečujemo s t.i. storitvenimi znamkami, ki se pogosto navezujejo na znamke destinacije. Pri trženju turističnih produktov, v našem primeru literarne turistične poti DANTE, blagovna znamka ni samo vizualni element (kot npr. logotip, barva, pozicijski slogan), temveč je predvsem koncept, ki povezuje literarno dediščino, turistično in naravno ponudbo ter pričakovanja

obiskovalcev - turistov v privlačno, ter čustveno izkušnjo. Brez postavitve blagovne znamke in močne komunikacije do različnih ciljnih skupin bo čezmejna literarna pot težko izstopala na konkurenčnem turističnem trgu. Pri čezmejni literarni poti DANTE je blagovna znamka še posebej pomembna, saj bo omogočila, da bo imela abstraktna kulturna vsebina prepoznavno identiteto in bo hkrati oblikovala jasna pričakovanja obiskovalcev turistov.

Slika: Funkcije blagovne znamke

Identiteta blagovne znamke čezmejne literarne poti DANTE

V procesu priprave dokumenta strategije smo postavili **predlog identitete znamke** čezmejne literarne poti, ki se je na vseh treh lokacijah (Izola, Benetke, Tolmezzo) predstavila ter kasneje dokončno potrdila.
Rezultati po lokacijah so bili naslednji:

Izola \ Isola: 1. Raziskovalec\Esploratore (7 glasov\voti), 2. Nedolžnež\Innocente (5 glasov), Čarovnik in modrec \ mago e saggio(4 glasovi\voti)
Benetke \ Venezia (Mira): 1. Raziskovalec\Esploratore (18 glasov\ voti), 2. Junak\Eroe (14 glasov \voti), 3. Ljubimec in ustvarjalec \ Amante e creatore (12 glasov \ voti)
Tolmezzo: 1. Raziskovalec \ Esploratore (22 glasov \ voti), 2. Skrbnik\Custode (15 glasov), 3.Junak in nedolžnež \ Eroe e Innocente (13 glasov\voti)

Končna potrditev izbranega arhetipa vseh lokacij pa je: 1. EXPLORER (raziskovalec) in 2. HERO (junak). S postavitvijo identitete bo tako znamka delovala kot motor, ki nadgrajuje osnovno ponudbo (kraji, muzeji, sobe) in se hkrati diferencira od drugih turističnih doživetij. Identiteta blagovne znamke se običajno zapiše v

posebnem vizualnem in enostavnem formatu. Na ta način je v spodnji sliki jasen prikaz elementov identitete.

Slika: Identiteta znamke čezmejne literarne poti DANTE

Karakter izbranega arhetipa blagovne znamke čezmejne poti DANTE je bistven element identitete, saj bo postavil znamki psihološki okvir. Poleg tega, da arhetip pomaga vzpostaviti čustven most med znamko in obiskovalcem – turistom, bo ta pomemben predvsem pri ustvarjanju in komunikacij zgodbe. Skupaj s postavljeno vizualno identiteto (CGP) bo komunikacija in promocija imela rdečo nit, smisel in dolgoročno usklajenost v vseh točkah stika z znamko.

Vizualna identiteta blagovne znamke čezmejne literarne poti DANTE (CGP)

Izdelava vizualne identitete, ki bo zapisana v dokumentu CGP bo ena od prioritetnih aktivnosti v akcijskem načrtu. Elementi vizualne identitete čezmejne literarne poti DANTE:

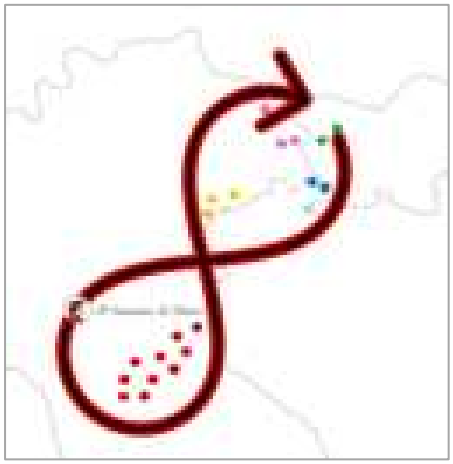
- Logotip znamke
- Barva paleta znamke
- Tipografija
- Ostali grafični elementi
- Slog vizualov (*angl. feel&look*)
- Slog komunikacije (*angl. tone&voice)*

- Primeri aplikacije za različne komunik. kanale (npr. spletna stran poti, plakati, brošure, ostali promo materiali)

CGP torej ni samo priročnik, ki definira design identitete, temveč je strateško orodje s katerim se bo gradila prepoznavnost in doslednost ter dolgoročna rast blagovne znamke čezmejne poti DANTE. Na osnovi pozicioniranja bo potrebno ustvariti jasno zgodbo (narativ). Zgodba mora odsevati postavljeno identiteto ter mora biti zapomnljiva, saj bo z njo opisano kako bodo obiskovalci videli znamko čezmejne literarno pot DANTE. Vključitev pripovedovanja zgodb v strategijo znamke je torej nujen način za gradnjo zaupanja in diferenciacijo čezmejne literarne poti na trgu.

Pri oblikovanju CGP znamke čezmejne literarne poti DANTE bo potrebno vzpostaviti hierarhijo z grafično podobo projekta Interreg. Prav tako bo v primeru odločitve o skupnem nastopu z Cammino di Dante potrebno uskladiti in povezati identiteti obeh poti, oziroma poiskati t.i. 'co-branding' rešitev.

Slika: Odločitev o možnosti povezave Cammino di Dante in Čezmejne literarne poti DANTE

Na delavnici v Izoli smo po skupnem pregledu dobrih praks konkurenčnih poti in v razpravi o pomenu določitve ciljnih skupin, jasne pozicije in diferenciacije poti, ter o pomenu oblikovanja jasne identitete čezmejne literarne poti DANTE zaključili, da bo postavitev in uskladitev vseh teh elementov ključna za uspeh na trgu. Literarni turizem dobro uspeva le takrat, ko znamka, lokacija in izkušnja delujejo kot enoten narativ. Zato je pomemben del uspeha tudi vizualna identiteta; samo s konsistentnostjo in konstantnostjo komunikacije in promocije bo čezmejna literalna pot DANTE lahko popolnoma zaživela.

Slika: Konkurenčne poti in koncept DANTE

Zaključni del marketinškega pristopa predstavlja razumevanje in postavitev celostnega mapiranja izkušnje obiskovalcev s točkami stika oziroma vpliva. Na spodnji sliki smo postavili okvir odločanja in izkušnje obiskovalcev: pred obiskom – med obiskom – po obisku poti. Pri pripravi akcijskega načrta bo ključno, da se za vsako ciljno skupino izdela pregled pomembnosti posamezne točke. Te točke stika bodo dale tudi usmeritve za operacionalizacijo marketinškega spleta – na katere stvari postaviti fokus, kaj narediti, da bodo obiskovalci navdušeni oziroma, da ne doživijo frustracije pri obisku poti.

Razumevanje točk stika (*angl. tourism touchpoints*) **literarne turistične poti**

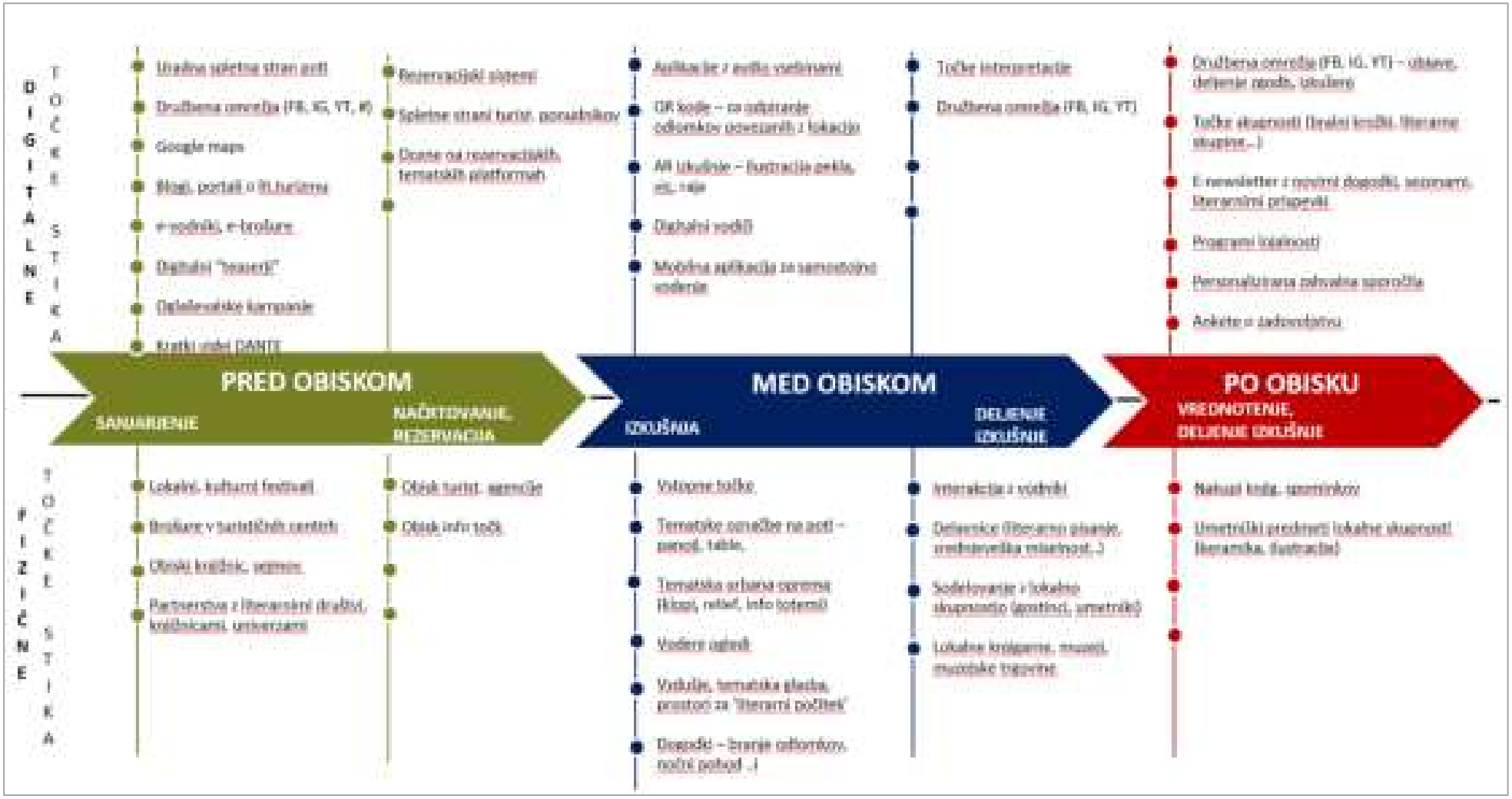
Točke stika so vse stične točke, kjer obiskovalec oziroma turist pride v stik z zgodbo, avtorjem, znamko ali organizatorjem poti. Pot obiskovalca (*angl. customer journey*) pa je logično zaporedje točk stika, ki pripelje do obiska poti. Na vsaki točki stika bo obiskovalec torej vstopal s svojimi potrebami in pričakovanji, po katerih bo vrednotil izkušnjo s čezmejno literarno potjo.

Na spodnji sliki je prikazan primer postavitve točk stika, ki so razdeljene v tri bistvene segmente, ter vključujejo prikaz digitalnih in fizičnih točk stika:

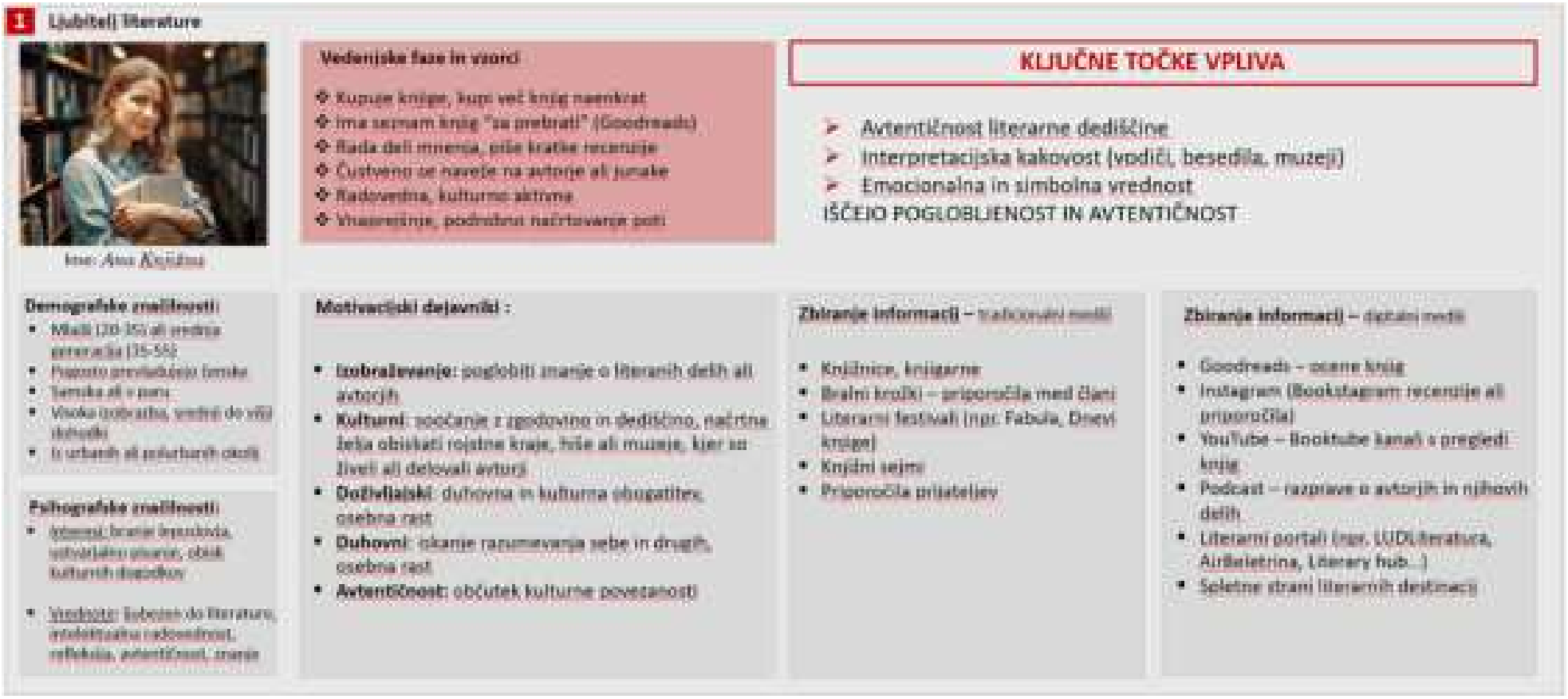
- Pred obiskom – stične točke, ki ustvarjajo prvo percepcijo poti in krepijo zanimanje ali vodijo k odločitvi za obisk poti
- V času obiska – te točke so najbolj kritičen del poti, saj se tu ustvarja dejanska izkušnja in zaznava kakovosti
- Po obisku – v tej fazi se oblikuje dolgoročni vtis, lojalnost in želja po širjenju izkušnje med prijatelji, znanci, člani družine ali na družbenih omrežjih.

Poleg postavitve poti obiskovalcev in stičnih točk pa so pri izdelavi akcijskega načrta marketinškega spleta ključne še **persone.** Persone so tipični predstavniki ciljnih skupin, ki so opredeljene v segmentaciji trga. Persone pomagajo razumeti demografske značilnosti ciljne skupine, njihov življenjski stil, vrednote, interes, kje in na kakšen način pridobivajo informacije, ter točke odločitve za izbor posameznega turističnega produkta. V nadaljevanju je oblikovanih pet pomembnih person čezmejne literarne poti DANTE.

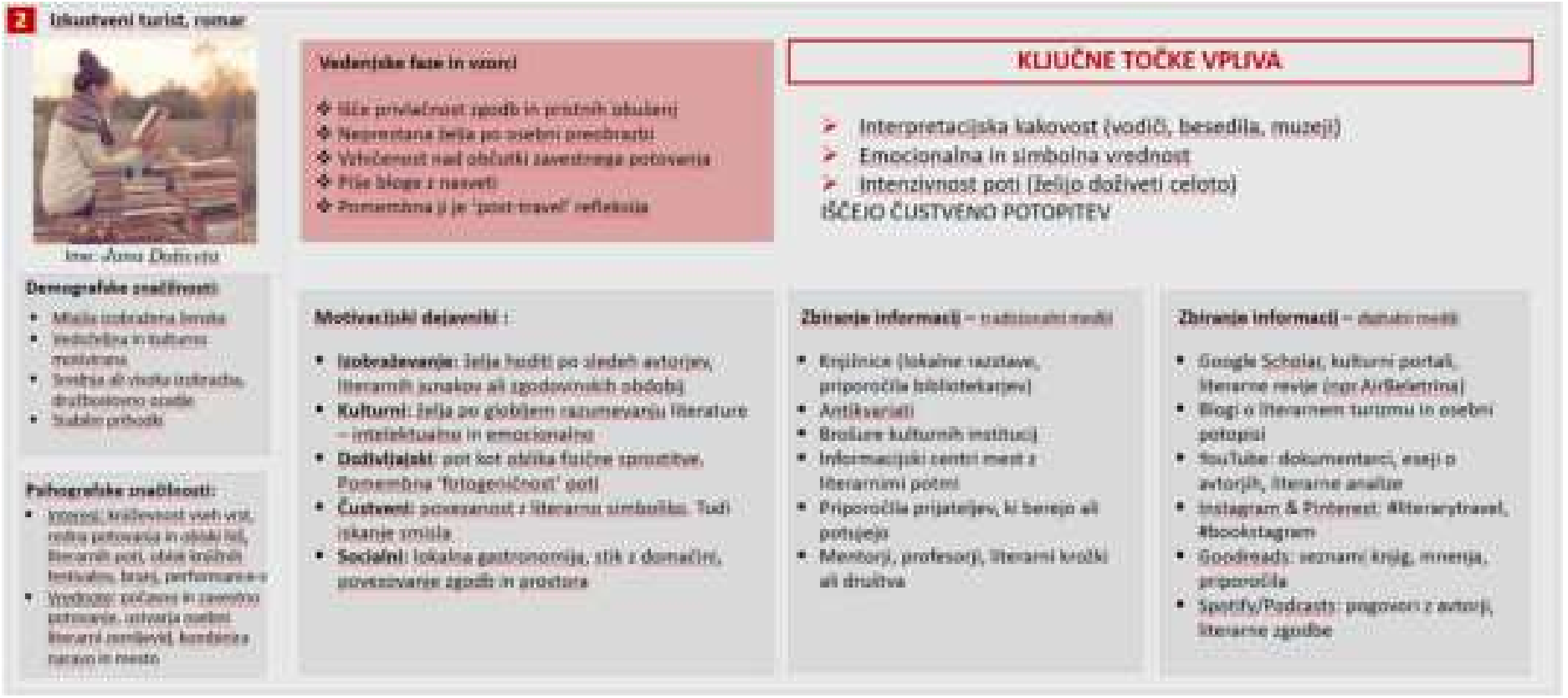
Slika: Točke vpliva za literarno turistično pot DANTE

Slika: Persona1 – ljubitelj literature

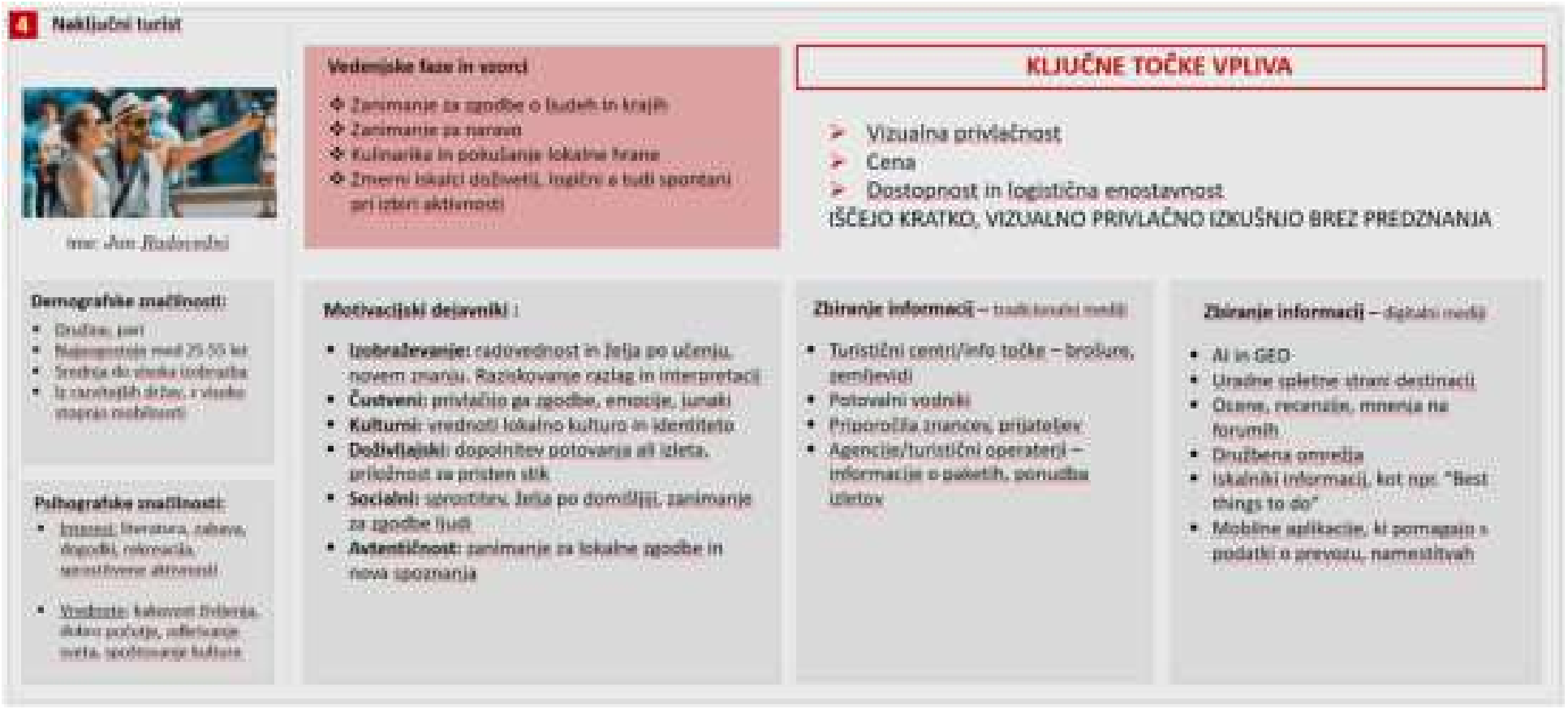
Slika: Persona2 – izkustveni turist, romar

Slika: Persona3 – kulturni turist

Slika: Persona4 – naključni turist

Slika: Persona5 – družine

Trženjski splet v turizmu je pogosto razumljen le kot aktivnost komunikacije (P4-komunikacija in promocija). Kljub temu, da je le-ta še vedno pomembna, sploh ob razvoju digitalnih komunikacijskih kanalov in platform, pa se pričujoči dokument strategije enakovredno posveča vsem ostalim elementom marketinškega spleta.

a) (P1) Produkt oz. storitev

Herbert (1996) v enem od svojih člankov opozarja na večdimenzionalnost literarnih prizorišč, saj obiskovalcem ponujajo veliko zanimivosti, od vpogleda v življenjske zgodbe pisateljev do povezanosti s posameznimi deli, kjer se prepletata resnično in izmišljeno, do spoznavanja nekdanjega načina življenja, pa tudi zabavo, možnosti za ustvarjanje in zdrav način življenja. Poleg tega obisk literarnega kraja obiskovalcu ali turistu omogoča, da nadgradi svojo izkušnjo z branjem besedil in recenzij ter skozi obisk vzpostavi dialog z avtorjem, ga bolje razume, pobliže spozna njegovo življenje in dela (Potočnik Topler, 2016). Nenazadnje se lahko dotakne avtorjevih predmetov ali spominkov (Busby in Klug, 2001).

Jedro produkta oz. storitve znamke čezmejne literarne poti tako predstavlja nabor vsebin (Dantejevi kraji, muzeji, spominske hiše itd.), ki tvorijo posamezno pot. Predlog te vsebine je natančneje opisan v dokumentu 'Storytelling', zgoščen prikaz tipa vsebin je prikazan v spodnjih tabelah. V akcijskem načrtu bo kot jedro produkta potrebno najprej potrditi vsebino posamezne poti, kar bo sestavljalo jedro ponudbe itinerarja posamezne poti oz. parka.

Razširjena storitev:

V delu razširjene ponudbe bo v nadaljevanju potrebna odločitev katere dodatne aktivnosti bodo še vključene v posamezno pot oz. park. Tu so mišljeni predvsem elementi lokalne ponudbe, ki se bodisi navezujejo na Dantejeva dela ali pa bodo kot lokalne turistične posebnosti/atrakcije vključile komponento izobraževanja ali pristno izkušnjo lokalnih posebnosti. Cilj razširjene storitve je, da bodo obiskovalci ob kvalitetni interpretaciji Dantejevega dela in hkratni vključitvi lokalnih praks lahko doživeli edinstveno izkušnjo, tudi kot sooblikovalci zgodb.

Slika: pregled vsebin posamezne poti/parka (jedro produkta)

Literarni park Izola / Parco letterario Isola (Raj - Paradiso)	
Tip ponudbe	**Opis**
Dantejevi kraji	Podestatova palača, Verdijeva ulica 1, Izola
	Dantejeva ulica, Izola, Koper, Piran
	Casa Delise (kjer je Dante prespal oktobra 1308
	Nekdanja italijanska osnovna šola Dante Alighieri
	Comunità degli italiani Dante Alighieri, Palazzo Manzioli, Manziolijev trg 5, Izola
	Comunità degli italiani Pasquale Besenghi degli Ughi, Palazzo Manzioli
Muzeji in spominske hiše	Izolana Hiša morja, Ulica Alme Vivoda 3, Izola https://www.visitizola.com/en/izolana
Knjižnice, šole	Scuola elementare Dante Alighieri e murales adiacente, Ul. Oktobrske revolucije 10
	Palača Besenghi degli Ughi
	Mestna knjižnica Izola
Literarni dogodki	Forum Tomizza, https://forumtomizza.com/sl/, irena.urbic@siol.net
Literarni festivali	Festival Vilenica
Literarni parki	
Literarne konference	
Pohodne poti	Po poteh vodnih virov
	Krajša in daljša pot na hrib
	Pot po soncu
	Po Strunjanski dolini
	Po obalni cesti od Izole do Kopra
Kolesarske poti	Po poti nekdanje železnice Parenzane
	Po istrskem podeželju
	Po korteški strmini
	Od Medljana do Kroga
	S kolesom po nekdanji obalni cesti
Druga ponudba	Arheološko najdišče Kaštelir
	Archeološki park Simonov zaliv
	Arheološko območje Viližan
Literarni park Trst - Devin / Parco letterario Trieste - Duino	
Dantejevi kraji	Dantejeva skala pri starem devinskem gradu
Muzeji in spominske hiše	Museo della Letteratura – Trieste, https://lets.trieste.it/ita/
Knjižnice, šole, biblioteke	Biblioteca Arcivescovile e Bartoliniana di Udine Biblioteca dell'Universit à di Udine Biblioteca Guarneriana di Daniele del Friuli
Literarni dogodki	DANTEDI'
Literrani festivali	Pordenone Legge - Festival del Libro
	Dedica Festival Pordenone
	Monfalcone Geografie
	èStoria Festival
	Trieste bookfest
Literarni parki	Parco Ungaretti di Sagrado Parco letterario Ippolito Nievo Cordovado
Literarne konference	Montagna Teatro Festival Letteratura
Pohodne poti	Rilke's Trail
Kolesarske poti	
Druga ponudba	

Literarni park Ceggia – Moimacco - Oriago - Benetke	
Tip ponudbe	**Opis**
Dantejevi kraji	Villa Moro, fasada, spominska plošča
	Arsenale di Venezia, fasada, spominska plošča
	Museo storico navale, Benetke
	Dantejev most, spomenik Treviž
Muzeji in spominske hiše	Villa Widman, Mira-Oriago
	Casa Rossa, Benetke
	Peggy Guggenheim Collection, Benetke
	Casa Goldoni, Benetke
	Muzej/Museo Fortuny, Benetke
	Hiša Marca Pola
	Galleria Cini, Benetke
	Muzej Bailo Treviž/Museo Bailo – Treviso
	Muzej/Museo di Santa Caterina – Treviso
	Muzej della Bonifica - San Donà di Piave
	Casa Parise (Muzej/Museo) - Ponte di Piave
	La casa delle Fate – Salgareda
	Centro Visitatori DANTE, Ceggia
	Villa Marcello Loredan Franchin, Ceggia
	Muzej nazionale Concordiese – Portogruaro
	Casa Russolo – Portograuro
	Grajsko dvorišče
	Muzej/Museo Nazionale di archeologia del Mare – Caorle
Knjižnice, šole	Knjižnica/Bibilote ca comunale di Oriago
	Knjižnica/Bibliote ca Nazionale Marciana, Benetke
	Archivio di Stato di Venezia, Benetke
	Università Ca' Foscari di Venezia
Literarni dogodki	Dan knjižnice v Oriagu
	Knjižni klub/Gruppo di lettura Sogni di carta, Oriago
	Literrarni apreitiv v jazzovskih ritmih
	Dantedì - San Donà di Piave
Literarni festivali	Incroci di civiltà, Benetke/Venezia
	Festival dele Idee (Mestre), Benetke
	Mestre Book Fest, Benetke/Venezia
	Festival Treviso Giallo, Treviž
	Cartacarbone, Treviž
	Portoimmaginari o - Portogruaro
	Sì Viaggiare, literarni festival
Literarni parki	Rečni park
Literarne konference	
Pohodne poti	Venezia con Tiziano Scarpa, Benetke
	Sulle tracce di Hemingway, Benetke
	Percorso Hemingway , Noventa di Piave
	I Luoghi di Ippolito Nievo, Portogruaro

Literarni park Ceggia – Moimacco - Oriago - Benetke	
Tip ponudbe	**Opis**
Kolesarske poti	
Druga ponudba	Literarni sejem, Benetke
	Literarna kavarna
	Literarna kavarna/Caffè Florian, Benetke
	Literarna kavarna/Caffè Quadri, Benetke
	Literarna kavarna Caffè Letterario di Venezia
	Letterario - San Donà di Piave
	Oriago in Fiore, Oriago
	Notte Bianca di San Gaetano, Oriago
	Park reke Sile
	Carnevale dei ragazzi
	Ponte romano
Literarni park Videm - Tolmeč	
Dantejevi kraji	Via Dante
Muzeji in spominske hiše	Teatro Luigi Candoni di Tolmezzo
Knjižnice, šole	Biblioteca Civica A.Pittoni di Tolmezzo: Biblioteca di Fagagna:
Literarni dogodki	Dante's Day
	Dante in Carnia 2021
	Različni kraji na območju: stena/Cjanevata in/e Faeit Rio/River, Pierabech Ravine (Forni Avoltri), Slapovi, Arheološko najdišče Col di Zuca (Villa Santina)
	Rudnik/MinieraCludi nico (Ovaro)
Literarni festivali	Tolmezzo Vie dei Libri
Literarni parki	
Literarne konference	
Pohodne poti	
Kolesarske poti	
Druga ponudba	
Literarni park Tolmin	
Dantejevi kraji	Dvor na Doru
	Dantejeva jama
	Tolminski muzej - doprsni kip Danteja Alighierija
	Grad na Kozlovem robu
Muzeji in spominske hiše	Domačija Cirila Kosmača
	Rojstna hiša Simona Gregorčiča
	Bevkova domačija
Knjižnice, šole	Knjižnica Cirila Kosmača Tolmin
Literarni dogodki	**Večer avtorskih pesmi** (Grajski vrt ART & DECO CAFÉ, Tolmin, Slovenija)
	Pohod po Kosmačevi učni poti (Dolenja Trebuša, Tolmin, Slovenija)
	Kulturno umetniška prireditev Lukatelce (Volče, Tolmin, Slovenija)
	Dan knjižnice in drugi dogodki in projekti (Knjižnica Cirila Kosmača, Tolmin, Slovenija)
Literarni festival	**festival Sajeta** (Breginj, Slovenija)
Literarni parki	
Literarne konference	
Literarne poti	Julijana Trail
Pohodne poti	Kosmačeva učna pot
	Gregorčičeva učna pot
	Ljubkina pot
Kolesarske poti	Kolesarske ture po Posočju
Druga ponudba	

Pri definiciji produkta bo ključno predvsem to, kako se bo produkt oziroma posamezna storitev preoblikovala v doživetje. Ključni element doživetja predstavljata zgodba, ter uporaba zgodbe skozi različne kanale komunikacije in stične točke (npr. digitalni vodiči za pot, označevanje posameznih elementov s QR kodami, interaktivne aplikacije z zemljevidom, AR točkami in zvočnimi interpretacijami ipd.). Nadgradnja doživljaja je lahko tudi npr. igrano vodenje z vodniki v kostumih, različne foto točke s citati ter vse kar je v povezavi z lokalno ponudbo (npr. ponudba gostincev, popusti za obiskovalce pri lokalnih trgovcih, partnerstva s prenočišči v stilu počasnega koncepta...). Produktni razvoj lahko gre tudi v smeri »Dante osebne refleksije« - zbiranje žigov na poti ali gamifikacija. Nadgradnjo ponudbe lahko predstavljajo npr. 'Inferno night tour', nočni sprehodi ob morju z recitacijami Dante verzov ipd.
Izpostaviti je pomembno, da je smiselno v oblikovanje produktov vključiti tudi turistične organizacije. Bolj kot bo jasno strukturirana ponudba (trajanje, cena, ciljne skupine), lažje se bo oblikovalo tudi posamezne pakete turistične poti, kot npr. paket za kulture klube, paketi za senior literarne pohodnike, organizirane skupine (društva).

b) (P2) Cena

Pri oblikovanju cen bo v akcijskem načrtu potrebno narediti **oceno fiksnih in variabilnih stroškov poti**. Fiksne stroške predstavlja priprava vsebin, priprava spletne strani, oblikovanje (brošur, zemljevidov ipd.), ter različna dovoljenja in takse. Pri oceni variabilnih stroškov na udeleženca bo potrebno všteti znesek vodenja ali animacije, različnih rekvizitov, prevozov in vstopnin, ter morebitne pijače ali manjših prigrizkov. Priporoča se, da se na osnovi ocene stroškov izračuna osnovna cena poti.
Strateška usmeritev pri oblikovanju cen je postavitev in **vzdrževanje cen na nivoju podobnih konkurenčnih poti.** To naj bo prva orientacija pri določitvi cene posamezne poti. Pri določitvi cen bo potreben razmislek kakšno **vrednost ponuja posamezna pot** oz. park. Elementi, ki vplivajo na dvig cen so povezani z ekskluzivnimi vpogledi (npr. pregled originalnih rokopisov, omejen dostop do posameznih krajev), s sodelovanjem literarnega strokovnjaka, ali s personalizirano izkušnjo. V primeru primarne ciljne skupine, ki je za dobro doživetje pripravljena plačati več, bo nivo »premium« izkušnje bistveni element odločitve.

Potrebno bo predvideti tudi **paketne ponudbe**, tako v smislu stopnjevanja ponudbe (npr. samo pot, pot in lokalna degustacija, pot in lokalna degustacija in darilo), v povezavi s prenočitvami ali kot skupna ponudba v povezavi s potjo *Cammino di Dante*.
Potrebna bo **določitev popustov za skupine, dijake in študente ali kot zgodnje prijave.**

c) (P3) Tržne poti

Tržne poti predstavljajo običajno enega večjih izdatkov predvidenih sredstev, zato je strateška usmeritev v kombinaciji neposrednega in posrednega trženja.
Elementi oblikovanja **neposredne tržne poti**:

- Lastna spletna prodaja (izdelava spletne strani poti z možnostjo rezervacije in nakupa vstopnic)
- Dodajanje SEO in GEO optimizacije (ključne besede »literarna pot Dante«)
- Družbena omrežja (dobro upravljanje profilov FB, IG, Tik tok – ustvarjanje zgodb, video posnetkov doživetij s poti, »behind the scene« aktivnosti)
- E-mail newsletter – meseni novičniki o dogodkih destinacij
- Blogi – objava literarnih člankov, ekskluzivne zgodbe
- Podcast – pogovori s strokovnjaki, vplivneži, ki so prehodili Dante pot ali imajo izkušnjo s takimi potmi
- Izkoriščanje literarnih večerov ali ostalih podobnih dogodkov
- Pop-up stojnice na festivalih in dogodkih z možnostjo neposredne prodaje vstopnic.

Elementi oblikovanja **posredne tržne poti**:

- Objave na platformah (npr. TripAdvisor, GetYourGuide)
- Sodelovanje s turističnimi agencijami – vključitev posamezne poti v paketne aranžmaje, v tematske ture (npr. literarni vikend, izleti za knjižne klube)
- Partnerstvo z lokalnimi turističnimi organizacijami – vključitev poti v regionalne brošure oziroma regionalne portale
- Partnerstvo z nacionalnimi turističnimi organizacijami
- Partnerska prodaja vstopnic v muzejih, knjižnicah
- Sodelovanje z gostinskimi lokacijami – restavracije in kavarne kot partnerske točke
- Sodelovanje s hoteli - hoteli priporočajo pot gostom.

Kombinacija obeh vrst tržne poti je ključna za uspešno trženje literarne poti.

d) (P4) Promocija in komunikacija

Povezava med branjem in turizmom je zelo močna, zato je literarni turizem prepoznan kot orodje za privabljanje obiskovalcev v literarne kraje (Busby in Shetliffe, 2013). V zadnjih letih se je tudi izkazalo, da imata literarni turizem in potopisno pripovedništvo vedno pomembnejšo vlogo v promociji (O'Connor, Kim, 2014), marketingu in znamčenju destinacije ter v celostnem razvoju trajnostnega turizma (Vitić - Ćetković idr., 2020). Gentilejeva in Brownova (2015) poudarjata izobraževalni potencial literarnega turizma in možnost, da se skozi oblike literarnega turizma visoka kultura približa obiskovalcem in turistom.

Strateška usmeritev in cilji promocije in komunikacije čezmejne literarne poti DANTE so:

- Oblikovati prepoznavno identiteto znamke literarne poti DANTE,
- Povečati prepoznavnost poti,
- Zagotovitev dolgoročnega povpraševanja,
- Zgraditi skupnost bralcev - bralci/obiskovalci tudi kot ambasadorji oz. promotorji poti.

Ciljne skupine:

- Ciljne skupine so opredeljene v segmentaciji,
- Pri opisu posamezne persone primarne in sekundarne ciljne skupine so opredeljeni tudi ključni kanali teh skupin (tradicionalni in digitalni). To so kanali preko katerih naj se izvaja komunikacija do ciljnih skupin,
- Postaviti pa je potrebno komunikacijo tudi do terciarne ciljne skupine (turistične organizacije).

Ključna sporočila zgodbe:

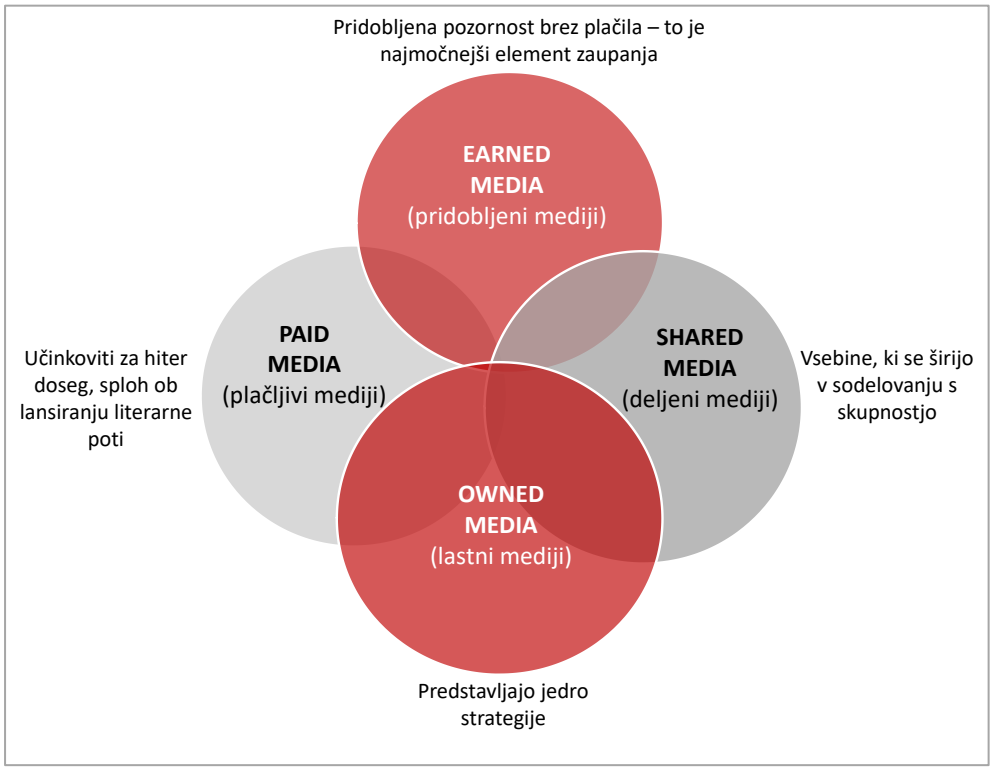
- Komunikacija avtentičnosti poti DANTE (dosledna uporaba vizualnih elementov, motivov, slogana...)
- Čustven in dosleden ton in način komunikacije (skladno s postavljeno osebnostjo znamke)
- Vsebine usmerjajo k informiranju, branju in predvsem deljenju zgodb. Ključne vsebine naj bodo povezane z diferenciacijo poti, ter prilagojene posamezni ciljni skupini. Komunikacijske teme so lahko: avtentična kulturna in zgodovinska izkušnja Dante, mednarodna kulturna povezanost (Slovenija, Italija, vpliv na ostale sosednje države), transformacijska čustvena pripoved (refleksija, iskanje miru v sebi), hoditi s pomenom (počasni turizem - stik z naravo, regeneracija, preobrazba), priložnost za interaktivne učne vsebine (za družine)

- Pomembno bo, da bo način komunikacije s ciljnim skupinami in splošno javnostjo ohranjal dialog z njimi ter omogočil dvosmerno komunikacijo z obiskovalci.

Za učinkovitost komunikacije bo potrebna dosledna uporaba vizualne podobe znamke (zapisana v CGP), na vseh točkah stika (tako tradicionalnih kot digitalnih).

Predlagamo, da se celotna komunikacijska strategija postavi po principu **Owned – Paid – Shared - Earned media**. Na tej osnovi se bodo tudi definirali ključni kazalniki, s katerimi se bo merila uspešnost komunikacije in promocije.

Slika: Owned – Paid – Shared - Earned mediji

Owned media so kanali na katere bo najprej potrebno postaviti velik fokus, saj predstavljajo jedro strategije. Pomembni so zato, ker jih lahko nadzorujemo in ustvarjamo vsebino znotraj njih. Gre za komunikacijske kanale, ki so last organizacije in niso odvisni od zunanjih platform.
Med tradicionalne owned media kanale sodijo:

- Tiskani materiali, kot so brošure, letaki, plakati, katalogi
- Označevanje lastnih fizičnih lokacij, kot so stojnice, notranja signalizacija prostorov

- Lastni dogodki in promocije, kot so konference, izobraževanja, predstavitve

Digitalni owned media pa so tisti, ki jih organizacija sicer najema, a so vsebine na njih v popolnem nadzoru organizacije. To so npr.:

- Lastna spletna stran literarne poti
- Email marketing – newsletter, avtomatizirani maili
- Mobilna aplikacija za uporabnike
- Družbeni profili (FB, IG, Tik tok profil)
- Podcasti in video kanali (YT)
- CRM platforme z lastno vsebino
- Digitalni dokumenti, kot npr. digitalne brošure

Paid media kanali so kanali oziroma točke, kjer bo potreben zakup oglasnega prostora.
Primeri tradicionalnih plačanih kanalov:

- TV reklama na regionalnih/lokalnih kanalih
- Sponzorstvo oddaj
- Radijski oglasi ali sodelovanje na radijskih oddajah
- Objave na portalih tiskanih medijev
- Objave v revijah (literarne revije)
- Zakup plakatnih mest
- Reklame v kinodvoranah
- Oglasna pošta, objave v katalogih

Digitalni plačani kanali:

- Google ads oglasi
- Bannerji na spletnih straneh ali portalih
- FB, IG oglasi
- Tik tok oglasi
- Pinterest oglasi
- You tube oglasi
- Plačana sodelovanja, t.i. 'sponsored ads'
- Sponzorirane objave na portalih

Earned media so neplačani mediji in pozornost, ki se jih lahko pridobi, ko organizacija dobro upravlja z lastnimi (Owned media) kanali! Zato pogostokrat svetujemo, da se zasluženi mediji začnejo z dobrim lastnim spletnim mestom.
Med tradicionalne earned medije štejemo:

- PR omembe v klasičnih medijih (intervjuji na radiju, članki v časopisih)

- Ustna priporočila – pripovedi zadovoljnih obiskovalcev
- Nagrade, priznanja, certifikati
- Strokovne ocene ali recenzije

V digitalnem ekosistemu pa so zasluženi mediji neplačane omembe blagovnih znamk na spletnih mestih in platformah, ki niso v naši lasti, kot npr.:

- Gostujoči članki
- Intervjuji v podcastih
- Omembe na spletnih mestih strateških partnerjev
- Spletne ocene in mnenja (TripAdvisor, Google Reviews)
- Organske omembe na družbenih omrežjih (delitve, komentarji).

Shared mediji pa so vsebine, ki jo soustvarjajo uporabniki, obiskovalci, skupnost ali partnerji.
Med tradicionalnimi mediji so to:

- Ustna izročila ali osebna priporočila obiskovalcev
- Partnerski dogodki
- Društva, združenja, ki delijo izkušnje ali si izmenjujejo mnenja

Najbolj prepoznani deljeni mediji so v digitalnem okolju:

- Interakcije na družbenih omrežjih (komentarji, omembe (tags), delitve (shares) ali razprave v skupinah
- Uporabniško ustvarjena vsebina, kot so Instragram zgodbe, fotografije obiskovalcev, digitalne skupnosti (Facebook skupine).

Komunikacija literarne poti DANTE v sodelovanju s turističnimi partnerji

Za uspeh čezmejne literarne poti bo poleg učinkovitega komunikacijskega načrta literarne poti potrebna tudi skupna zgodba s turističnimi organizacijami. V nadaljevanju so navedene ključne usmeritve, ki jih je potrebno upoštevati pri skupni promociji:

- Najprej je za organizacije potrebno pripraviti predstavitev literarne poti, z opisom ključne zgodbe in sporočili, skupaj s predstavitvijo ključnih vizualov ter ostalih elementov. Jasno jim je potrebno predstaviti plan komunikacije, saj bodo turistične organizacije lažje oglaševale, če bodo imele močno zgodbo in pripravljen osnovni paket za komunikacijo.
- Koristno je pripraviti promocijski paket materialov, ki jih organizacije lahko takoj uporabijo. To so lahko kratke predstavitve, fotografije v visoki resoluciji, zemljevidi, primeri objav za družbena omrežja, QR koda za spletne strani, predlog PR objav za medije ipd.

- Ena od možnosti je tudi izvedba skupne kampanje na družbenih omrežjih. V tem primeru se lahko dogovori za soustvarjanje objav, objava skupnih #, serija videov (reels), zanimivosti o Danteju, skriti kotički literarne poti itd.
- Vključitev poti v digitalne kanale destinacije ali organizacije je naslednja možnost skupne komunikacije (npr. Google Maps lokacije, interaktivne mape v turistično-informacijskih centrih)
- Organizira pa se lahko vrsta skupnih dogodkov, kot npr. branja na prostem ali šolske delavnice za otroke.

e) (P5) Ljudje

Element 'Ljudje' je eden ključnih elementov marketinškega spleta literarne poti, saj ljudje neposredno vplivajo na kakovost izvedbe doživetja, ter tako na zadovoljstvo obiskovalcev oziroma uspešnost literarne poti. V ta element marketinškega spleta so vključeni vsi, ki neposredno izvajajo literarno pot. To so: turistični vodniki (lokalni, literarni ali tematski vodniki), animatorsko osebje, organizatorji posamezne poti, ter zaposleni na informacijskih točkah, recepcijah, muzejih in na ostalih lokacijah. Posredno pa lahko vplivajo na doživetje tudi lokalni prebivalci, ter ponudniki spremljajočih storitev.

Tudi strokovna literatura omenja, da je v literarnem turizmu ključna vloga turističnega vodnika, ki je eden ključnih nosilcev razvoja poti in njene interpretacije. Zato Feldamn in Skinner (2018) menita, da mora turistični vodnik za predstavljanje kulturnega turizma imeti znanje in sposobnost odigrati številne vloge. Biti mora prodajalec informacij, vrelec znanja, učitelj, motivator, pobudnik za turistična doživetja, zaupnik, vodja skupine.

V strateškem stebru »Razvoj infrastrukture in pedagoške izboljšave« je usposabljanje lokalnih vodičev že definirano kot eden prednostnih ukrepov. Prav tako pa bo v akcijskem načrtu tega elementa potrebno dodatno definirati še standarde videza in vedenja osebja, ter razvoj potrebnih kompetenc, kot npr. komunikacijskih veščin, znanje tujih jezikov za vodenje tujih obiskovalcev, delo z različnimi skupinami (otroci, tuji turisti, seniorji) ter kompetence znanja uporabe novih tehnologij.

f) (P6) Procesi

Procesi so del marketinškega spleta, ki opisujejo potek storitev, kar pomeni način izvajanja, organizacija izvedbe, koraki, standardi, in način delovanja kakovosti izkušnje. Pri oblikovanju tega elementa marketinškega spleta bo ključno najprej narediti **popis vseh ključnih procesov**, ki so v primeru literarne poti:

- Proces vodenja in interpretacije – potek vodenega ogleda, doslednost vodenja (standardizirana besedila), usposobljenost vodnikov
- Proces rezervacije – spletne rezervacije terminov, jasnost informacij o izhodišču, trajanju in zahtevnosti poti, potrditve preko mailov/sms sporočil
- Proces dostopa do informacij – preverjanje rezervacij, obveščanje o pravilih (npr. potek fotografiranja, varnost na poti, bonton – odnos do kulturnih predmetov)
- Proces izvede same poti – kakšno bo logično zaporedje postaj posamezne poti, časovna usklajenost z ostalo ponudbo poti
- Proces zagotavljanja kakovosti – način zbiranja povratnih informacij po ogledu, redna ocenjevanja vodnikov
- Proces reševanja težav – postopki v primeru slabega vremena, prilagoditve za gibalno ovirane osebe, upravljanje pritožb in reklamacij.

Za uspešnost delovanja procesov in izvedbe literarne poti je nujno, da se v akcijskem načrtu ključne procese **mapira z jasnimi odgovornostmi za izvedbo** posamezne poti oziroma procesa. Predlog je, da se za mapiranje uporabi RACI Matrika odgovornosti. Črke RACI pomenijo:
R=responsible, oseba, ki je zadnja odgovorna. Vedno samo ena oseba
A=accountable, oseba, ki dela na aktivnosti, lahko je več oseb
C=consulted, oseba, ki je vključena preden se odločitev sprejme
I=informed, oseba, ki je informirana o posamezni odločitvi, aktivnosti.

V primeru čezmejne literarne poti DANTE, ko pri oblikovanju in izvedbi posameznega dela poti sodeluje veliko deležnikov, je tak način organizacije ključen za uspešno delovanje poti.
V spodnji tabeli prikazujemo primer izdelane RACI tabele odgovornosti za nekatere procesne aktivnosti. Odgovornosti so določne naključno; pomembno je, da bo v akcijskem načrtu narejen pregled ključnih nosilcev za posamezno aktivnost.

Slika: primer RACI matrike odgovornosti

Procesni korak/aktivnost	vodič	koordinator poti	občina/inštitucija	tehniča podpora
Priprava literarne poti	**R**	**A**	**C**	**I**
Izbor vsebin in scenarija	**R**	**A**	**C**	**I**
Priprava gradiv	**R**	**C**	**I**	**A**
Logistična organizacija	**C**	**A**	**C**	**R**
Rezervacije in dovoljnenja	**C**	**R**	**A**	**I**
Obveščanje udeležncev	**I**	**A**	**I**	**R**
Izvedba ogleda	**A/R**	**C**	**I**	**I**
Sprejem udeležencev	**R**	**C**	**I**	**I**
Inrterpretacija in vodenje	**R**	**C**	**I**	**I**
Zbiranje povratnih informacij	**R**	**A**	**I**	**C**
Analiza anket	**C**	**A**	**I**	**R**
Evalvacija anket in predlog izboljšav	**C**	**A**	**C**	**R**
…				

Posebej opozarjamo, da je matrika odgovornosti ključna pri postavitvi vizualne identitete znamke literarne poti (CGP), sploh pa pri njeni konsistentni izvedbi. Enako velja za postopek certificiranja poti, kar je ključni strateški cilj projekta oz. poti.

g) (P7) Fizični dokazi

Zadnji element marketinškega spleta so fizični dokazi, ki so v bistvu materialni elementi stičnih točk komunikacijskega načrta in izvedbe poti. Ponovno poudarjamo, da mora akcijski načrt operacionalizacije CGP pokriti vse stične točke, torej tudi fizične dokaze. Ključni elementi dokazov so:

- Oprema in označitve na terenu – info table, usmerjevalne table, talne oznake, zemljevidi ob poti itd.
- Spletna prisotnost in digitalni kanali – spletna stran, digitalni zemljevid, aplikacije itd.
- Tiskani promocijski materiali – brošure, letaki, programi dogodkov, zemljevidi z označenimi postajami
- Oprema in rekviziti vodnikov – uniforme, tablice, mikrofoni, ter ostali pripomočki za interpretacijo

- Prostori – muzeji, spominske sobe, predmeti, urejenost in estetika teh prostorov
- Doživetveni elementi - interaktivne postaje, tematske foto točke ipd.

VII. ZAKLJUČEK S POVZETKOM AKTIVNOSTI PO IZVEDBI STRATEGIJE

a) Povzetek ključnih aktivnosti

Proces oblikovanja strategije čezmejnega literarnega turizma – poti DANTE je bila zasnovana v več fazah; v projekt ko-kreiranja je bil vključen širok nabor deležnikov. Na osnovi pregleda vseh poslanih dokumentov, ki temeljijo na **primarnih podatkih** (intervjuji, delavnice, ankete) ter na preučevanju **sekundarnih virov** ter informacij relevantnih za področje literarnega turizma je bila pripravljena čezmejna marketing strategija literarne poti DANTE.

Pri postavitvi strategije smo se držali naslednjih korakov:

1. Jasna diagnoza – analiza okolja in trendov
2. Postavitev koncepta ter ključnih strateških usmeritev – poslanstvo, vizija, strateški cilji
3. Priprava marketinških usmeritev za postavitev akcijskega načrta usklajenih aktivnosti
4. Definicija načina upravljanja in odgovornosti.

1. V tej točki smo pregledali zakonitosti razvoja turistične panoge in trende, ki napovedujejo nadaljnji razvoj literarnega turizma. Številke in usmeritve kažejo na to, da literarni turizem presega definicijo niše in se vedno bolj razvija kot samostojna vrsta kulturnega in dediščinskega turizma. Glavni motivi in interesi literarnih turistov za obiskovanje literarnih poti so povezani z banjem, nostalgijo, ter z iskanjem pristnih izkušenj in duhovne obogatitve. V bralnih skupnostih, ki se gradijo okoli različnih poti prevladujejo ženske. Knjige jim niso le sprostitev, temveč čas za 'resetiranje'. Literarne poti, ki omogočajo, da se obiskovalci potopijo v srce zgodb in v ozadje najljubših del morajo biti zasnovane kot smiselna izkušnja in ne samo kot ogled posameznih lokacij.

Z analizo SWOT pa smo odprli diskusijo in nakazali rešitve:
Kako prednosti projekta (S) spremeniti v priložnosti (O):

PREDNOST	PRILOŽNOST	KAKO PREDNOSTI SPREMENIMO V PRILOŽNOSTI
Znanje in izkušnje	Nove veje turizma	Strokovno znanje za oblikovanje nove ponudbe. Definicija kakovostne vsebine bo povečala kakovost vstopa na novo področje
Sodelovanje več vpletenih	Gradnja razvojnih priložnosti	Sodelovanje odpira pot za inovativne oblike in ponudbo
Širitev dosega ponudbe	Privabljanje novih ciljnih skupin	Nadgradnja obstoječih produktov in diverzifikacija nagovori obiskovalce, ki jih tradicionalni produkti niso pritegnili

Kako prednosti projekta (S) izkoristiti za zmanjšanje nevarnosti iz okolja (T):

PREDNOST	NEVARNOST	KAKO PREDNOST ZMANJŠA NEVARNOST
Znanje in izkušnje	Odpor do sprememb	Izobraževanje, legitimnost, boljše odločanje
Sodelovanje več vpletenih	Slaba koordinacija in komunikacija	Usklajevalne strukture, digitalna orodja, jasne vloge
Širitev dosega ponudbe	Administrativne ovire	Večja podpora občin, lažje financiranje, standardizacija

Kako zmanjšati slabosti (W), da razvijamo priložnosti (O):

SLABOST	PRILOŽNOST	KAKO ZMANJŠATI SLABOSTI, DA RAZVIJEMO PRILOŽNOSTI
Jasnost odgovornosti in fragmentirano sodelovanje	Utrjevanje identitete, čezmejne skupnosti	Partnerski dogovor, formalni odbor, redna srečanja, redna komunikacija
Pomanjkanje pripadnosti in sistemskega financiranja	Potencial kulturne dediščine in pripovedovanja zgodb	EU sredstva z aktivnom vključevanjem lokalne skupnosti
Nezaupanje med privatnim in javnim sektorjem	Krepitev partnerstev	Vključevanje za verodostojnost projekta
Visoki stroški zagona	Generiranje novih delovnih mest	Strategija in akcijski načrt

Kako se izogniti nevarnostim (T), da nadziramo slabosti (W):

SLABOST	NEVARNOST	KAKO NADZIRANJE POMAGA
Jasnost odgovornosti in fragmentirano sodelovanje	Konflikt interesov	Jasna struktura, jasne odgovornosti, projektno vodenje zmanjšajo konflikte
Pomanjkanje pripadnosti	Odpor lokalnih skupnosti	Zgodnje vključevanje gradi podporo
Jasnost odgovornosti in fragmentirano sodelovanje	Slaba komunikacija	Redna komunikacija, transprentnost, jasna določitev vlog
Finančni pritiski	Množični turizem	Trajnostni model, omejitve, butična ponudba

2. Postavitev koncepta za pripravo strategije je prikazan na spodnji sliki. V strategiji in tudi na predstavitvenih delavnicah smo poudarili pomen vzpostavitve zavedanja, da je potrebno vse elemente modela med sabo uskladiti ter povezati.

Poleg poslanstva
»Slavimo Dantejevo zapuščino skozi počasna in pomenljiva potovanja, kjer se srečajo čezmejni prostori, ljudje in zgodbe«

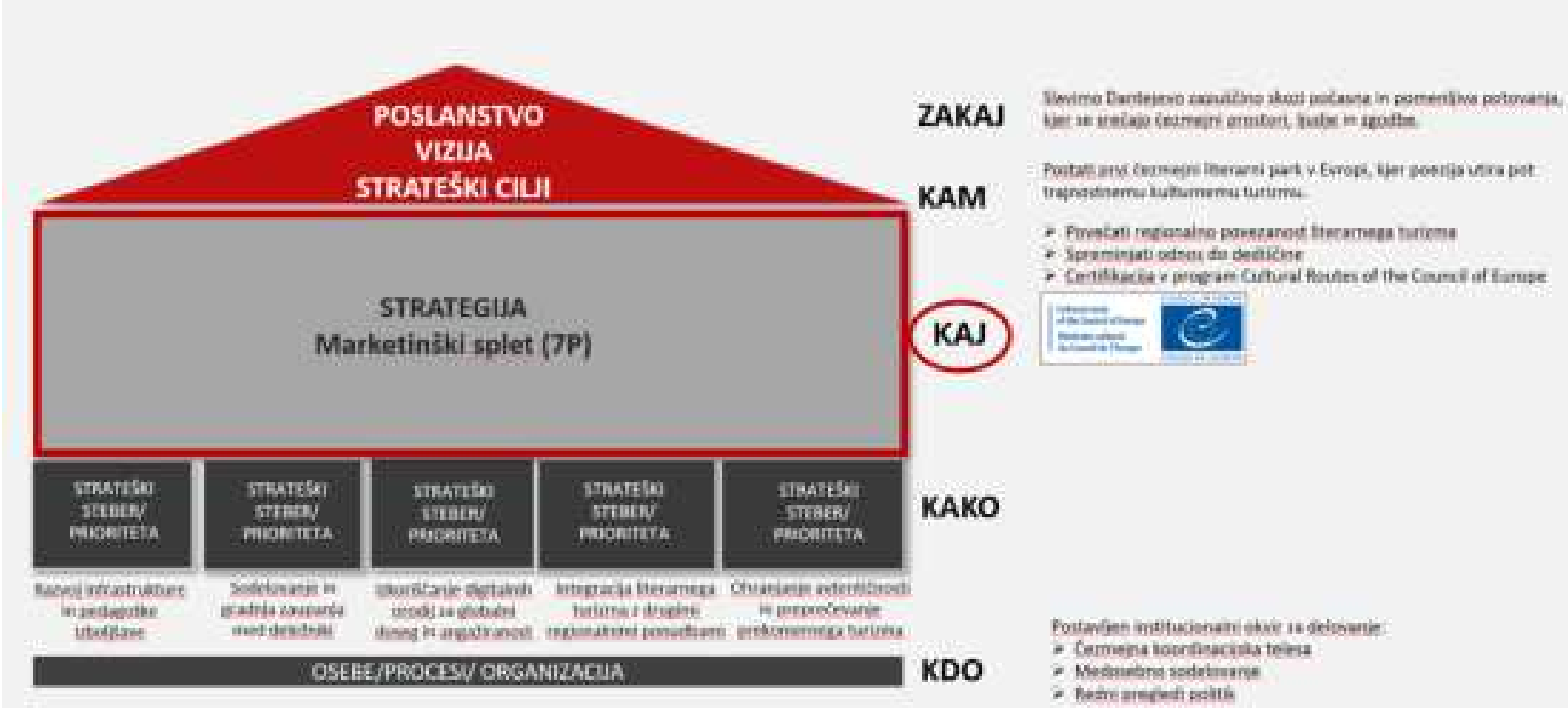
Postavljenih ciljev
»Postati prvi čezmejni literarni park v Evropi, kjer poezija utira pot trajnostnemu kulturnemu turizmu.«

In jasne vizije:
"Certifikacija v program Cultural Routes of the Council of Europe"

Je bilo postavljenih tudi pet strateških stebrov, ki so povezani z izvedbo akcijskega načrta marketinške strategije:

Steber 1 – Razvoj infrastrukture in pedagoške izboljšave
Steber 2 - Sodelovanje in gradnja zaupanja med deležniki
Steber 3 – Izkoriščanje digitalnih orodij za globalni doseg in angažiranost
Steber 4 - Integracija literarnega turizma z drugimi regionalnim ponudbami
Steber 5 - Ohranjanje avtentičnosti in preprečevanje prekomernega turizma.

Slika: Shema koncepta/okvirja za pripravo strategije

3. Usmeritve, ukrepi in aktivnosti za pripravo akcijskega načrta:

STEBER: RAZVITI ENOTNO BLAGOVNO ZNAMKO LITERARNE POTI DANTE

UKREP1:

Temelji čezmejne literarne poti DANTE

AKTIVNOSTI:

- Potrditev poslanstva čezmejne literarne poti DANTE (zakaj obstajamo?)
- Potrditev vizije čezmejne literarne poti DANTE (kam želimo priti?)
- Potrditev strateških ciljev čezmejne literarne poti DANTE
  - V kolikor je dokončno potrjen tudi cilj 'Certifikacija v program Cultural Routes of the Council of Europe', je potrebno izdelati časovnico za prijavo in vodenje postopka certifikacije

UKREP2:

Segmentacija ciljnih skupin čezmejne literarne poti DANTE

AKTIVNOSTI:

- Potrditi logiko določitve primarne in sekundarne ciljne skupine obiskovalcev (literarna pot je osrednji ali dopolnilni
- Potrditi posamezne segmente primarne in sekundarne ciljne skupine (demografske in psihografske značilnosti), ter
- Potrditi opise person posamezne skupine
  - Potrditi vedenjske vzorce, motivacijske dejavnike in načine zbiranja informacij
  - Potrditi ključne točke vpliva in odločitve
- Potrditi izdelane točke vpliva (*tourist touchpoints*) za literarno turistično pot DANTE
  - Izdelati mapiranje vsake persone in točk vpliva za posamezno pot obiskovalca (*angl.customer journey)*
- Potrditi tretjo ciljno skupino - turistične organizacije in kulturne organizacije
- Potrditi geografsko segmentacijo
- Potrditi predlog modela postopne širitve na različne skupine trgov ter postavljenih kriterijev

UKREP3:

Pozicioniranje čezmejne literarne poti DANTE

AKTIVNOSTI:

- Potrditev želene pozicije čezmejne literarne poti DANTE
- Potrditev elementov pozicioniranja čezmejne literarne poti DANTE (objektivnih in psiholoških elementov pozicije)
- Potrditev predlaganih itinerarjev čezmejne literarne poti DANTE (na osnovi dokumenta Storytelling)

UKREP4:

Postavitev in potrditev identitete znamke čezmejne literarne poti DANTE

AKTIVNOSTI:

- Potrditev osebnosti (arhetipa) identitete znamke čezmejne poti DANTE
- Potrditev ostalih elementov identitete znamke čezmejne poti DANTE (prikaz na sliki Brand piramida)

UKREP5:

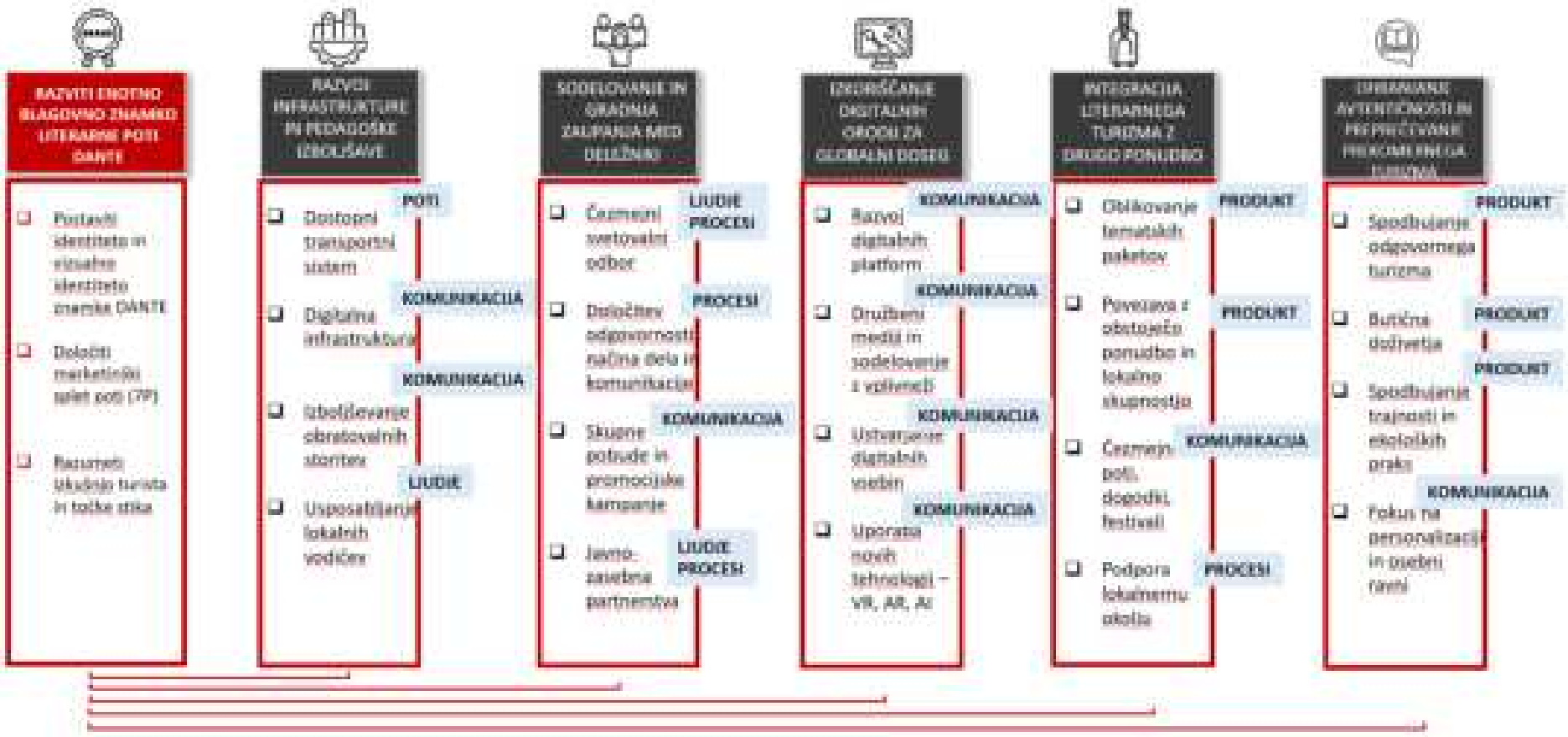
Postavitev pravil vizualne identitete znamke čezmejne literarne poti DANTE (CGP znamke)

AKTIVNOSTI:

- Postavitev vseh elementov vizualne podobe (logotip, barvna paleta, tipografija, ikonografija/ilustracije, slog vizualov
- *feel&look* , slog komunikacije - *tone&voice* , določitev načina uporabe za različne komunikacijske kanale in formate)
  - Uskladitev CGP čezmejne literarne poti DANTE z grafično podobo projekta Intereg (vzpostavitev hierarhije)
  - Uskladitev CGP čezmejne literarne poti DANTE z Il Cammino di Dante (v primeru odločitve za povezavo obeh poti bo potrebno najti uskladitev obeh identitet in CGP obeh poti)
- Postavitev zgodbe (narativ) čezmejne literarne poti DANTE

UKREP6:

Uskladitev in povezava ukrepov strateških stebrov z aktivnostmi marketinškega spleta

4. Definicija načina upravljanja

V marketinškem spletu je v delu (P6) procesi opisan način postavitve in izvajanja aktivnosti.

Omenjeni sta bili dve ključni dimenziji upravljanja; prva dimenzija je popis vseh ključnih procesov, ki so potrebni za postavitev in izvajanje znamke čezmejne literarne poti DANTE. Drugo dimenzijo predstavlja že postavljen predlog institucionalnega okvirja za delovanje:

- Čezmejna koordinacijska telesa,
- Medosebno sodelovanje,
- Redni pregledi politik.

To dimenzijo bo v akcijskem načrtu potrebno natančno opredeliti, saj je del 'jasnost odgovornosti in fragmentirano sodelovanje med deležniki' bilo prepoznano kot slabost projekta. Zaradi tega bo potrebno: definirati katera so posamezna koordinacijska telesa, kdo operativno vodi in odloča o posamezni aktivnosti, ter kako je zamišljeno sodelovanje, komunikacija/informiranje ter procesi pregleda nad izvedbo projekta.

b) Časovni okvir in faze implementacije

Časovni okvir izvedbe sovpada s časovnim okvirjem celotnega projekta.
V smislu prioritetnih aktivnosti sta bili na delavnici prepoznani dve ključni in prioritetni nalogi:

- Prva je povezana z že omenjenim načinom upravljanja,
- Druga pa s potrditvijo identitete znamke, saj iz tega izhajajo vse naslednje marketinške aktivnosti.

Z ozirom na časovnico celotne izvedbe projekta bi bilo potrebno v Q1 26 potrditi identiteto z deležniki na vseh lokacijah ter začeti pripravo vizualne identitete znamke (CGP), da se lahko postavi komunikacijski in content plan objav za vse vrste medijev.
Sočasno s tem, pa se v akcijskem načrtu pripravi operativni plan za izvedbo posameznega elementa marketinškega spleta. V ta načrt sodi poleg določitve storitev posamezne poti in oblikovanja cen, predvsem pogovori in uskladitev s turističnimi organizacijami ter lokalnimi skupnostmi glede dodatnih vsebin, izobraževanja osebja ipd. Shema aktivnosti je prikazana na spodnji sliki.

Q1 2026
Q2 2026
Q3 2026
Q4 2026
PROCESI in ODGOVORNOSTI
ZNAMKA
POTROŠNIK VIZIJE
POTROŠNIK POZICIJE
POTROŠNIK CILJNIH SKUPIN
POTROŠNIK TRGOV
POTROŠNIK IDENTITETE ZNAMKE
IZDELAVA CGP
ZGODBA ZNAMKE
PRODUKT
CENA
POTI
KOMUNIKACIJA
LJUDJE
FIZIČNI DOKAZI

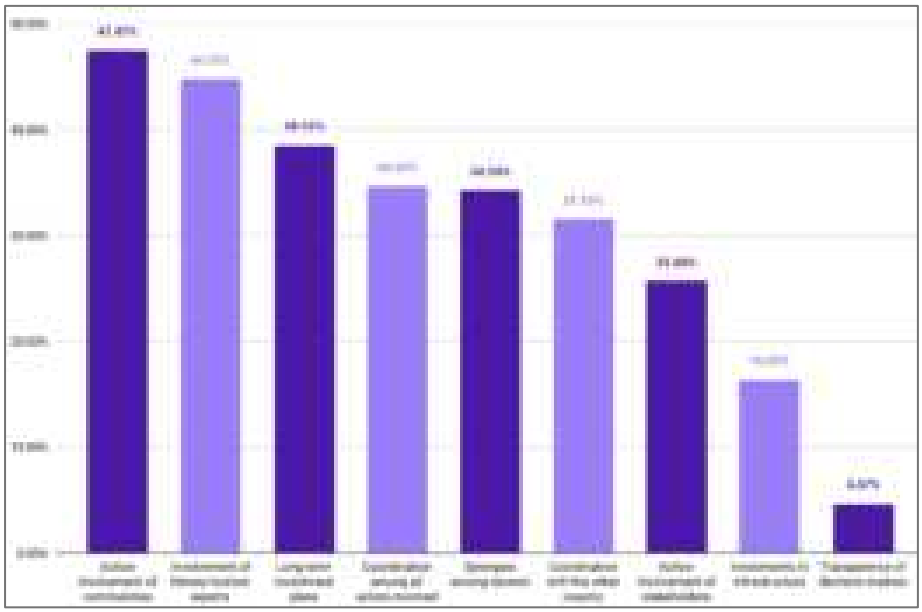
c) Priporočila za institucionalno podporo, financiranja, upravljanja poti

Glavna priporočila in poudarek je v odločitvi in izvedbi načina upravljanja in komunikacije med deležniki, kot enega pomembnejših elementov za uspešnost izvedbe poti.

Posebej opozarjamo na možna tveganja njihov potencialni vpliv na uresničevanje strategije. Tu je mišljeno predvsem:

- Omejen »buy-in« deležnikov projekta. Temu bodo namenjene tudi strateške delavnice, a to ne bo dovolj za držanje konstantne pozornosti nad izvedbo. V okviru upravljanj in izvedbe operacionalizacije bo potrebno določiti poslovni model izvedbe;
- Neusklajena in nenadzorovana izvedba strategije;
- Premajhna sredstva in vlaganje v promocijo s ciljem ozaveščanja in grajenja ponudbe. Tudi delavnica s ključnimi deležniki (vir: Formules) je opozorila na faktorje, ki bodo prispevali k uspešnosti izvedbe poti, ter ki hkrati predstavljajo tudi tveganja izvedbe.

Slika: Faktorji, ki bodo prispevali k uspešni izvedbi strategije literarne poti DANTE

Vir: Formules, 2025

V akcijskem načrtu bo zato poseben foksu namenjen ravno delu, ki bo določil način upravljanja poti. Med državno sodelovanja velikega števila deležnikov je eden ključnih faktorjev izvedbe tako kompleksnega projekta.

VIII. POVZETEK ZA POLJUDNO RABO (Citizen Summary)

Projekt čezmejne literarne poti DANTE je pomemben zaradi številnih faktorjev. Literarni turizem kot oblika kulturnega in dediščinskega turizma je v zadnjih letih v porastu, ter se tako premika iz področja nišnega turizma. Številne raziskave kažejo, da so literarna dela močan motiv, ki bralce spremeni v turiste znamenitih krajev. Pomemben faktor pri oblikovanju te poti pa je tudi povezovanje krajev na obeh straneh meje, ki so povezani z življenjem, delom in dediščino osrednje evropske literarne osebnosti Dante Alighierijem. Pot je sestavljena iz petih poti oziroma itinerarjev, zasnovanih po metodi zgodbarjenja. Teh pet poti bo tvorilo tudi skupno literarno pot.

Glavni cilj projekta je razvoj in izvedba skupnega čezmejnega turistično-literarnega produkta oziroma znamke, ki bo na usklajen in trajnosten način povezoval kulturne znamenitosti, kraje literarne dediščine ter lokalno skupnost na obeh straneh meje. V tem kontekstu je pomemben cilj projekta spreminjati odnos do dediščine čezmejne regije, ki jo turizem vključuje skozi literarne poti in čezmejno strategijo za trajnostni in dolgoročni dvig ponudbe. Veliki in strateški cilj projekta pa je, da se čezmejni literarni turizem DANTE poveže in sinergijsko naveže na Il *Cammino di Dante*, ter da je na ta način celotna pot certificirana v programu Cultural Routes of the Council of Europe.

Ključni izziv pri kreiranju te poti bo postavitev znamke literarne poti ter vzpostavitev doživetja. Zaradi tega so v okviru projekta izvedene številne delavnice in aktivnosti za pripravo interpretacijskih vsebin, s ciljem vključevanja lokalnih deležnikov, čezmejnega prenosa znanja in definicije skupnih standardov interpretacije kulturne dediščine Dante. Marketinški pogled na literarno pot kot znamko je torej ključen element uspeha za hitro rast prepoznavnosti poti. Konsistentna implementacija vizualne podobe znamke ter striktna uporaba CGP v različnih komunikacijskih kanalih in na vseh stičnih točkah pa bo ob usklajeni implementaciji ostalih elementov trženjskega spleta glavni faktor za uspešno izvedbo postavljene strategije znamke. Pomemben element izvedbe pa so seveda

človeški viri; v procesu analize je bila prepoznana potreba po usklajenem sodelovanju, jasnem informiranju ter stalnem delu na strokovni usposobljenosti kadra, predvsem v kontekstu marketinških in tehnoloških znanj.

Rezultat projekta bo tako trajnostna in čezmejna literarna pot, katere cilj je prispevek k večji prepoznavnosti skupne dediščine in krepitev sodelovanja med regijami držav. Projekt bo imel pozitiven vpliv na lokalno okolje, saj bo prispeval k razvoju kulturnih dejavnosti, večji vključenosti prebivalcev in dolgoročnemu ohranjanju literarne dediščine.

VIRI in LITERATURA

- DANTE Living lab IRRIS report
- DANTE Living lab FVGAR report
- DANTE Serious Game_Living Lab Ceggia report Čezmejni prenosljiv trajnostni model literarnega turizma
- Poročilo o izvedbi študijskega potovanja v Firence in deželo Emilija Romanja (D.3.1.3) v okviru projekta DANTE
- PRIROČNIK CELOSTNE GRAFIČNE PODOBE z dejavnostmi komuniciranja in prepoznavnosti projektov + PRILOGA 2 Grafični primeri uporabe logotipa projekta
- Konečnik Ruzzier, Maja (2021). Trženje v turizmu, EF Ljubljana
- Potočnik Topler, J. et al. (2024): Researching Literary Tourism: A Handbook for Students and Supervisors. Maribor, University of Maribor, University Press
- Rudež Nemec, H. (2016). Analiza turističnega povpraševanja izbranih izvornih trgov Slovenije
- Spevan Janja (2015). Literarne kreacije skozi prizmo turizma, Studia Universitatis Herreditati, letnik 3, številka 1
- Storytelling, narejen na osnovi:
    - Prva projektna delavnica v Trstu v organizaciji Avtonomne pokrajine Furlanije Julijska Krajine (26. septembra 2024),
    - Druga projektna delavnica v Izoli v organizaciji Inštituta IRRIS (4. novembra 2024),
    - Prvi delavnici living lab v Ceggi v organizaciji Občine Ceggia (26.

februarja 2025),
- Drugi delavnici living lab v Trstu v organizaciji Avtonomne pokrajine Furlanije Julijska Krajine (29. aprila 2025),
- Tretja delavnica living lab v Izoli v organizaciji Inštituta IRRIS (4. junij 2025).

www.visitizola.com
www.ilcamminodidante.it/
www.coe.int/en/web/cultural-routes/all-cultural-routes
www.soca-valley.com/en/soca-valley/towns-in-the-valley/

Priloga 1

ČEZMEJNA DANTEJEVA POT

DANTEJEVE LEGENDE

Med mitom in zgodovino na obmejnem območju

Italija / Slovenija

Dvodnevni izlet

Trajanje: 2 dni

POTEK:

1. dan: Tolmin (Slovenija) → San Daniele del Friuli (po izbiri) → Tolmeč → Prampero (Italija)

2. dan: projekti literarnega turizma – podgorsko območje in okolica Pordenona (3 izbire)

Tema: od Dantejevih legend ob meji do povezane mreže literarnega turizma v Furlaniji - Julijski krajini

KRAJŠI OPIS POTI

Predvidena pot ponuja možnost odkrivanja čarobnosti Dantejevih legend na obmejnem območju med Italijo in Slovenijo. Prvi dan si boste lahko po prihodu v Tolmin v njegovi bližini ogledali Tolminska korita z Zadlaško jamo (znano tudi kot Dantejeva jama). V Tolminskem muzeju hranijo Dantejev doprsni kip, ki ga je izdelal Mario Moschi (1929). Na drugi strani meje v kraju San Daniele del Friuli je v knjižnici Guarneriana na ogled znani Fontaninijev kodeks. Tolmeč, osrednje mesto Karnije in partner v Interregovem projektu DANTE, je kraj, iz katerega izvira znameniti Dantejev zapis v furlanščini »*Ce fastu?*«. Pot se zaključi z ogledom gradu Prampero v kraju Magnano in Riviera, ki varuje legendo o Dantejevi noči v tisočletnem gradu. Naslednji dan je namenjen projektom na temo literarnega turizma. Na voljo so tri alternative: gorska pot z naslovom *Od Arzina do Celline (Dall'Arzino al Cellina)*; druga izbira ima naslov *Avtorski sprehodi (Passeggiate d'Autore)*, v spremstvu živečih avtorjev; tretja izbira z literarnim projektom *Torrate di Chions* pa vodi po Pasolinijevih poteh v San Vito al Tagliamento.

1. DAN — TOLMIN → TOLMEČ → PRAMPERO

PROGRAM – 1. DAN

Prihod v Tolmin (Slovenija)

Tolminska korita in vhod v jamo

Dantejeva jama

Tolminski muzej: Dantejev doprsni kip in stalna razstava

Prečkanje meje z Italijo

Prihod v Tolmeč: Karnijski muzej in staro mestno jedro

Srednjeveški stolp Picotta in ulica Oscura
Grad Prampero v kraju Magnano in Riviera
Nočitev

SLOVENIJA

Dantejeva jama v Tolminu

Tolminska korita, Tolmin, Slovenija

Lokacija: Tolminska korita, dostop iz centra Tolmina (približno 2 km)
Urnik: april–oktober: 8:00–20:00 | november–marec: omejen dostop
Vstopnina: odrasli 7 EUR | karta s popustom 5 EUR | otroci do 6 let brezplačno
Dostopnost: težje dostopno – stopnice in zahtevna pot v naravi
Informacije: dolina-soce.com/tolmin-gorges

Legenda pripoveduje, da je veliki pesnik obiskal te soteske in korita. Najstarejša omemba Dantejevega obiska v teh krajih je v geografskem delu *Cosmographia* avtorja Enee Silvia Piccolominija (1457). Nemški literarni zgodovinar Bassermann (1902) je bil trdno prepričan, da je Dante osebno obiskal jamo, in je navedel, da se to jasno vidi iz opisa v zadnjem spevu Pekla. Po Bassermanovem mnenju je bila jama pravzaprav »model brezna, v katerem se nahaja Lucifer«, medtem ko vzpenjanje navzgor v Postojnski jami predstavlja izhod iz pekla (Ziliotto, 1949). Geografske povezave s slovenskim prostorom vključujejo Cerkniško jezero kot vzorec za ledeno jezero Kocit in hrib Javornik (v izvirniku *Tambernicchi*, dvaitrideseti spev Pekla, 28. verz).

Zanimivosti:

- Dantejeva jama – legendarna jama
- Tolminska korita – viseči mostovi in slapovi
- Sotočje reke Tolminke in potoka Zadlaščica

Tolminski muzej – Dantejev doprsni kip

Mestni trg 4, 5220 Tolmin, Slovenija

Lokacija: Mestni trg 4, v središču Tolmina
Urnik: torek–petek 9:00–16:00 | sobota–nedelja in prazniki 13:00–17:00 | zaprto ob ponedeljkih
Vstopnina: odrasli 5 EUR | karta s popustom 4 EUR | družine 10 EUR
Informacije: tol-muzej.si

Tolminski muzej, ki domuje v nekdanji Coroninijevi graščini, hrani Dantejev doprsni kip, delo italijanskega kiparja Maria Moschija iz leta 1929. Na podstavku spomenika je pisalo: »Dante ob mejah, ki jih je začrtal Bog. Firence italijanskemu Tolminu.« Za slovensko prebivalstvo je kip postal simbol prisilnega poitalijančenja. Po koncu druge svetovne vojne so ga iz središča mesta odstranili. Danes je po obnovi kip razstavljen kot zgodovinski vir.

Okolica Tolmina:

- Patriarhov dvor – zgodovinska stavba, tradicija oglejskega patriarhata
- Bevkova domačija – rojstna hiša Franceta Bevka (1890–1970), Zakojca pri Cerknem | muzej-idrija-cerkno.si
- Domačija Cirila Kosmača – rojstna hiša Cirila Kosmača (1910-1980), Slap ob Idrijci | soca-valley.com

---

ITALIJA

Tolmeč — Mesto Dantejevega »Ce fastu?«

Osrednje mesto Karnije, Videm, Furlanija - Julijska krajina

Lokacija: Tolmeč, osrednje mesto Karnije (Videm)
Informacije: comune.tolmezzo.ud.it
Dante v Karniji: danteincarnia.it

Tolmeč, partner v Interregovem projektu DANTE, je mesto, v katerem po ulicah odmeva znameniti »*Ce fastu*?«, ki ga je Dante citiral v delu o ljudskem jeziku *De Vulgari Eloquentia* (I, xi). Prvi zgodovinski zapisi o Dantejevem obisku v Furlaniji segajo v začetek 16. stoletja. O tem sta pisala Giovanni Candido v svojem delu *Commentariorum Aquilejensium libri octo*, ter Iacopo Valvasone iz Maniaga v delu *Successi della Patria del Friuli* (iz 16. stoletja, objavljeno leta 1823).

Zanimivosti:

- Museo Carnico M. Gortani – karnijska umetnost in izročilo
- Stolp Picotta – razgledna točka nad mestom Tolmeč in okoliškimi dolinami
- Ulica Oscura – srednjeveška ulica
- Staro mestno jedro z vodnim kanalom in stolnica sv. Martina
- Palača Frisacco – razstavni prostor

Grad Prampero

Magnano in Riviera (Videm)

Lokacija: Magnano in Riviera (Videm)
Urnik: pon., tor., sre., pet.: 11:00–13:00 | čet.: 11:00–13:00, 15:30–18:30 | sob.–ned. zaprto
Vstopnina: preverite
Dostopnost: delna
Informacije: comune.magnanoinriviera.ud.it

Po lokalnem izročilu naj bi Dante nekaj časa bival v gradu Prampero. V sklopu projekta *Dante la notte nel castello millenario: la storia a portata di click* (Dantejeva noč v tisočletnem gradu: zgodovina na klik) je nastala brezplačna mobilna aplikacija (iOS / Android, italijansko / angleško) s 360 stopinjskim virtualnim ogledom prostorov in avatarjem dvornega norčka v vlogi virtualnega vodiča, na voljo s kodo QR.

Guarnerijeva knjižnica – Fontaninijev kodeks (neobvezno)

Ulica Roma, 1, San Daniele del Friuli (Videm)

Lokacija: Ulica Roma, 1, San Daniele del Friuli (Videm)
Urnik: preverite posodobljeni urnik
Vstopnina: preverite
Dostopnost: dostopno
Informacije: guarneriana.it

Guarnerijeva knjižnica je bila ustanovljena leta 1466 in je najstarejša javna knjižnica v Furlaniji. V knjižnici se hrani Fontaninijev kodeks Božanske komedije, eden od šestnajstih srednjeveških prepisov Dantejevega dela, prisotnih na ozemlju Furlanije.

DANTEJEVI KODEKSI V FURLANIJI

V Furlaniji - Julijski krajini se hrani šest Dantejevih rokopisov, ki pričajo o veliki ljubezni do Danteja na tem območju (G. Vale). Trije pomembnejši kodeksi:

- Guarnerijeva knjižnica (*Biblioteca Guarneriana*) v kraju San Daniele del Friuli – Fontaninijev kodeks
- Nadškofijska in Bartolinijeva knjižnica *(Biblioteca Arcivescovile e Bartoliniana*) v Vidmu – Bartolinijev kodeks
- Knjižnica Univerze v Vidmu (*Biblioteca dell'Università di Udine*) – Floriov kodeks

Claricinijev kodeks, ki je bil po Griggijevi oceni prepisan v Čedadu, je edini, za katerega obstajajo dokazi o tem, da je bil izdelan v Furlaniji (Favaro, 2017, 26).

2. DAN — POTI LITERARNEGA TURIZMA

TRI ALTERNATIVNE POTI

Drugi dan je namenjen literarnemu turizmu podgorskega območja in okolice Pordenona. Projekti zajemajo širše območje. Predstavljene so tri alternativne poti, od katerih vsako lahko opravite v enem dnevu. Predlagane poti je mogoče delno kombinirati glede na časovno razpoložljivost in interese skupine. Nekateri projekti vključujejo dogodke in vodene oglede na določen dan. Priporočamo, da te podatke preverite v posodobljenem koledarju.

IZBIRA A: OD ARZINA DO CELLINE – FURLANSKI DOLOMITI

PROGRAM IZBIRE A

Vito d'Asio: začetek literarne poti
Casa Andreuzzi – muzejska rojstna hiša
Grad Cecconi
Žvepleni izviri

Navarons, naselje pri Medunu
Jezero Barcis in dolina reke Celline (Val Cellina)
Povratek

Od Arzina do Celline: skale in pesniki pripovedujejo

46 km dolga turistično-literarna pot

Lokacija: Vito d'Asio → Navarons di Meduno → Barcis in Val Cellina
Urnik: vedno odprto z možnostjo samostojnega ogleda
Vstopnina: brezplačno
Dostopnost: počasni in trajnostni kulturni turizem, namenjen manjšim skupinam
Dogodki: interpretativno branje, glasba in gledališke predstave na določene datume – preverite koledar
Informacije in koledar dogodkov: ecomuseolisaganis.it

Projekt promovira kulturno dediščino dežele s 46 km dolgo turistično-literarno potjo, na kateri se pripoved prepleta s sodobno tehnologijo. Izpostavljeni so trije avtorji, ki so tesno povezani z območjem furlanskih Dolomitov, pa tudi z Dantejem in ideali italijanskega narodnega preporoda. Pot združuje fizično potovanje po krajih in metaforično potovanje skozi čas. Po poti je predviden tudi obisk naselij in krajev, ki so kulturno in naravoslovno zanimivi.

Krajši opis poti:

- Vito d'Asio – naselje, v katerem se začne literarna pot
- Casa Andreuzzi – muzejska rojstna hiša domoljuba iz časov narodnega preporoda
- Grad Cecconi – grajska arhitektura v furlanskih Dolomitih
- Žvepleni izviri – naravni žvepleni izviri
- Navarons di Meduno – zgodovinsko naselje
- Jezero Barcis – alpsko jezero v dolini reke Celline, konec poti

---

IZBIRA B: AVTORSKI SPREHODI – ŽIVA KNJIŽEVNOST

PROGRAM IZBIRE B

Avtorski sprehodi so vodene izkušnje v spremstvu književnih ustvarjalcev na določen datum. Predvidene poti lahko kadar koli samostojno prehodite. Izberete lahko eno ali dve poti med štirimi na voljo (vsaka traja 2–3 ure).

DOPOLDAN (izbirni program):

Sprehod z Albertom Cancianom: Clauzetto in Pradis (delno dostopno)
ali
Sprehod s Tulliom Avoledom: Pinzano al Tagliamento
Kosilo v bližini
POPOLDAN (izbirni program):

Sprehod z Odette Copat: Pordenone (dostopno)
ali
Sprehod z Odette Copat: Lago (jezero) della Burida, Porcia (dostopno)
Povratek

Avtorski sprehodi (Passeggiate d'Autore)

Literarne poti z živečimi pisatelji iz Furlanije - Julijske krajine

Urnik: trajne poti, ki jih lahko prehodite sami
Vodeni sprehodi: vnaprej določeni dnevi za srečanja s pisatelji – preverite koledar
Vstopnina: brezplačno
Informacije in datumi: fiumechecanta.it

Avtorski sprehodi (*Passeggiate d'autore*) so projektna ponudba turistično-literarnih poti, posvečenih književnim delom še živečih pisateljev in pisateljic, povezanih s Furlanijo - Julijsko krajino, kot so Enrico Galiano, Tullio Avoledo, Alberto Cancian in Odette Copat. Predvideni so trije sprehodi, ki so primerni za vse. Vodijo jih avtorji po krajih, ki so navdihnili njihova dela. Sprehode so posneli profesionalni izdelovalci videoposnetkov. Kratki dokumentarni videoposnetki so na voljo na spletu.

Ponujene poti:

- Sprehod z Odette Copat: Pordenone – dostopno (klančine in pločniki)
- Sprehod z Odette Copat: Lago (jezero) della Burida, Porcia – dostopno
- Sprehod s Tulliom Avoledom: Pinzano al Tagliamento – dostopno
- Sprehod z Albertom Cancianom: Clauzetto, Pradis – delno dostopno (stopnice in steza)

Druge literarne poti skozi različne kraje: Tramonti di Sotto, Lago (jezero) di Redona, Movada in Ragogna.

IZBIRA C: PASOLINI IN NJEGOVO KNJIŽNO USTVARJANJE NA OBMOČJU PORDENONA

PROGRAM IZBIRE C

Odhod proti kraju San Vito al Tagliamento
Po Pasolinijevih sledeh: trgi v San Vitu (potopitvena pot)
Povezava z mestom Casarsa della Delizia (Pasolinijevi kraji)
Kosilo v bližini
Lâ di là / Andare oltre: Torrate di Chions
Starodavni grajski stolp
Vila Perrotti v Chionsu
Književni park Ippolito Nievo Cordovado (po izbiri)
Povratek

Po Pasolinijevih sledeh: San Vito al Tagliamento

San Vito al Tagliamento (trg in občinska stavba)

Lokacija: San Vito al Tagliamento (Pordenone) in povezava do Casarsa della Delizia
Urnik: digitalno opremljeni ogled je vedno mogoč, predviden tudi za samostojni ogled
Vstopnina: brezplačno
Dostopnost: dostopno
Spominska slovesnost: predvidena v novembru (50. obletnica) – preverite koledar
Informacije: comune.san-vito-al-tagliamento.pn.it

Turistično-literarna pot s potopitvenim digitalnim ekosistemom: interaktivni zemljevid, koda QR, multimedijske vsebine in pripovedovanje v razširjeni resničnosti. San Vito al Tagliamento je tesno povezan s krajem Casarsa della Delizia, kjer je Pasolini preživel otroštvo in mladost ter napisal svoje prve poezije v furlanskem jeziku.

Lâ di là / Andare oltre – Torrate di Chions

Torrate di Chions (Pordenone)

Lokacija: Torrate di Chions (Pordenone)
Stanje: projekt je zaključen – pot in stolp sta še naprej odprta za obiskovalce
Dostopnost: dostopno
Informacije: comune.chions.pn.it

Projekt *Lâ di là / Andare oltre* ima svoje izhodišče v literarnem kraju Torrate, simbolu raznolikosti, ki je povezan z drugimi furlanskimi kraji prek avtorjev in ustvarjalnih idej. Aktivnosti: pripovedni sprehod, branje pri starodavnem grajskem stolpu.

Kraj dogajanja:

- Torrate – literarno izhodišče, starodavni grajski stolp
- Vila Perrotti v Chionsu – razstavni prostor | pet. 18:00–20:00, sob. 10:00–13:00 / 15:00–19:00, ned. 10:00–13:00 / 15:00–19:00

Književni park Ippolito Nievo Cordovado (po izbiri)

Cordovado (Pordenone)

Literarni park, posvečen avtorju dela *Spovedi Italijana (Confessioni d'un Italiano)*. Nahaja se na cesti, ki povezuje San Vito in Chions.

DODATNI NASVETI

LITERARNO-TURISTIČNI PARKI V FURLANIJI - JULIJSKI KRAJINI

- Park Ungaretti v Zagraju (Gorica) – park, posvečen Giuseppeju Ungarettiju
- Literarni park Ippolito Nievo Cordovado (Pordenone) – *Spoved Italijana*

LITERARNI FESTIVALI IN DOGODKI V FURLANIJI - JULIJSKI KRAJINI

- Dantedì (25. marca) – mednarodni dan Danteja Alighierija
- Pordenone Legge – knjižni festival | pordenonelegge.it
- Dedica Festival Pordenone (festival, posvečen enemu avtorju, v Pordenonu) | dedicafestival.it
- Monfalcone Geografie (festival GEOgrafije v Tržiču)| geografiemonfalcone.it
- èStoria Festival Gorizia (festival èStoria v Gorici) | estoria.it
- TriesteBookfest (tržaški literarni festival) | triestebookfest.com
- Montagna Teatro Festival Letteratura (festival gorskega literarnega in gledališkega ustvarjanja) – Gledališče Verdi v Pordenonu | teatroverdipordenone.it
- Riflettori sul nord-est (Severovzhod pod reflektorji) – Latisana | comune.latisana.ud.it

SLOVENIJA

Literarne poti in kraji

- Kobarid: Rojstna hiša Simona Gregoričiča: https://tol-muzej.si/
- Sešana: Spominska soba Srečka Kosovela: https://www.visitkras.info/
- Kranj: Rojstna hiša Franceta Prešerna: https://visitzirovnica.si/france-preseren/
- Škofja Loka – Grad Ivana Tavčar: https://www.poljanskadolina.com/sl/

ITALIJA

Literarne poti in kraji, Furlanija-Julijska krajina

- Enrico Galiano – Val Tramontina: hCps://youtu.be/eXZx3Vlfzs0
- Mauro Corona – Erto in Valcellina: hCps://youtu.be/DxYwrNDFQpI
- Tullio Avoledo – Valvasone : hCps://www.youtube.com/watch?v=SbUt2tBmT88
- Oče David Maria Turoldo – Rojstna hiša v Sedeglianu: centrostudituroldo.it/la-casa-natale/

DIGITALNI VIRI

- Smart Guide Tolmin: smart-guide.org/destinations/en/tolmin-gorge/
- Spletna stran doline Soče: soca-valley.com/it/attrazione/le-gole-di-tolmin/
- Dante v Karniji: danteincarnia.it
- Podcast SicCome Dante: siccomedante.it

VREDNOST ČEZMEJNE IZKUŠNJE

Predlagane poti prikazujejo, kako je Dante postal sestavni del ljudskega izročila obmejnega območja. Od mita slovenskih jam do spornega doprsnega kipa v muzeju,

skozi domačije slavnih slovenskih pisateljev (Bevk, Kosmač), k »*Ce fastu?*«, besedam, zapisanim v *De Vulgari Eloquentia*, vse do legendarne grajske noči in furlanskih Dantejevih rokopisov. Mreža literarnih poti – *Od Arzina do Celline, Avtorski sprehodi, Po Pasolinejevih sledeh v San Vitu in Casarsi, projekt Torrate di Chions* – bogati potovanje z izkušnjami sodobnega in inovativnega literarnega turizma, ki povezuje Dantejevo literarno tradicijo s književnostjo 20. stoletja in sodobnim literarnim ustvarjanjem.

Priloga 2

ČEZMEJNA DANTEJEVA POT

IZ DEVINA V IZOLO

Florentinsko plemstvo in istrski kodeksi

Italija / Slovenija

Dvodnevni izlet

Trajanje: 2 dni

POTEK:

1. dan: Devin → Trst

2. dan: Trst → Izola (Slovenija)

Tema: od Dantejeve legende v Devinu skozi literarni Trst do kodeksov iz 14. stoletja v Izoli

KRAJŠI OPIS POTI

Dvodnevni izlet, ki razgledno Dantejevo skalo v bližini Devinskega gradu povezuje z bogato literarno-turistično ponudbo v Trstu in literarnimi zakladi v Izoli. Prvi dan je posvečen Italiji: od Devinskega gradu in Rilkejeve pešpoti do Muzeja tržaške književnosti LETS in dveh tržaških projektov — *Per li rami*, mestni literarni sprehodi po petih parkih in vrtovih, ter *Tracce di parole*, fotografsko-literarne poti, posvečene Aniti Pittoni in Gianiju Stuparichu z obiski kavarn in sprehodi po zgodovinskih mestnih ulicah. Drugi dan pot popelje čez mejo, proti Izoli, kjer je na vrsti odkrivanje Dantejevih kodeksov izpod peresa Campennija, Palače Besenghi degli Ughi, pohodniških in kolesarskih stez, arheoloških najdišč in literarnih festivalov na obali slovenske Istre.

1. DAN — DEVIN → TRST

PROGRAM – 1. DAN

Devinski grad in Dantejeva skala

Rilkeva pešpot (obalna sprehajalna pot od Devina do Sesljana, 2 km)

Prihod v Trst, Muzej tržaške književnosti LETS

Kosilo

Per li rami: Ljudski vrt v Trstu (začetek literarnega sprehoda)

Per li rami: Spominski park na griču Sv. Justa

Per li rami: Vrt Sv. Mihaela

Per li rami: Park svetega Ivana

Per li rami: Razgledišče pri obelisku na Opčinah

Alternativna izbira:

Tracce di parole: sprehod, posvečen Aniti Pittoni ali Gianiju Stuparichu (po izbiri)

Nočitev

ITALIJA

Devinski grad in Dantejeva skala

Devin, Trst, Furlanija - Julijska krajina

Lokacija: Devin (Trst), Jadranska obala

Urnik: od 17. marca vsak dan: marca 9:30–16:00 | aprila–septembra 9:30–17:30 | prva polovica oktobra 9:30–17:00 | druga polovica oktobra do 2. novembra 9:30–16:00

Vstopnina: skupna karta (Devinski grad + stari grad): 13,50 EUR | samo stari grad: 5,00 EUR

Dostopnost: skalo vidite z grajskega balkona, dostopnega za invalide

Info: castellodiduino.it

Devinski grad varuje legendarno Dantejevo skalo. Po izročilu, ki ga potrjuje tudi Kandler, je velikega pesnika kot odposlanca Cangrandeja della Scale gostil Hugo VI. Devinski. Dante se je zatekal k razmisleku na skalo, ki se odmaknjeno od obale dviguje nad morje, po njem imenovano Dantejeva skala. Princesa Hohenlohe je o tem napisala pesnitev (Vir: Valentina Petaros Jeromela, *La »Divina« in sloveno*, 2021).

Rilkejeva pešpot

Od Devina do Sesljana, Trst

Lokacija: od Devina do Sesljana (Trst) po robu obmorskih kraških sten

Urnik: odprto vsak dan, vse leto

Vstopnina: brezplačno

Dostopnost: naravoslovna pot ni primerna za osebe z omejeno mobilnostjo

Info: discover-trieste.it

2 km dolga obalna pot po robu kraških sten, ki strmo padajo v Jadransko morje. Pešpot je poimenovana po Rainerju Marii Rilkeju, ki je tu napisal znamenite Devinske elegije. Pot poteka ob Naravnem rezervatu Devinske stene.

Muzej tržaške književnosti LETS – Trst

Trst

Lokacija: center Trsta

Urnik: ponedeljek–sobota 10:00–17:00 | nedelja 10:00–13:00 | zaprto ob torkih

Vstopnina: brezplačno

Dostopnost: dostopno

Informacije: lets.trieste.it/ita/

Pot po mestu, ki je stičišče evropske književnosti: Svevo, Joyce, Saba, Tomizza.

PER LI RAMI – MESTNI LITERARNI SPREHODI PO TRSTU

Od Ljudskega vrta do razgledišča pri obelisku na Opčinah

Trst – sprehod skozi pet mestnih zelenih površin

Lokacija: Trst – od Ljudskega vrta do razgledišča pri obelisku na Opčinah

Urnik: stalne poti, ki jih lahko samostojno raziskujete s pomočjo kode QR

Vstopnina: brezplačno

Informacije: cizerouno.it

V sklopu projekta *Per li rami* je Ljudski vrt v Trstu izhodišče mestnih literarnih sprehodov, ki povezujejo različne dele mesta in prečkajo čudovite zelene površine. Obiskovalci se tam lahko ustavijo in poslušajo posnetke, dostopne prek kode QR, ki razkrivajo povezavo med avtorji in krajem. Projekt omogoča spoznavanje prepletanja sozvočij in povezav med avtorji ter obiskovalcu razkriva literarne drobtinice in kraje, ki jih lahko kot koščke sestavljanke vsak obiskovalec samostojno sestavi v celoto.

Pisatelji: Svevo, Joyce, Saba, Tomizza, Magris, Manzon, Covacich, Heinichen

Postaje literarnega sprehoda:

- Ljudski vrt (Giardino pubblico) v Trstu – začetna točka | 07:00–19:00 pozimi, 07:00–20:00 poleti | dostopno z invalidskim vozičkom
- Spominski park (Parco della Rimembranza) – vedno odprt | zaradi stopnic je dostop otežen za osebe z omejeno mobilnostjo
- Vrt Sv. Mihaela (Giardino San Michele) – 08:00–18:15 pozimi , 08:00–20:15 poleti | težko dostopen za osebe z omejeno mobilnostjo
- Park sv. Ivana – 07:00–17:00, zaprto ob sobotah in nedeljah | dostopno z invalidskim vozičkom
- Razgledišče pri obelisku na Opčinah (Belvedere dell'Obelisco a Opicina) – vedno odprto | dostopno z invalidskim vozičkom

TRACCE DI PAROLE: ANITA PITTONI IN GIANI STUPARICH V TRSTU

Kjer se kraji srečajo z zgodbami

Trst – mestne fotografsko-literarne poti

Lokacija: Trst mestno središče – dvorana Selva v palači Gopchevich in Muzej LETS (dopoldan)

Urnik: festival: 24. januarja – 8. februarja 2026 | dopoldne 10:00–13:00, popoldne 14:00–17:00
Obiskovalci lahko samostojno raziskujejo opisane poti tudi po zaključku festivala.

Vstopnina: preverite

Dostopnost: dostopno

Informacije in datumi: exhibitaround.com

Projekt *Tracce di parole*. *Anita Pittoni in Giani Stuparich v Trstu, kjer se kraji srečajo z zgodbami* postavlja v ospredje literarno in umetniško kulturo Trsta in dve izjemni osebnosti 20. stoletja, katerima sta posvečeni dve fotografsko-literarni poti. V tem projektu literarnega trajnostnega turizma se mesto prepleta z življenjem obeh avtorjev,

obiskovalcem pa ponuja poučno potopitveno izkušnjo. Osrednji del projekta je dvodnevni mini-festival. Vsak dan je posvečen enemu avtorju. Posebnost tega projekta je pripovedovanje zgodb (storytelling), ki kot rdeča nit povezuje dogodke. V pripovedih se prepletajo literatura, fotografija in pokrajina, ki mesto spremenijo v živo kulturno kuliso.

Pot, posvečena Aniti Pittoni

- Trg Unità d'Italia
- Literarne kavarne v Trstu
- Ulica San Nicolò
- Meščansko stanovanje Anite Pittoni v Ulici della Cassa di Risparmio
- Muzeja Sartorio in Revoltella
- Knjižnica Hortis

Pot, posvečena Gianiju Stuparichu:

- Kavarna Caffè alla Stazione
- Nekdanji licej Dante
- Družinska hiša v Ulici Trento
- Rezidenca v Ulici del Monte Cengio
- Atelje Mascherini
- Kavarna Tommaseo

2. DAN — IZOLA – DANTEJEVI KODEKSI IN ISTRSKA OBALA

PROGRAM – 2. DAN

Odhod iz Trsta proti Izoli (Slovenija)
Prihod v Izolo, staro mestno jedro
Palača Besenghi degli Ughi in povezava s šestnajstim spevom Raja
Podestatova palača in zgodovina dveh prepisov Dantejevega dela
Sprehod: Dantejeva ulica, beneški lev, italijanska skupnost Comunità Dante Alighieri
Kosilo
Izolana – Hiša morja (muzej)
Mestna knjižnica Izola
Pohodniška pot (po izbiri)
Arheološka najdišča (po izbiri)

SLOVENIJA – IZOLA

Palača Besenghi degli Ughi

Staro mestno jedro Izola, Slovenija

Lokacija: staro mestno jedro Izola, Slovenija
Urnik: staro mestno jedro je vedno dostopno | zunanjost palače je vedno na ogled
Vstopnina: brezplačno (staro mestno jedro in zunanjost)
Dostopnost: staro mestno jedro je zaprto za promet in v celoti dostopno
Informacije: visitizola.com

V šestnajstem spevu Raja je Dante zapisal verze, v katerih Cacciaguida našteva starodavne florentinske rodbine: »Videl sem Ughe, Catelline, Grece, Filippe…« (Raj, šestnajsti spev, 88-90). Rodbina Besenghi degli Ughi iz Izole ohranja to povezanost s Firencami. V 19. stoletju je bil Giuseppe Pasquale Besenghi degli Ughi eden najizrazitejših izobražencev v Istri.

Podestatova palača in srednjeveška prepisa Dantejevega dela

Staro mestno jedro Izola, Slovenija

Izola se lahko pohvali z dvema kodeksoma, srednjeveškima rokopisoma Božanske komedije, opremljenima s komentarji Benvenuta Rambaldija iz Imole, ki ju je ročno prepisal tedanji podestatov notar in sekretar Pietro Campenni iz Tropee. Hranijo ju v Parizu (BnF, Ital. 77) in Benetkah (Marciana, It. IX, 692), nastala pa sta leta 1395 in 1398-1400 v Izoli.

Dantejevi kraji v Izoli

- Podestatova palača in Beneški krilati lev – zgodovinski sedež uprave, dostopno
- Palača Besenghi degli Ughi – florentinska rodbina, omenjena v šestnajstem spevu Raja (88–90)
- Dantejeva ulica (Via Dante) – v Izoli, Piranu in Kopru
- Italijanska skupnost *Comunità degli Italiani Dante Alighieri* – kulturno, športno in rekreativno društvo
- Osnovna šola Dante Alighieri v Izoli – Ul. Oktobrske revolucije 10 | dante-alighieri.si
- Nekdanja italijanska šola Dante Alighieri – zgodovinska stavba, delno dostopna

---

Muzeji in knjižnice v Izoli

- Izolana – Hiša morja – muzej, ogledi za skupine po dogovoru 05 640 10 50
- Mestna knjižnica Izola – Ul. Osvobodilne fronte 15 | pon.–pet. 09:00–18:30 | izo.sik.si

---

Literarni festivali v Izoli

- **Forum Tomizza:** literarni festival, maj: razstave, predstavitve knjig, literarne poti, simpoziji
- **Informacije:** forumtomizza.com
- **Vilenica:** mednarodni literarni festival, september: okrogle mize, branja, srečanja o Srednji Evropi

Informacije: vilenica.si

DODATNI NASVETI

SLOVENIJA

Izolske pešpoti

- Po poteh vodnih virov – vse leto
- Krajša in daljša pot na hrib – vse leto
- Pot po soncu – vse leto
- Po Strunjanski dolini – vse leto

Izolske kolesarske poti

- Po poti nekdanje železnice Parenzane – vse leto
- Po istrskem podeželju – vse leto
- Po korteški strmini – vse leto
- Od Medljana do Kroga – vse leto
- S kolesom po nekdanji obalni cesti – vse leto

Izolska arheološka najdišča

- Arheološko najdišče Kaštelir – vse leto | visitizola.com
- Arheološki park Simonov zaliv – april–september | vila.simonovzaliv@upr.si
- Arheološko območje Viližan – vse leto

Literarne poti in kraji

- Ilirska Bistrica – Pot Dragotina Kette: https://www.ilirska-bistrica.si/objava/967469
- Sežana – Pot in hiša Srečka Kosovela: sezana.si/objava/301140
- Dutovlje – Spominska soba Borisa Pahorja: https://www.visitkras.info/soba-borisa-pahorja
- Velike Lašče – Hiša Levstika in Stritarja: https://velikolaska.si/en/spominska-soba/
- Nova Gorica – Ljubka Trail po sledeh Ljubke Šorli: https://www.go2025.eu/en/projects/the-ljubka-trail
- Vrhnika – Spominska soba in Pot Ivana Cankarja: https://visitvrhnika.si/
- Ljubljana – Hiša Valentina Vodnika: https://www.visitljubljana.com/sl/obiskovalci/

ITALIJA

Literarne poti in kraji, Furlanija-Julijska krajina

- Trst – Pot Fulvia Tomizze: https://itinerari.comune.trieste.it/letterari/la-trieste-di-tomizza/#pll_switcher
- Trst – Pot Itala Sceva: https://itinerari.comune.trieste.it/letterari/la-trieste-di-svevo/
- Trst – Pot Umberta Saba: https://itinerari.comune.trieste.it/letterari/la-trieste-di-saba/
- Trst – Pot Jamesa Joyce: https://itinerari.comune.trieste.it/letterari/la-trieste-di-joyce/
- Trst – Pot Piccolominija: https://triestemetro.eu/itinerari/itinerario/66/itinerario-piccolomini
- Trst – Pot Sir Richard Burton: https://triestemetro.eu/itinerari/itinerario/64/itinerario-sir-richard-burton;
- Trst – Pot Scipia Slataper: https://triestemetro.eu/itinerari/itinerario/60/itinerario-scipio-slataper
- Gabriele D'Annunzio – Kip, Devinski grad, Štivan, Bazilika v Akvileji, Červinjan
- Gradež – Kraj Biagia Marin: youtube
- Lignano in Marano: Ernest hemingway: https://www.youtube.com/watch?v=2jBpc6seAN4
- Gorica: Pot Carla Michelstaedter: https://letsgo.gorizia.it/percorso/carlo-michelstaedter-e-la-comunita-ebraica-di-gorizia/
- Gorica - Rojstna hiša Graziadia Isaie Ascoli: https://letsgo.gorizia.it/punto-di-interesse/casa-di-graziadio-isaia-ascoli/

DANTEJEVI KODEKSI V FURLANIJI

V Furlaniji - Julijski krajini se hrani šest Dantejevih rokopisov, ki pričajo o veliki ljubezni do Danteja na tem območju (G. Vale). Trije pomembnejši kodeksi:

- Guarnerijeva knjižnica (*Biblioteca Guarneriana*) v kraju San Daniele del Friuli – Fontaninijev kodeks
- Nadškofijska in Bartolinijeva knjižnica *(Biblioteca Arcivescovile e Bartoliniana*) v Vidmu – Bartolinijev kodeks
- Knjižnica Univerze v Vidmu (*Biblioteca dell'Università di Udine*) – Floriov kodeks

Claricinijev kodeks, ki je bil po Griggijevi oceni prepisan v Čedadu, je edini, za katerega obstajajo dokazi o tem, da je bil izdelan v Furlaniji (Favaro, 2017, 26).

LITERARNO-TURISTIČNI PARKI V FURLANIJI - JULIJSKI KRAJINI

- Park Ungaretti v Zagraju (Gorica) – park, posvečen Giuseppeju Ungarettiju
- Literarni park Ippolito Nievo Cordovado (Pordenone) – *Spoved Italijana*

LITERARNI FESTIVALI IN DOGODKI V FURLANIJI - JULIJSKI KRAJINI

- Dantedì (25. marca) – mednarodni dan Danteja Alighierija
- Pordenone Legge – knjižni festival | pordenonelegge.it

- Dedica Festival Pordenone (festival, posvečen enemu avtorju, v Pordenonu) | dedicafestival.it
- Monfalcone Geografie (festival GEOgrafije v Tržiču)| geografiemonfalcone.it
- èStoria Festival Gorizia (festival èStoria v Gorici) | estoria.it
- TriesteBookfest (tržaški literarni festival) | triestebookfest.com
- Montagna Teatro Festival Letteratura (festival gorskega literarnega in gledališkega ustvarjanja) – Gledališče Verdi v Pordenonu | teatroverdipordenone.it
- Riflettori sul nord-est (Severovzhod pod reflektorji) – Latisana | comune.latisana.ud.it

---

DIGITALNI VIRI

- Devinski grad: castellodiduino.it
- Spletna stran Visit Izola: visitizola.com
- Podcast SicCome Dante: siccomedante.it

VREDNOST ČEZMEJNE IZKUŠNJE

Dvodnevni izlet povezuje Dantejevo legendo s tržaške obale z oprijemljivo literarno dediščino v Izoli in z bogato ponudbo mestnega literarnega turizma. Prvi dan je namenjen literarnemu popotovanju po Trstu: od Devinskega gradu, kjer se nahaja Dantejeva skala, po Rilkejevi pešpoti do muzeja tržaške književnosti LETS in nazadnje literarni sprehodi, ki mesto spremenita v živo literarno kuliso — projekt *Per li rami*, ki vodi skozi pet parkov v spremstvu glasov Sveva, Joyca, Sabe in Magrisa, ter fotografsko-literarna sprehoda *Tracce di parole*, ki obujata življenje Pittonijeve in Stuparicha v mestnih kavarnah in po zgodovinskih ulicah. Drugi dan nas pot popelje čez mejo, v Izolo, kjer kodeksa, srednjeveška prepisa Dantejeve Božanske komedije iz 14. stoletja, plemiška palača Besenghi degli Ughi ter celotna kulturna, naravna in športna ponudba obale slovenske Istre dopolnjujejo edinstveno izkušnjo, ki jo ponuja čezmejni literarni turizem.

Priloga 3

ČEZMEJNA DANTEJEVA POT

IZ ORIAGA V TOLMIN

Od riviere kanala Brente do Dantejeve jame

Italija / Slovenija

Enodnevni izlet

Trajanje: 1 dan (8:00–19.00)
POTEK: Oriago/Benetke → Tolmin(Slovenija)
Razdalja: skupaj približno 220 km (Oriago → Tolmin)
Tema: od tragičnega dogodka iz leta 1298 (Vice, peti spev) do mita Peklenskih jam

KRAJŠI OPIS POTI

Izjemno potovanje, ki združuje literarni spomin in legendo. Pot se začne v Oriagu ob rivieri kanala Brente. Na pročelju Vile Moro nas pričaka spominska plošča iz 19. stoletja z verzi petega speva Vic (79-84), v katerih je ovekovečen tragičen dogodek iz leta 1298, umor Jacopa del Cassera. Del Cassero, bolonjski podestà (tedanji najvišji predstavnik komune), je bil na begu v Miro, da bi ušel morilcem, ki jih je najel Azzo VIII. d'Este. Zasledovalci so ga ujeli in ubili v bližini Oriaga. Dante je ta tragični dogodek ovekovečil v Božanski komediji. Iz okolice Benetk nas pot vodi čez državno mejo v Slovenijo do osupljivih Tolminskih korit, kjer se med skalovjem odpira Zadlaška jama, znana kot Dantejeva jama. Legenda pripoveduje, da je veliki pesnik obiskal to kraško jamo in v njej našel navdih za svoj opis pekla.

PROGRAM DNEVA

8:00 – Odhod iz Oriaga, riviera kanala Brente
8:30 – Vila Moro: Dantejev zapis
9:30 – Benetke/Mestre – neobvezen kratek ogled mest
10:30 – Odhod proti Sloveniji prek Trsta
13:00 – Prihod v Tolmin, kosilo
14:30 – Tolminska korita in soteska Tolminke, vstopnina
15:00 – Dantejeva jama
17:30 – Povratek

ITALIJA

Vila Moro – Dantejeva spominska plošča z verzi iz Vic

Ulica Nazionale, Oriago di Mira (Benetke), Riviera del Brenta

Lokacija: Ulica Nazionale, Oriago di Mira (Benetke), Riviera del Brenta
Urnik: zunanjo spominsko ploščo si je mogoče ogledati kadarkoli | notranjost stavbe je zasebna last
Vstopnina: brezplačno (zunanji ogled)

Dostopnost: popolna (vidno s ceste)
Informacije: riviera-brenta.it
Informacije: comune.mira.ve.it

Tragedija Jacopa del Cassera (1298)

Leta 1298 je bil Jacopo del Cassero, zagrizen nasprotnik rodbine Este, imenovan za milanskega podestata. Ko je iz Benetk odpotoval v novi kraj službovanja, so ga pri Oriagu prestregli morilci, ki jih je poslal Azzo VIII. d'Este. Jacopo je poskušal pobegniti proti Miri, vendar je obtičal v trstičju in blatu okoliških močvirij, kjer so ga zasledovalci ujeli in ubili. Dante je ta krvavi prizor povzdignil v poezijo v petem spevu Vic, kjer Jacopo sam pripoveduje o svojih zadnjih trenutkih: »Zagazil v barje sem in sred koraka, zamotan v trs in blato, pal. Pod mano pa se iz žil je vlila črna mlaka.« Spominska plošča iz 19. stoletja na pročelju Vile Moro ohranja ta dogodek v spominu lokalnega prebivalstva.

Zanimivosti:

- Spominska plošča na pročelju z verzi iz petega speva Vic (79-84)
- Beneška arhitektura vile (dvorana v obliki črke T, freske iz 15. stoletja)
- Kanal Brenta – zgodovinska vodna pot med Benetkami in Padovo
- Mejni kamen Beneške republike iz 15. stoletja v ulici Venezia
- Po izbiri: Vila Foscari, imenovana *La Malcontenta* (5 km)

SLOVENIJA

Dantejeva jama v Tolminu

Tolminska korita, Tolmin, Slovenija

Le nekaj kilometrov od Tolmina se nahajajo osupljiva Tolminska korita. Pot po soteski reke Tolminke vodi do vhoda v Zadlaško jamo, ki ji pravijo tudi Dantejeva jama. Po lokalnem izročilu naj bi veliki pesnik med svojim izgnanstvom obiskal ta podzemni kraški svet in prav tu dobil navdih za podobo Pekla v Božanski komediji. Preplet kraške pokrajine, ostrih skalnih formacij, ledeno mrzle vode in skrivnostnega podzemnega sveta naj bi Danteju ponudil oprijemljivo iztočnico za upodobitev onostranstva.

Lokacija: Tolminska korita, dostop iz centra Tolmina
Urnik: april–oktober: 8:00–20:00 | november–marec: omejen dostop
Vstopnina: odrasli 7 EUR | karta s popustom 5 EUR | otroci do 6 let brezplačno
Dostopnost: težje dostopno – veliko stopnic in zahtevna pot v naravi
Informacije: dolina-soce.com/tolmin-gorges

Legenda in kritika

Nemški literarni zgodovinar Bassermann (1902) je trdil, da je Dante med enim izmed svojih potovanj obiskal jamo. Po legendi naj bi Dante vstopil v jamo tako, da se je v jamo

spustil kar po Luciferjevem boku. Sodobna literarna kritika (Žigon, 1949) je to domnevo postavila pod vprašaj. Kljub temu pa geografski namigi v Božanski komediji nakazujejo, da je Dante vsaj del svojih podob črpal iz alpskega prostora: Cerkniško jezero in Javornik naj bi bila navdih za ledeno jezero Kocit in skrivnostno goro. Ne glede na to, ali je Dantejev obisk jame zgodovinsko potrjen ali ne, je prav Zadlaška jama prispevala k temu, da je Dantejeva predstava Pekla postala del ljudske domišljije v Julijskih Alpah.

Zanimivosti:

- Dantejeva jama – legendarna jama
- Tolminska korita – viseči mostovi, slapovi
- Sotočje reke Tolminke in potoka Zadlaščica
- Kraške skalne formacije
- Informativni plakati o Dantejevi legendi

DODATNI NASVETI

ITALIJA
Literarne poti in kraji, Benečija

◆ Treviso: Dantejev most in Cerkev Svetega Frančiška
◆ Benetke: Rialto, Arsenal
◆ Padova: Dantejevo doprsje in tablica Palače Romanin – Jacur
◆ Kraji Carla Goldoni: https://www.turismoletterario.com/autori/carlo-goldoni/
◆ Kraji George Byron: https://www.venetoinside.com/it/news-e-curiosita/sulle-tracce-di-lord-byron-a-venezia
◆ Kraji Uga Foscolo: https://www.palladianroutes.com/it/post/ugo-foscolo-poeta-euganeo
◆ Kraji Henrija James: https://www.museodelcamminare.org/progetti/re_iter/james/james_en.html#intro2
◆ Kraji Thomasa Mann: https://www.venetoinside.com/it/news-e-curiosita/morte-a-venezia-allhotel-des-bains-al-lido
◆ Giovannija Comisso v Trevisu: https://www.trevisobellunosystem.com/news/tuHo-il-mondo-in-un-metro-quadro-la-casa-di-giovanni-comisso/
◆ Goffredo Parise Hiša Muzej v Ponte di Piave: http://www.trevisobellunosystem.com/news/la-casa-di-goffredo-parise-il-dono-dello-studio-il-valore-della-generosita/
◆ Poti Andrea Zanzotto: https://andreazanzotto.it/percorsi/
◆ Ernest Hemingway na Piave: Ernest Hemingway veneto d'adozione
◆ Ernest Hemingway in Giacomo Noventa: https://www.laguerradihemingway.eu/
◆ Ippolito Nievo (Fratta/Portogruaro in okolica): https://venice-box.com/i-luoghi-degli-scrittori-un-tour-alla-scoperta-di-ippolito-nievo/

Zgodovinska in identitetna območja, Benečija

◆ Rimski most v mestu Ceggia: https://www.visitveneziaorientale.com/it/ponte-romano-di-ceggia/
◆ Muzej »Museo della Bonifica« v San Donà di Piave: https://www.museicivici.sandonadipiave.net/museo

◆ Muzejska mreža v Portogruaru

Parki in rečni sistemi, Benečija in Furlanija-Julijska krajina

◆ Reka Piave: Konzorcij BIM: https://www.consorziobim.com/
◆ Park Sile: https://www.parcosile.it/
◆ Reki Lemene in Tagliamento - čezmejna naravna pot

Festivali in prireditve, Benečija

◆ »Carnevale dei Ragazzi« (Pust za mlade) v mestu Ceggia: https://www.carnevalediceggia.it/
◆ Sì Viaggiare – Festival popotniške literarure v mestu Ceggia: https://www.festivaletteraturadiviaggio.it/
◆ »PortoImmaginario« v Portogruaru: https://www.facebook.com/portoimmaginario
◆ Reitia-Festival Ambienta v San Donà di Piave: https://www.reitiafestival.it/
◆ »CartaCarbone« Festival v Trevisu: https://cartacarbonefestival.it/
◆ »Equilibri«– Beneški knjižni sejem: https://equilibrifiera.it/
◆ »Incroci di Civilità« – Univerza Ca' Foscari (Benetke): https://www.unive.it/web/it/5461/home
◆ Mestre Book Fest – Mestre (Benetke): https://mestrebookfest.it/

SLOVENIJA

Literarne poti in kraji

◆ Kobarid: Rojstna hiša Simona Gregoričiča: https://tol-muzej.si/
◆ Sešana: Spominska soba Srečka Kosovela: https://www.visitkras.info/
◆ Kranj: Rojstna hiša Franceta Prešerna: https://visitzirovnica.si/france-preseren/
◆ Škofja Loka – Grad Ivana Tavčar: https://www.poljanskadolina.com/sl/

DIGITALNI VIRI

- ◆ Smart Guide Tolmin: smart-guide.org/destinations/en/tolmin-gorge/
- ◆ Spletna stran doline Soče: soca-valley.com/it/attrazione/le-gole-di-tolmin/
- ◆ Podcast SicCome Dante: siccomedante.it

VREDNOST ČEZMEJNE IZKUŠNJE

Potovanje povezuje dokumentirano zgodovinsko dejstvo – umor Jacopa del Cassera, ovekovečen v petem spevu Vic – z ljudsko legendo Dantejevega obiska jame v Tolminu kot navdih za Pekel. Zgodovinska resnica iz Oriaga in mit slovenskih jam se dopolnjujeta ter razkrivata, da Dante pripada kulturni tradiciji celotne evropske regije.

Priloga 4

ČEZMEJNA DANTEJEVA POT

IZ TORVISCOSE V IZOLO

Od novonastalega mesta do pričevanj o Danteju

Italija / Slovenija

Enodnevni izlet

Trajanje: 1 dan (9:00–18.00)
POTEK: Torviscosa (Italija) → Izola (Slovenija)
Razdalja: skupaj približno 120 km
Tema: literarna pričevanja o industrializaciji v 20. stoletju → srednjeveška rokopisna pričevanja

KRAJŠI OPIS POTI

Pot združuje dva ključna trenutka italijanskega zgodovinskega dogajanja: industrializacijo v 20. stoletju in Dantejev srednji vek. Pot se začne v Torviscosi, novonastalem mestu, zgrajenem med letoma 1937 in 1940 za proizvodnjo celuloze, ki se je danes preobrazilo v *literarno mesto*, kjer profesionalni igralci uprizarjajo dela o melioraciji, industrializaciji in družbeni preobrazbi Furlanije. Gre za multimedijsko izkušnjo, ki prikazuje, kako je književnost 20. stoletja opisovala velike gospodarske spremembe. Po prečkanju meje s Slovenijo pot zapelje do Izole, kjer je v 14. stoletju notar in sekretar Pietro Campenni iz Tropee (v letu 1395 in med letoma 1398 in 1400) ročno prepisal dva kodeksa Božanske komedije, ki ju danes hranijo v Parizu in Benetkah. Od zgodbe o industrializaciji do srednjeveškega rokopisnega pričevanja: pot, ki prikazuje, kako je vsaka doba uporabljala svoja sredstva, da je opisala preobrazbo okolja in utrdila kolektivni spomin.

PROGRAM DNEVA

Prihod v Torviscoso, začetek literarne poti
Malisana (podeželski zaselek in cerkev iz 14. st.)
Delavska vas in Trg del Popolo
Delavsko društvo 1938 (originalna notranja oprema)
Odhod proti Sloveniji (prek Trsta)
Kosilo
Prihod v Izolo
Podestatova palača in zgodovina dveh kodeksov
Palača Besenghi degli Ughi
Povratek

ITALIJA

Literarna Torviscosa – Mesto iz 20. stoletja

Torviscosa in Malisana, Videm, Furlanija - Julijska krajina

Lokacija: center Torviscose in zaselek Malisana
Trajanje ogleda: celoten ogled traja 2 uri
Vstopnina: brezplačno
Dostopnost: popolnoma dostopno – sodobno mesto na ravnem terenu
Informacije: protorviscosa.it

Interaktivne tehnologije

Brezplačen avdio vodnik na spletni strani izi.TRAVEL: protorviscosa.it/turismo/territorio-torviscosa-citta-fabbrica-di-fondazione/

Video-avdio vodnik: *Torviscosa letteraria (Literarna Torviscosa)* vodnik s posnetki igralcev (projekt Interreg DANTE)

Pro Torviscosa: protorviscosa.it

Literarna pričevanja o industrializaciji

Tako kot je Dante skozi like Božanske komedije pripovedoval o srednjeveških Firencah in o političnih spremembah tedanjega časa, so pisatelji 20. stoletja pripovedovali o veliki industrijski preobrazbi Italije. Torviscosa predstavlja tak prehod: iz močvirnatega območja v industrijsko mesto v pičlih treh letih (od leta 1937 do leta 1940). Književnost je pričala o tem zgodovinskem pretresu: melioracija močvirij, prihod delavcev, rojstvo do tedaj neobstoječe skupnosti, režim, ki je oblikoval ljudi in mesta. Skozi glas igralcev, ki uprizarjajo ta dela, mesto postane živo prizorišče pripovedovanja o spremembah.

Zanimivosti:

- Malisana – podeželski zaselek in cerkev iz 14. st. z izvirnimi freskami
- Delavska vas iz tridesetih let – racionalistična arhitektura
- Metafizični Trg del Popolo – mestna hiša iz leta 1937
- Trg Marinotti 1937–38, gledališče in Drevored Villa
- Industrijski obrat – vidna industrijska arheologija
- Delavsko društvo 1938 – ohranjena notranja oprema iz tridesetih in štiridesetih let 20. stoletja

(ogled notranjosti: pon.–sob. 08:00–14:00, pet. 08:00–20:00, zaprto ob nedeljah)

SLOVENIJA

Izola – Kodeksi iz štirinajstega stoletja in plemiška palača

Podestatova palača in Palača Besenghi degli Ughi, Izola

V Izoli najdemo dve pisani pričevanji o spominu na Danteja. Med letoma 1395 in 1400 je notar in sekretar Pietro Campenni iz Tropee ročno prepisal dva kodeksa Božanske komedije, opremljena s komentarji Benvenuta Rambaldija iz Imole. Kodeksa, hranjena v Parizu in Benetkah, sta plod temeljitega in natančnega dela. Vsaka stran je bila prepisana črka za črko, okrašena in vezana. Palača Besenghi degli Ughi pa priča o plemiških vezeh. Rodbina Ughi, ki jo Dante v šestnajstem spevu Raja uvršča med velike florentinske rodbine, je v Izoli našla novo slavo prek družine Besenghi. V 19. stoletju je bil Giuseppe Pasquale Besenghi degli Ughi eden najdejavnejših izobražencev v Istri. Od pripovedi o sodobni industrializaciji do srednjeveških kodeksov: pot prikazuje plastovitost literarnega spomina.

Lokacija: staro mestno jedro Izola, Slovenija

Urnik: staro mestno jedro je vedno dostopno | Palača Besenghi: zunanjost si je možno ogledati kadarkoli

Vstopnina: brezplačno (staro mestno jedro in zunanjost)

Dostopnost: staro mestno jedro je zaprto za promet in v celoti dostopno

Informacije: visitizola.com

Zanimivosti:

- Podestatova palača – sedež beneške uprave
- Zgodovina dveh kodeksov Pietra Campennija (v letih 1395 in 1398-1400)
- Palača Besenghi degli Ughi – plemiška arhitektura
- Povezava: Raj, šestnajsti spev, 88-90 (»*Videl sem Ughe*...«)
- Beneški krilati lev in Dantejeva ulica
- Srednjeveško mestno jedro, zaprto za promet

DIGITALNI VIRI

- Pro Torviscosa: protorviscosa.it
- Visit Izola: visitizola.com
- Podcast SicCome Dante: siccomedante.it
- Brezplačen avdio vodnik na spletni strani izi.TRAVEL:protorviscosa.it/turismo/territorio-torviscosa-citta-fabbrica-di-fondazione/

DODATNI NASVETI

ITALIJA
Literarne poti in kraji, Furlanija-Julijska krajina

- Moimacco: Vila De Claricini Dornpacher: https://villadeclaricini.it/

◆ Gemona del Friuli: Katedrala in Dantejev zvon: https://visitgemona.com/feel/arte-e-cultura/duomo/

◆ Casacco - Muzej Carla Sgrolona: https://comune.cassacco.ud.it/it/vivere-il-comune-100375/luoghi-%20100376/museo-lcarlo-sgorlon-%20163044

◆ Videm in Santa Maria la Longa – Kraji Giuseppe-ja Ungaretti: https://www.lavitacattolica.it/santa-maria-la-longa-una-guida-sui-luoghi-vissuti-da-ungaretti/

◆ Grad Colloredo di Monte Albano: Ippolito Nieivo https://consorziocastelli.it/icastelli/udine/colloredo

SLOVENIJA
Literarne poti in kraji

◆ Ilirska Bistrica – Pot Dragotina Kette: https://www.ilirska-bistrica.si/objava/967469

◆ Sežana – Pot in hiša Srečka Kosovela: sezana.si/objava/301140

◆ Dutovlje – Spominska soba Borisa Pahorja: https://www.visitkras.info/soba-borisa-pahorja

◆ Velike Lašče – Hiša Levstika in Stritarja: https://velikolaska.si/en/spominska-soba/

◆ Nova Gorica – Ljubka Trail po sledeh Ljubke Šorli: https://www.go2025.eu/en/projects/the-ljubka-trail

◆ Vrhnika – Spominska soba in Pot Ivana Cankarja: https://visitvrhnika.si/

◆ Ljubljana – Hiša Valentina Vodnika: https://www.visitljubljana.com/sl/obiskovalci/

VREDNOST ČEZMEJNE IZKUŠNJE

Potovanje vzpostavlja dialog med dvema različnima načinoma ohranjanja kolektivnega spomina. Torviscosa je zgled, kako je književnost v 20. stoletju spremljala in pričala o industrijski preobrazbi Furlanije. Zvočni in slikovni vodiči nam danes odpirajo vrata v dediščino, ki bi sicer ostala skrita očem. Izola pa nas spominja, kako se je pred šeststo leti neki pisar odločil, da bo celotno Božansko komedijo ročno prepisal in tako znanje posredoval po najnaprednejši poti tistega časa – z rokopisom. Dve različni tehnologiji v službi pripovedovanja: na eni strani digitalni video posnetki, na drugi srednjeveški kodeks, okrašen z miniaturami. Združeni pa v skupnem cilju – povedati, kdo smo, od kod prihajamo in v kaj se spreminjamo.

Priloga 5

ČEZMEJNA DANTEJEVA POT

IZ ORIAGA V IZOLO

Od Vic do Raja • Oriago • Benetke • Izola

Italija / Slovenija

Enodnevni izlet

Trajanje: 1 dan (8:00–17.30)
POTEK: Oriago/Benetke (Italija) → Izola (Slovenija)
Razdalja: skupaj približno 250 km (Oriago → Benetke → Izola)
Tema: vse tri kantike: Vice (Oriago) → Pekel (Benetke) → Raj (Izola)

KRAJŠI OPIS POTI

Izjemno potovanje skozi tri stoletja Dantejeve zgodovine, ki povezuje Italijo in Slovenijo. Pot se začne v Oriagu (Mira, Benetke), kjer spominska plošča obuja spomin na umor Jacopa del Cassera leta 1298, ki ga je Dante ovekovečil v petem spevu Vic. Nato zavije v Benetke, mesto, ki ga v enaindvajsetem spevu Pekla Dante prikliče skozi slovito retorično primero beneškega Arsenala. Zaključi se v Izoli, kjer palača Besenghi degli Ughi priča o povezavah z rodbino iz Firenc, omenjeno v šestnajstem spevu Raja. Izola je tudi kraj, kjer sta bila na prehodu iz 14. v 15. stoletje (1395 in med leti 1398–1400) prepisana dva dragocena rokopisa Božanske komedije, ki ju danes hranijo v Parizu in Benetkah.

PROGRAM DNEVA

8:00 – Odhod proti Oriagu
8:30 – Vila Moro v Oriagu: spominska plošča z Dantejevim petim spevom Vic
10:30 – Kratek postanek pri beneškem Arsenalu (ogled zunanjosti, po izbiri)
11:00 – Odhod proti Trstu in slovenski meji
13:00 – Kosilo po poti
13:30 – Prihod v Izolo (Slovenija)
14:30 – Palača Besenghi degli Ughi in staro mestno jedro
15:30 – Podestatova palača in zgodovina dveh prepisov Dantejevega dela
16:30 – Obisk pri italijanski skupnosti – Comunità Italiana Dante Alighieri
17:30 – Povratek v Italijo

ITALIJA

Vila Moro – Dantejeva spominska plošča z verzi iz Vic

Ulica Nazionale (Riviera del Brenta), Oriago, 30034 Mira (Benetke)

Lokacija: Ulica Nazionale, Oriago di Mira (Benetke), Riviera del Brenta
Urnik: zunanjo spominsko ploščo si je mogoče ogledati kadarkoli | notranjost stavbe je zasebna last

Vstopnina: brezplačno (zunanji ogled)
Dostopnost: popolna (vidno s ceste)
Informacije: riviera-brenta.it
Informacije: comune.mira.ve.it

Na pročelju vile Moro v Oriagu je spominska plošča z verzi iz petega speva Vic (79-84), ki pripovedujejo o umoru Jacopa del Cassera. Jacopo del Cassero je bil bolonjski podestà (tedanji najvišji predstavnik komune) in je leta 1298 skušal ubežati morilcem, ki jih je najel Azzo VIII. d'Este. Na begu proti Miri so ga ti v bližini Oriaga ujeli in umorili. Dante je to tragično zgodbo povzdignil v poezijo, Oriago pa se je s tem trajno zapisal v italijansko literarno dediščino.

Zanimivosti:

- Spominska plošča na pročelju z verzi iz petega speva Vic
- Beneška arhitektura vile iz 18. stoletja
- Lokacija ob kanalu Brente
- V okolici – druge beneške vile na rivieri kanala Brente

Arsenal v Benetkah – Pekel, enaindvajseti spev

Campo dell'Arsenale, Castello, Venezia

Lokacija: trg Campo dell'Arsenale, četrt Castello, Benetke
Urnik: ogled zunanjosti je vedno na voljo
Vstopnina: brezplačno (ogled zunanjosti)
Dostopnost: dostopno

Dante je na svojih poteh po Italiji v času izgnanstva obiskal Benetke. Močno ga je prevzel Arsenal, ladjedelnica, v kateri so Benečani gradili svojo izjemno floto. V enaindvajsetem spevu Pekla prikliče podobo beneškega Arsenala, da bi orisal vrelo smolo, ki muči barantače, in s tem ustvari eno najnazornejših primer v Božanski komediji. Predviden je kratek postanek za ogled zunanjosti tega kraja, ki je za vedno ovekovečen v literaturi.

SLOVENIJA

Palača Besenghi degli Ughi – Družina iz šestnajstega speva Raja

Staro mestno jedro Izola, Slovenija

Lokacija: staro mestno jedro Izola, Slovenija
Urnik: staro mestno jedro je vedno dostopno | Palača Besenghi: zunanjost si je možno ogledati kadarkoli
Vstopnina: brezplačno (staro mestno jedro in zunanjost)
Dostopnost: staro mestno jedro je zaprto za promet in v celoti dostopno
Informacije: visitizola.com

Palača Besenghi degli Ughi priča o povezavi med Izolo in Firencami prek plemiške družine, ki jo Dante omenja v šestnajstem spevu Raja: »Videl sem Ughe, Catelline, Grece, Filippe in Ormane, Alberiche, v zatonu že, meščane te sloveče« Giuseppe Pasquale Besenghi degli

Ughi je bil eden najdejavnejših izobražencev v Istri v 19. stoletju. Palača ohranja spomin na to slavno rodbino.

Zanimivosti:

- Palača Besenghi degli Ughi – plemiška arhitektura
- Podestatova palača in beneški lev
- Dantejeva ulica (Via Dante)
- Srednjeveško mestno jedro, zaprto za promet
- Obisk pri italijanski skupnosti – Comunità degli Italiani Dante Alighieri
- Povezanost družine Ughi s Firencami

Dantejevi kodeksi iz Izole

Podestatova palača, staro mestno jedro Izole

Izola je eden redkih krajev ob Jadranu, ki se lahko pohvali s kar dvema lokalno prepisanima kodeksoma Božanske komedije. Notar in sekretar Pietro Campenni iz Tropee je med svojim bivanjem v Izoli, prepisal dva čudovita rokopisa tega dela, opremljena s komentarji Benvenuta Rambaldija iz Imole. Prepisa imata zapisani letnici 1395 in 1398–1400. Prepisa, danes hranjena v Parizu (Bibliothèque nationale, Ital. 77) in Benetkah (Marciana, It. IX, 692), pričata o živahni kulturni ravni srednjeveške Istre.

DODATNI NASVETI

Literarne poti in kraji, Benečija

- Treviso: Dantejev most in Cerkev Svetega Frančiška
- Benetke: Rialto, Arsenal
- Padova: Dantejevo doprsje in tablica Palače Romanin – Jacur
- Kraji Carla Goldoni: https://www.turismoletterario.com/autori/carlo-goldoni/
- Kraji George Byron: https://www.venetoinside.com/it/news-e-curiosita/sulle-tracce-di-lord-byron-a-venezia
- Kraji Uga Foscolo: https://www.palladianroutes.com/it/post/ugo-foscolo-poeta-euganeo
- Kraji Henrija James: https://www.museodelcamminare.org/progetti/re_iter/james/james_en.html#intro2
- Kraji Thomasa Mann: https://www.venetoinside.com/it/news-e-curiosita/morte-a-venezia-allhotel-des-bains-al-lido
- Giovannija Comisso v Trevisu: https://www.trevisobellunosystem.com/news/tuHo-il-mondo-in-un-metro-quadro-la-casa-di-giovanni-comisso/
- Goffredo Parise Hiša Muzej v Ponte di Piave: http://www.trevisobellunosystem.com/news/la-casa-di-goffredo-parise-il-dono-dello-studio-il-valore-della-generosita/
- Poti Andrea Zanzotto: https://andreazanzotto.it/percorsi/
- Ernest Hemingway na Piave: Ernest Hemingway veneto d'adozione
- Ernest Hemingway in Giacomo Noventa: https://www.laguerradihemingway.eu/
- Ippolito Nievo (Fratta/Portogruaro in okolica): https://venice-box.com/i-luoghi-degli-scrittori-un-tour-alla-scoperta-di-ippolito-nievo/

Literarne poti in kraji, Furlanija-Julijska krajina

◆ Trst – Pot Fulvia Tomizze: https://itinerari.comune.trieste.it/letterari/la-trieste-di-tomizza/#pll_switcher
◆ Trst – Pot Itala Sceva: https://itinerari.comune.trieste.it/letterari/la-trieste-di-svevo/
◆ Trst – Pot Umberta Saba: https://itinerari.comune.trieste.it/letterari/la-trieste-di-saba/
◆ Trst – Pot Jamesa Joyce: https://itinerari.comune.trieste.it/letterari/la-trieste-di-joyce/
◆ Trst – Pot Piccolominija: https://triestemetro.eu/itinerari/itinerario/66/itinerario-piccolomini
◆ Trst – Pot Sir Richard Burton: https://triestemetro.eu/itinerari/itinerario/64/itinerario-sir-richard-burton;
◆ Trst – Pot Scipia Slataper: https://triestemetro.eu/itinerari/itinerario/60/itinerario-scipio-slataper
◆ Gabriele D'Annunzio – Kip, Devinski grad, Štivan, Bazilika v Akvileji, Červinjan
◆ Gradež – Kraj Biagia Marin: youtube
◆ Lignano in Marano: Ernest hemingway: https://www.youtube.com/watch?v=2jBpc6seAN4
◆Gorica: Pot Carla Michelstaedter: https://letsgo.gorizia.it/percorso/carlo-michelstaedter-e-la-comunita-ebraica-di-gorizia/
◆ Gorica - Rojstna hiša Graziadia Isaie Ascoli: https://letsgo.gorizia.it/punto-di-interesse/casa-di-graziadio-isaia-ascoli/
◆ Enrico Galiano – Val Tramontina: hCps://youtu.be/eXZx3Vlfzs0
◆ Mauro Corona – Erto in Valcellina: hCps://youtu.be/DxYwrNDFQpI
◆ Tullio Avoledo – Valvasone : hCps://www.youtube.com/watch?v=SbUt2tBmT88
◆ Oče David Maria Turoldo – Rojstna hiša v Sedeglianu: centrostudituroldo.it/la-casa-natale/
◆ Literarni park Ippolito Nievo Cordovado (PN) – Nievejeve izpovedi in svoja območja San martino al tagliamento in Gorizzo

Zgodovinska in identitetna območja, Benečija

◆ Rimski most v mestu Ceggia: https://www.visitveneziaorientale.com/it/ponte-romano-di-ceggia/
◆ Muzej »Museo della Bonifica« v San Donà di Piave: https://www.museicivici.sandonadipiave.net/museo
◆ Muzejska mreža v Portogruaru

Parki in rečni sistemi, Benečija in Furlanija-Julijska krajina

◆ Reka Piave: Consorzio BIM: https://www.consorziobim.com/
◆ Park Sile: https://www.parcosile.it/
◆ Reki Lemene in Tagliamento - čezmejna naravna pot

Festivali in prireditve, Benečija

◆ »Carnevale dei Ragazzi« (Pust za mlade) v mestu Ceggia: https://www.carnevalediceggia.it/
◆ Sì Viaggiare – Festival popotniške literarure v mestu Ceggia: https://www.festivaletteraturadiviaggio.it/

- »PortoImmaginario« v Portogruaru: https://www.facebook.com/portoimmaginario
- Reitia-Festival Ambienta v San Donà di Piave: https://www.reitiafestival.it/
- »CartaCarbone« Festival v Trevisu: https://cartacarbonefestival.it/
- »Equilibri«– Beneški knjižni sejem: https://equilibrifiera.it/
- »Incroci di Civilità« – Univerza Ca' Foscari (Benetke): https://www.unive.it/web/it/5461/home
- Mestre Book Fest – Mestre (Benetke): https://mestrebookfest.it/

SLOVENIJA

Literarne poti in kraji

- Ilirska Bistrica – Pot Dragotina Kette: https://www.ilirska-bistrica.si/objava/967469
- Sežana – Pot in hiša Srečka Kosovela: sezana.si/objava/301140
- Dutovlje – Spominska soba Borisa Pahorja: https://www.visitkras.info/soba-borisa-pahorja
- Velike Lašče – Hiša Levstika in Stritarja: https://velikolaska.si/en/spominska-soba/
- Nova Gorica – Ljubka Trail po sledeh Ljubke Šorli: https://www.go2025.eu/en/projects/the-ljubka-trail
- Vrhnika – Spominska soba in Pot Ivana Cankarja: https://visitvrhnika.si/
- Ljubljana – Hiša Valentina Vodnika: https://www.visitljubljana.com/sl/obiskovalci/
- Kobarid: Rojstna hiša Simona Gregoričiča: https://tol-muzej.si/
- Sešana: Spominska soba Srečka Kosovela: https://www.visitkras.info/
- Kranj: Rojstna hiša Franceta Prešerna: https://visitzirovnica.si/france-preseren/
- Škofja Loka – Grad Ivana Tavčar: https://www.poljanskadolina.com/sl/

DIGITALNI VIRI

- Visit Izola: visitizola.com
- Riviera del Brenta: riviera-brenta.it
- Podcast SicCome Dante: siccomedante.it

VREDNOST ČEZMEJNE IZKUŠNJE

Potovanje se dotakne vseh treh delov Božanske komedije: Vic v Oriagu, Pekla v Benetkah in Raja v Izoli. Od kraja resničnega umora, ovekovečenega v Vicah, prek Arsenala, priklicanega v Peklu, pa vse do florentinske rodbine, omenjene v Raju – pot sledi razpletu Komedije skozi resnično geografijo. Zaključek v Izoli, kjer je srednjeveški notar in sekretar ročno prepisal celotno delo, nas spominja, da je Božanska komedija do nas prišla tudi po zaslugi »potrpežljivih rok«, ki so bile dejavne na obmejnih območjih.

Priloga 6

Pro Torviscosa – video in avdio vodič
: https://www.youtube.com/playlist?list=PLcFmn-jvO_NyrxcE1pj5PsEr5WB-hQ45J / https://izi.travel/it/browse/8c51f98d-de42-4c2d-a6d6-c6468b472b97
Cizerouno – spletna stran: https://www.cizerouno.it/perlirami/rassegna-stampa/
Comune di San Vito al Tagliamento: https://my.mpskin.com/tour/sulletraccedipasolini
Exhibit Around: Tracce di Parole
Ava Arte Vita Anima – storytelling zemljevidi in video posnetki:

1. PASSEGGIATA CON ODETTE COPAT - PORDENONE
2. PASSEGGIATA CON TULLIO AVOLEDO PINZANO AL TAGLIAMENTO
3. PASSEGGIATA CON ALBERTO CANCIAN - GROTTE DI PRADIS
4. ODETTE COPAT - COME SI ESPRIME UN DESIDERIO - PORDENONE
5. TULLIO AVOLEDO - COME SI UCCIDE UN GENTILUOMO - PINZANO AL TAGLIAMENTO
6. ALBERTO CANCIAN - IL VIAGGIO DI GIOIA - PRADIS

Več podatkov o pilotnih projektih je v spodnji tabeli:

[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]

